

Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education, Science of Ukraine

Херсонський державний університет
Kherson State University

ПІВДЕННИЙ АРХІВ
SOUTH ARCHIVE

(філологічні науки)
(Philological Sciences)

Випуск
Issue

— LXXXIX

Херсон — 2022
Kherson

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 23955-13795ПР, зареєстровано 26.04.2019. Збірник наукових праць «Південний архів (філологічні науки)» є фаховим виданням категорії «Б» зі спеціальності 035 «Філологія» на підставі Наказу МОН України № 409 від 17.03.2020 року (додаток № 1) Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща) Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 26.04.2022 р. № 18)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ільїнська Ніна Іллівна – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Олексенко Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Висоцький Андрій Анатолійович – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний університет.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бокшань Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний аграрний університет.

Бондарева Олена Євгенівна – доктор філологічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Вишницька Юлія Василівна – доктор філологічних наук, доцент, Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Зарва Вікторія Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет.

Кеба Олександр Володимирович – доктор філологічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Мазур Олена Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський національний технічний університет.

Набитович Ігор Йосипович – доктор філологічних наук, професор, Університет імені Марії Кюрі-Скłodовської (Люблін, Польща).

Омельчук Сергій Аркадійович – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет.

Помогайбо Юлія Олександрівна – кандидат філологічних наук, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Просяннікова Яна Миколаївна – кандидат філологічних наук, Херсонський державний університет

Ройтер Тільманн – доктор філологічних наук, професор, Інститут славистики Альпен-Адрія університету (Клагенфурт, Австрія).

Офіційний сайт видання: <https://pa.journal.kspu.edu>

Південний архів (філологічні науки): Збірник наукових праць. Випуск LXXXIX. – Херсон: ХДУ, 2022. – 66 с.
© ХДУ, 2022

Certificate on state registration of printed mass medium, series KV № 23955-13795ПР, registered on 26.04.2019. Collection of Scientific Papers “South Archive (Philological Sciences)” is a professional publication in the category “B” on the specialization 035 “Philology” under the Order of the MES of Ukraine № 409 on 17.03.2020 (Appendix № 1) The journal is included in scientometric database Index Copernicus (the Republic of Poland) Approved by the Decision of Academic Council of Kherson State University (protocol № 18, 26.04.2022)

EDITOR DIRECTOR:

Ilnska Nina Illivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

DEPUTY CHIEF EDITOR:

Oleksenko Volodymyr Pavlovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

EXECUTIVE SECRETARY:

Vysotskyi Andrii Anatoliiovych – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Bokshan Halyna Ivanivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State Agrarian University.

Bondareva Olena Yevhenivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Borys Grinchenko Kyiv University.

Vyshnytska Yuliia Vasylivna – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University.

Zarva Viktoriia Anatoliivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Berdyansk State Pedagogical University.

Keba Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

Mazur Olena Viktorivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson National Technical University.

Nabytovych Ihor Yosypovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Maria Curie-Skłodowska University (Lublin, Poland).

Omelchuk Serhii Arkadiiovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

Pomohaibo Yuliia Oleksandrivna – Candidate of Philological Sciences, Odesa I.I. Mechnikov National University.

Prosiannikova Yana Mykolaivna – Candidate of Philological Sciences, Kherson State University.

Reuther Tilmann – Doctor of Philological Sciences, Professor, Institute of Slavonic Studies of the Alpen-Adria University Klagenfurt (Republic of Austria).

Official website of edition: <https://pa.journal.kspu.edu>

South Archive (Philological Sciences): Collected papers. Issue LXXXIX. – Kherson: Kherson State University, 2022. – 66 p.
© KSU, 2022

ЗМІСТ

1. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бондарева О. Є. МИТЕЦЬ ЯК ВОЇН: НОВІ ГЕРОЇКО-МІФОЛОГІЧНІ МОДУСИ БІОГРАФІЗМУ У П'ЄСІ НЕДИ НЕЖДАНОЇ “ОТВЕТКА@UA”.....	6
Соколова К. В. ХРОНОТОП У ДРАМАХ І. МИКИТЕНКА «ІДУ», «ДИКТАТУРА», «ДІВЧАТА НАШОЇ КРАЇНИ».....	15

2. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Зубач О. А. ЛОГІКО-ПОНЯТТЄВА МОДЕЛЬ КАТЕГОРІЇ ЖАРТУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	26
Полякова Т. Л., Дубцова О. В. МОВА ІНТЕРНЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	32
Riabova K. O. COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF VERBAL MEANS OF EXPRESSION OF EMOTIONS IN NOVELS OF DIFFERENT GENRES ON THE MATERIALS OF J. K. ROWLING’S TEXTS.....	40
Шимянова М. В. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ З ПРОСТОРОВИМ ЗНАЧЕННЯМ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	47

3. ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

Hromovenko V. V. DESIGNING THE LINGUISTIC DATABASE “POLITICAL NEOLOGISMS IN ENGLISH”.....	58
--	----

CONTENTS

1. UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Bondareva O. Ye. THE ARTIST AS A WARRIOR: NEW HEROIC AND MYTHOLOGICAL MODES OF BIOGRAPHY IN THE PLAY OF NEDA NEZHDANA “OTVETKA @ UA”	6
Sokolova K. V. CHRONOTOPE IN I. MYKYTENKO’S DRAMA “IDU” (I’M GOING), “DICTATORSHIP”, “GIRLS OF OUR COUNTRY”	15

2. ROMANCE, GERMANIC AND OTHER LANGUAGES

Zubach O. A. LOGICAL AND CONCEPTUAL MODEL OF CATEGORY OF JOKE IN MODERN GERMAN	26
Poliakova T. L., Dubtsova O. V. LANGUAGE OF THE INTERNET – THEORETICAL ISSUES OF FUNCTIONING	32
Riabova K. O. COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF VERBAL MEANS OF EXPRESSION OF EMOTIONS IN NOVELS OF DIFFERENT GENRES ON THE MATERIALS OF J. K. ROWLING’S TEXTS	40
Shymianova M. V. STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF VOCABULARY WITH SPATIAL MEANING IN THE OLD ENGLISH LANGUAGE	47

3. GENERAL LINGUISTICS

Hromovenko V. V. DESIGNING THE LINGUISTIC DATABASE “POLITICAL NEOLOGISMS IN ENGLISH”	58
--	----

1. Українська мова та література

1. Ukrainian language and literature

МИТЕЦЬ ЯК ВОЇН: НОВІ ГЕРОЇКО-МІФОЛОГІЧНІ МОДУСИ БІОГРАФІЗМУ У П'ЄСІ НЕДИ НЕЖДАНОЇ “OTVETKA@UA”

Бондарева Олена Євгенівна,

доктор філологічних наук, професор,

головний науковий співробітник

кафедри української літератури,

компаративістики та гринченкознавства

Київського університету імені Бориса Грінченка

o.bondareva@kubg.edu.ua

orcid.org/0000-0001-7126-452X

П'єсу про загиблого на Сході України влітку 2016 року Василя Сліпака – соліста Паризької національної опери, який повернувся в Україну, аби боронити її на фронті, – Неда Неждана створила на початку 2017 року, тобто тоді, коли про її прототипа ще було оприлюднено мінімум біографічних відомостей. Щоправда, драматургиня була знайома з ним особисто – це відбулося під час її кількомісячного перебування в Парижі, тому далі вона відстежувала його життєву історію у соціальних мережах; авторці твору також вдалося відшукати інформацію про оперні партії, які зробили Василя Сліпака відомим у Європі, скупі дані про волонтерство співака для Майдану та української армії, вона знала, що співак загинув неодруженим, що він уже був на ротації і міг далі реалізовуватися у мирному житті, але таки добровільно повернувся на фронт і воював там під позивним «Міф», зрештою, його життя забрала куля російського снайпера. Як для біографічного твору, навіть такого ощадливого в обсязі, як драма, реальна біографічна канва мінімальна. Тому авторці довелося шукати інші ресурси опрацювання цього образу, яким і присвячено статтю.

Мета – проаналізувати нові естетичні ресурси драматургічної героїчної біографії, інспіровані сучасною війною на Сході України, відрефлектувати моделі їх художньої реалізації у п'єсі Неди Нежданої “OTVETKA@UA”.

Методи: біографічний, культурно-антропологічний, рецептивна поетика, міфопоетика, структурно-семантичний.

Результати. П'єса Неди Нежданої “OTVETKA@UA” може бути проаналізована у різних контекстах – художніх творів про війну на Сході України, сучасних біографічних драм про митця, нових естетичних ресурсів сучасної монодрами тощо. Вона вирізняється тим, що на момент її створення авторці небагато було відомо про всевітньо уславленого співака і українського воїна-добровольця Василя Сліпака, чий образ реалізовано у творі. Адже перша біографічна книга про цього митця буда надрукована через два роки після опублікування та постановки п'єси про нього. Тому авторці довелося шукати інші художні ресурси, які би дозволили реалізувати намічену авторську інтенцію. Тому власне біографічна канва твору мінімалізована, натомість це дає авторці змогу експериментувати з біографією як каркасом, на який можна нанизувати інші драматургічні стратегії. Зокрема, за відсутності матеріалів, які може від свого імені промовляти біографічний персонаж, Неда Неждана вбачає сенс залучити до оповіді вигадану протагоністку та дати їй можливість свідчити про нього. Для цього доводиться створювати пластичний та динамічний образ оповідачки, візуалізувати її сценічні амплуа, вдаватися до сценічних етюдів та імпровізованих перевтілень, маркованих перформативними перевдяганнями. Натомість сам біографічний образ зазнає розпорошення, тиражування, розчиняється в інших контекстах. У такий спосіб біографія самого Василя Сліпака доконструюється, причому до цього процесу задіяні не історичні відомості та матеріальні артефакти, а «тонкі матерії», які сполучаються з філософічністю, публіцистичною тональністю та легкою постмодерною іронічністю. Довершений образ Героя вдається створити через задіювання підкресленої героїзації, провідними модусами якої виступають маскуліність, міфологізм, мілітарне тло та оприявлення авторського голосу.

Висновки. П'єса Неди Нежданої “OTVETKA@UA” – це цікавий і самобутній драматургічний текст про війну на Сході України, який водночас бере участь в оновленні текстових стратегій сучасної

біографічної драми про митця, активно задіявши такі ресурси: підміну протагоніста, завдяки чому замість сповідальності біографічні відомості подаються через свідчення і запитання; доконструювання реальної біографії за допомогою власне художніх ресурсів із виведенням її на рівні «тонких матерій» та «глобальної етики»; акцентовану героїзацію як заявку на можливу присутність митця, чий образ опрацьовано у п'єсі, в оновленому культурно-історичному пантеоні України; вписування героя у новітні реалії гібридної війни і свідоме тиражування героя; потужну неоміфологізацію, яка частково знімає трагедійну напругу сюжету і дає змогу осмислювати національний травматичний та індивідуально-біографічний досвід у координатах міфології.

Ключові слова: небіографічний контекст біографії, героїчний модус, міф, митець, монодрама.

THE ARTIST AS A WARRIOR: NEW HEROIC AND MYTHOLOGICAL MODES OF BIOGRAPHY IN THE PLAY OF NEDA NEZHDANA “OTVETKA@UA”

Bondareva Olena Yevhenivna,

*Doctor of Philology, Professor,
Chief Researcher Department of Ukrainian Literature,
Comparative Studies and Grinchenko Studies
Borys Grinchenko Kyiv University
o.bondareva@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0001-7126-452X*

The play about Vasyl Slipak, a soloist of the Paris National Opera who died in Eastern Ukraine in the summer of 2016 and returned to Ukraine to defend it at the front, was created by Neda Nezhdana in early 2017, at a time when her prototype is still in its infancy. A minimum of biographical information was published: the author managed to find information about opera parties that made him famous in Europe, scanty data on the singer's volunteerism for Maidan and the Ukrainian army, she knew that the singer died unmarried, that he already had a chance to live peacefully after rotation, but still voluntarily returned to the front and fought there under the call sign “Myth”, in the end his life was taken by a bullet from a Russian sniper. As for a biographical work, even as sparing as a drama, the real biographical outline is minimal. Therefore, the author had to look for other resources to develop this image, which is the subject of the article.

Objective is to analyze the new aesthetic resources of the dramatic heroic biography, inspired by the modern war in Eastern Ukraine, to reflect the models of their artistic realization in the play by Neda Nezhdana “OTVETKA@UA”.

Methods: biographical, cultural-anthropological, receptive poetics, mythopoetics, structural-semantic.

Results. Neda Nezhdana's play “OTVETKA@UA” can be analyzed in different contexts – works of art about war in Eastern Ukraine, modern biographical dramas about the artist, new aesthetic resources of modern monodrama, etc. It differs in that at the time of its creation the author had little it is known about the world-famous singer and Ukrainian volunteer soldier Vasyl Slipak, whose image is realized in the work. After all, the first biographical book about this artist will be published two years after the publication and staging of a play about him. Therefore, the author had to look for other artistic resources that would allow to realize the planned author's intention. Therefore, the actual biographical outline of the work is minimal, instead, it allows the author to experiment with the biography as a framework on which to string other dramatic strategies. In particular, in the absence of materials that a biographical character can speak on his own behalf, Neda Nezhdana sees the point in involving a fictional protagonist in the story and giving her the opportunity to testify about him. To do this, we have to create a plastic and dynamic image of the narrator, visualize her stage roles, resort to stage sketches and improvised reincarnations, marked by performative disguises. Instead, the biographical image itself is scattered, replicated, dissolved in other contexts. In this way, Vasyl Slipak's biography is completed, and this process does not involve historical information and material artifacts, but “subtle matters” that are combined with philosophical, journalistic tone and light postmodern irony. The perfect image of the Hero can be created through the use of emphasized heroism, the leading modes of which are masculinity, mythology, military background and the manifestation of the author's voice.

Conclusions. Neda Nezhdana’s play “OTVETKA@UA” is an interesting and original dramatic text about the war in Eastern Ukraine, which also participates in updating the textual strategies of modern biographical drama about the artist, actively using the following resources: substitution of the protagonist, due to which, instead of confession, biographical information is presented through testimonies and questions; completion of a real biography with the help of actual artistic resources with bringing it to the level of subtle matters and global ethics; accentuated heroization as an application for the possible presence of the artist, whose image is elaborated in the play, in the renewed cultural and historical pantheon of Ukraine; inscribing the hero in the latest realities of hybrid warfare and conscious replication of the hero; powerful neomythologization, which partially relieves the tragic tension of the plot and allows to comprehend the national traumatic and individual-biographical experience in the coordinates of mythology.

Key words: non-biographical context of biography, heroic mode, myth, artist, monodrama.

Вступ

П’єсу Неди Нежданої “OTVETKA@UA” уперше було надруковано 2019 року у драматургічній антології «Лабіринт із криги і вогню», виданій у «Смолоскипі», і того ж року відбулася її прем’єра у Запорізькому муніципальному театрі-лабораторії “Vie”. Цей твір цікавий у кількох аналітичних контекстах: насамперед у художніх проєкціях осмислення Революції Гідності та війни на Сході України, розпочатої 2014 року, у створенні нового культурно-історичного пантеону сучасної України, а також у пропозиціях нових художніх моделей образу сучасного українського митця, особливо з огляду на те, що для позиціонування сучасної України у світі «новий час вимагає нових героїв», а «митці могли б стати такими героями, кіборгами іміджевого фронту» (Водотика, Магда 2016: 333). З урахуванням того, що Неда Неждана є професійною драматургинєю, широко відомою в Україні та за її межами, її текст цікавий і поза цими дискурсами – власне як сучасна монодрама, в якій реалізовані голоси авторки та протагоністки та заявлені способи осучаснення біографічної драми як специфічного метажанрового модусу.

1. Біографічний герой у небіографічному контексті

Текст п’єси “OTVETKA@UA” створено під впливом звістки про загибель на фронті всевітньо відомого українського оперного співака Василя Сліпака, життя якого обірвала снайперська куля. Сам факт, що молодий і талановитий співак, якому були відкриті кращі оперні сцени сучасної Європи і який на момент початку Революції Гідності був одним із провідних солістів Паризької національної опери, повертається в Україну, аби стати її рядовим солдатом і боронити її у найгарячіших точках неоголошеної війни, не викликав свого часу того суспільного резонансу, який спричинили звістка про його загибель від кулі снайпера та демонстративне вихваляння у соцмережах від російського найманця, що це саме його куля поцілила у Василя Сліпака. Неда Неждана як авторка художнього тексту бере до уваги кілька доволі обмежених відомостей про новітнього українського героя: зокрема, з відкритих джерел можна було ознайомитися з переліком його визначальних оперних партій (так, у ремарках з’являються відсилання до кількох із них, зокрема, мають звучати в різних інтерпретаціях «арія Мефістофеля з опери «Фауст» (Неждана 2019: 359), «музика із опери «Фауст» (Неждана 2019: 414), «арія Тореадора з опери «Кармен» (Неждана 2019: 414), з його блискучою європейською кар’єрою оперного співака («мати таку блискучу кар’єру – концерти, ангажементи, гастролі, перемоги на конкурсах» (Неждана 2019: 413)), з його власним рішенням щодо повернення в Україну та можливості бути її солдатом («Знаєш, Він не був військовим», Він співак, і його не призивали, як інших... Сам пішов» (Неждана 2019: 402)), а також з окремими подробицями його трагічної загибелі («Снайпер. То був снайпер. Я його бачила». Не обличчя, а так – обриси, голос... Він похвалився, що вбив, на відео» (Неждана 2019: 416)). Решту «цеглинок» для п’єси їй доводиться конструювати самостійно, апелюючи до небіографічної реальності, адже перша біографічна книга про цього митця буде надрукована значно пізніше – у 2021 році (Вовк 2021).

Підміна протагоніста. Самому Василеві Сліпаку у п'єсі не надано можливості говорити – лише епізодично промовляти, і то у форматах непрямой мови, як, наприклад, це відбувається, коли опосередковано звучать його трансльовані через інтерпретацію іншої людини спорадичні міркування про те, що «у митців часто є велике відчуття справедливості» (Неждана 2019: 402). Він відсутній у цій драмі як персонаж. Натомість протагоністкою, яка свідчитиме про нього, Неда Неждана вибирає вигадану особу – вагітну дівчину, яка, за логікою п'єси, була коханою загиблого співака і тепер чекає на дитину від нього. Авторка тексту припускає, що така дівчина суто гіпотетично могла бути у житті реального Василя Сліпака, але не ставить собі надзавдання шукати цьому припущенню якісь підтвердження, а починає діяти за законами художньої логіки та естетичних умовностей. Подання біографічно реального митця через нарацію від вигаданої особи має при цьому різні, подеколи протилежні ефекти: з одного боку, виникає більше довіри до постаті самого співака і героя, коли про нього розповідають інші, а з іншого – він позбавляється права на власну мовленнєву поведінку, яка є визначальною для персонажів саме драматургічних текстів. Утім за браком біографічного фактажу така організація драматургічного твору видається оптимальною, а жанрова оболонка моноп'єси допускає віртуальну присутність у ній не лише інших невидимих персонажів, а й інших голосів, які не звучать, проте породжують смисли. Я писала про подібні прийоми у сучасній українській драматургії як про оформлення «симулятивного типу співрозмовників (двєрагоністів)», завдяки чому ускладнена структура монологів протагоніста «дозволяє віртуально реконструювати наочно відсутні репліки діалогу, і штучна дискретність останнього за рахунок такої реконструкції компенсується, але не провокує повноцінності другого (відсутнього, віртуального) сегменту» (Бондарева, 2006: 325).

Присутність в одній цілісній особі протагоністки кількох іпостасей її «Я» маркується через такі її перформативні дії, як публічне перевдягання або приміряння інших костюмів/костюмованих елементів: так, на початку п'єси вона «виходить у нейтральному зручному чорному одязі, тримаючи ще кілька костюмів, які буде використовувати протягом вистави» (Неждана 2019: 395), потім загортається то у шалик, то у військовий прапор, приміряє на себе елементи одягу каратистки, перевдягається то у чорну сукню екскурсовода, то у білу сукню нареченої перед уявним вінчанням, зрештою – у вишиванку.

Публічні сповідальні перевтілення протагоністки на очах свідків (публіки) не обмежуються лише зовнішніми перевдяганнями – сюди ж поцілює її постійна комунікація з власним гаджетом, з музичною шкатулкою, а також динаміки цій монодрамі додають часті візуальні чергування рольових амплуа та душевних станів дівчини: вона спокійно смакує каву з горнятка, наспівує різні мелодії, супроводжуючи їх відповідними до ритмів рухами, б'є в барабан, займається дихальною гімнастикою, здійснює самозапис на камеру, відправляє і приймає повідомлення, відповідає на дзвінки, шукає щось в Інтернеті, стримує сльози, сповідається, плаче, ходить по колу, відтворює шаманський або імпрізований поховальний ритуали, імітує бойове тренування карате, показує його прийом «торнадо», потім різко зупиняється, проводить віртуальну екскурсію, танцює у стилі кориди, марширує під військову пісню, «складається в позу кокона і розхитується врізнобіч» (Неждана 2019: 416), запалює свічку, кидає уявного весільного букета, «молиться мовчки ворущачи губами» (Неждана 2019: 419), зрештою, іде зі сцени під потрійний звуковий супровід – голосне цокання таймера – тишу – тужливу колискову пісню.

Доконструйована біографія. Якщо реконструйована художня біографія тяжіє до ілюстрування зорового світу – через предмети, пластичні деталі, інтер'єрні ремінісценції та стилізації, то доконструйовану художню біографію, як у випадку із п'єсою “OTVETKA@UA”, супроводжують невидимі тонкі матерії: запах коханого чоловіка, який поступово вивітрюється з його шалика – «Скажи, ти знаєш, скільки живуть запахи? Я того не знаю, боюсь, що дуже мало, як і Він...» (Неждана 2019: 401); справедливість, якої не вистачає як повітря – «Розумієш? Справедливість.

Це те, що не дає тобі спокою, не дає вільно дихати і навіть... жити...» (Неждана 2019: 402–403); голос, який лишається як пам'ять про видатного співака («Знаєте, як мені боляче чути цей голос? Як він ріже мені вени?» (Неждана 2019: 423)) і за яким водночас уможливлена «мультибіометрична ідентифікація» (Неждана 2019: 403) засланоного військового злочинця; душа – не якась собі «абищо», а «така – розвинута, з наворотами і прибамбасами» (Неждана 2019: 397); музика, що виступає територією пам'яті, оскільки «з'єднує праву і ліву півкулі, свідоме й підсвідоме» (Неждана 2019: 397), і водночас мірилом гармонії, «мовою душ» (Неждана 2019: 423) і доказом неадекватності цього світу; пісня як «душа його тата» для ще ненародженого малюка (Неждана 2019: 423) і як «те, що тримає нас на краю прірви» (Неждана 2019: 424), тобто як ментальний ДНК-код співочої нації; відчуття провини, «що живеш, дихаєш, любиш, іноді смієшся» (Неждана 2019: 405), коли читаєш щоденні зведення з фронту про вбитих та поранених українців; дитячі малюнки на фронт як обереги у ситуації повної безнадії: «у нас тепер нова традиція – діти на фронт пишуть, малюють... І це для воїнів обереги. Але когось це оберігає, а когось – ні...» (Неждана 2019: 405–406); спонтанні нетеатральні сльози, які протагоністка силкується приховати; небезпека, спричинена не стільки зовнішнім залякуванням, скільки усвідомленням, що повсюдно є «на перший погляд невидима присутність внутрішнього ворога – в органах, судах, банках, раді і просто на вулицях» (Неждана, 2019: 413). Філософічність та загострена публіцистичність багатьох фрагментів тексту п'єси межують із легкою постмодерною іронічністю, яка знижує больові пороги рецепції, як, наприклад, у фрагменті, коли протагоністка згадує відповідь Василя на запитання шокованої журналістки, як можна було проміняти блискучу оперну кар'єру та гламурне європейське життя на бліндаж? Відповідь «А хіба бліндаж не може бути гламурним?» (Неждана 2019: 413) розставляє всі крапки над «і» та стає не лише сигналом постмодерної іронії, але й окреслює сутність «позитивної програми» українських захисників, більшість із яких до цього взагалі не вміла воювати.

«Просто я вже не витримав. Я не міг більше так далеко лишатися від України. Це був найсвятіший вибір, який я міг зробити. Це – наша остання боротьба. Більше не буде виходу й майбутнього не буде без того, щоб ми виграли цю війну. Хлопці очікують останнього бою, щоб його виграти», – пояснював сам Василь своє рішення їхати на війну вже зі зброєю й казав, що не хоче повертатися в Париж, бо на фронті саме та Україна й ті українці, яких він мріє бачити», – напише пізніше біограф Василя Сліпака Ірина Вовк (Вовк, 2021: 75).

Зробити героя героїчним. Провідним модусом героїзації постаті Василя Сліпака у п'єсі «OTVETKA@UA» виступає фізично й ціннісно відчута ним маскуліність, яка виправдовує «суспільні сподівання щодо поведінки чоловіків» та «систему приписів, які мають на увазі не середньостатистичного, а ідеального, «справжнього» чоловіка» (Марценюк 2020: 35, 37). Маскуліність цього героя покликана до життя усвідомленням неприйнятної особисто для нього ситуації, «коли інші йдуть захищати, ризикують, а ти, ніби не чоловік, ховаєшся» (Неждана 2019: 413). І саме на війні у захисників власної країни «є гідність», «є справжня чоловіча доблесть» (Неждана 2019: 414), у цьому творі захист країни стає преференцією здебільшого чоловічого світу, а тому у наративній оповіді протагоністки «Він» завжди пишеться з великої літери і промовляється з особливим трепетом. Тим контрастнішою стає «негероїчна» іпостась героя, колись успішного і «позитивного», який повертається у мирне життя після ротації: «Він повернувся почорнілий, з сивиною, запалими очима, злий... І я не знала, що робити, аби він відтанув... Як зігріти? Не знала, як розпитувати і чи треба? Спитала якось, чого там бояться найбільше? – Загинути по-дурному... Отак пішов у кущі – а там розтяжка... Я більше не питала. Але розуміла – я нічого не змінюю в його житті. Його доля поруч – але не разом» (Неждана 2019: 415). Більш того, розуміючи глибинний маскуліний поклик чоловіка бути «справжнім» у часи граничних ексцесів, протагоністка не наважується затримувати його «тут» звісткою про свою вагітність, тож він знову добровільно їде в АТО, навіть гадки не маючи, що матиме дитину.

Стратегія героїзації спрацьовує навіть на рівні зонгів, якими розбавлено сценічну дію. Наприклад, це унаочнюють ремарки, що звучить «Пісня «Реквієм» від Kozak System («За законами математики мінус доля на мінус час. Небо ридма ридає, солдатики, небо ридма ридає по вас...»). Можливо, її пластичний етюд (Неждана 2019: 403), або ж те, як протагоністка «ставить військову пісню, гімн АТО чи стрілецьку, трохи підспівує і б'є в барабан» (Неждана 2019: 415). «Реквієм», «гімн» – це жанри високого, патетичного регістру, який у п'єсі як раз і пов'язаний з демонстративною героїзацією одного із сучасних українських воїнів.

Також героїчна сюжетика завжди передбачає боротьбу героя з хтонічними істотами/чудовиськами. На цій осі відбувається повнокровне протиставлення українського Героя російським найманцям – «не-героям»: «І ваші теж гинуть... Тільки вони... не герої. Герої не воюють на чужій землі за бабло... У чужій країні людина зі зброєю перетворюється на окупанта і терориста. Все інше від лукавого» (Неждана 2019: 422). У такому контексті загибель героя – законірний сегмент жанру і контрапункт сюжету, оскільки самим фактом трагічної та передчасної загибелі герой глорифікується та меморизується, особливо якщо смерть є наслідком його власного усвідомленого вибору.

До постмодерних стратегій героїзації у драмі “OTVETKA@UA” належить і своєрідне «тиражування» Героя. Тут ідеться не лише про дитину від Героя, на яку очікує протагоністка п'єси (Неждана 2019: 416). Героїзуються також активні дії українців у «негероїчному» тилу (допомога у госпіталі, волонтерство тощо). Поряд із загиблим митцем постає ціла плеяда нових героїв-кіборгів, про яких сепаратисти і російські військові міркували, що це «супергерої, а не люди» (Неждана 2019: 505) і які з 26 травня 2014 року по 22 січня 2015 року, тобто практично 9 місяців, тримали оборону Донецького летовища без можливості отримати будь-яку допомогу. Тиражовані герої у п'єсі деіндивідуалізуються, чим увиразнюється індивідуальна героїчна історія Василя Сліпака. Загиблі українські захисники метафорично долучаються до Небесного воїнства, і саме тому вагітна протагоністка, проговорюючи вголос свої особисті травми і майбутні страхи, раптово усвідомлює, що «у малого є більший тато – небо» (Неждана 2019: 418) – це дає їй сили і впевненість у собі.

Пошук снайпера-вбивці Василя Сліпака, його ідентифікація за модуляціями голосу через спеціальну комп'ютерну програму та його фізичне знищення складаються в окремий мікросюжет у п'єсі. Детективна компонента, яка скеровує текст до масової, «розважальної літератури» (Кулакевич 2020: 22), дещо знімає напругу його героїчних ліній і врівноважує трагічну загибель Героя існуванням вселенської справедливості (така собі планетарна «ответка»), внаслідок якої його вбивцю таки знайдено і справедливо покарано.

Реалії війни. У художніх творах, що так чи інакше заторкують розпочату 2014 року війну на Сході України, формується унікальна концептосфера, привнесена мілітаризацією суспільної свідомості внаслідок військових дій та потенційної загрози повномасштабної війни з агресивним сусідом. Сторінки таких книжок рясніють спільними концептами «зброя», «танки», «бомби», «Бук», «снайпер», «ціль», «пожежі», «теракти», «авіакатастрофа», «фронт», «біженці», «окупанти», «обстріли», «поранені», «двохсоті», новими лексико-смісловими поняттями «АТО», «розтяжка», «ответка», «кіборги», новими форматами дієслів «сховатися», «убити», «стріляти», «мінувати», «бомбити» – це ж у повному комплекті маємо і у п'єсі “OTVETKA@UA”. Неда Неждана вустами протагоністки озвучує, що для нашої країни рахунок постраждалих від війни іде на тисячі: «А знаєш, що вражає? Уже не називають їхніх імен. Нічого. Статистика... Цифри. Люди, перетворені на цифри... А знаєш, що за цим? Ти бачила, як здоровезні чоловіки кидають автомати, лягають на землю і плачуть у безсиллі? Як хірург намагається запалити цигарку тремтячими руками, прикриваючи комусь обличчя... Як люди стають на коліна перед труною... Це все те, що приховує фраза «За минулу добу загинуло...» (Неждана 2019: 402).

Окрім дискурсу передової, зримо відчутні маркери війни проникають углиб країни. Наприклад, протагоністка звертає увагу на таблички зі словом «укриття» і відповідними стрілочками, що маркують маршрут до нього, у самому центрі Києва.

Бачимо також, як у сучасну українську драму у зв'язку з осмисленням нової війни приходять роздуми про її гібридність і невідворотність на шляху до здобуття реальної української незалежності. Зокрема, п'єса фіксує такі поля багаторічної гібридної агресії, як: мова та державна символіка («У нас ніколи не вбивали і не вбивають за вашу мову. А ваші вбивають – за нашу мову, пісню, за стрічку кольорів прапора» (Неждана 2019: 401)); програна більшістю українців «війна за душі» (адже «бомблять не тільки міста, а більшою мірою – мозок» (Неждана 2019: 414), і тому страшно не стільки від самого факту війни, скільки від кількості «людей із проданими душами» (Неждана 2019: 415)); нав'язування неукраїнського порядку денного українським обивателям («А знаєш, що вражає? Не тільки у вас роблять вигляд, що нічого не відбувається. У нас теж. От у тебе конкретно не стріляють – то сиди і не рипайся. Все нормально. Життя прекрасне. Ніби війна і ніби не війна, а якась незрозуміла хрінь...» (Неждана 2019: 404)).

Жахливішим за дискурс передової на війні, де є зрозуміла логіка подій, де герой міркує у категоріях «братство», «добірне товариство», «майже всі з вищою освітою», «і там багато хто з дітьми», «а є і просто юні, ще самі, як діти» (Неждана 2019: 16), стає дискурс новітніх тюрем-катівень на окупованих територіях: «А знаєш, що роблять із нашими у ваших в'язницях? Кажуть, гестапо, порівняно – курорт» (Неждана 2019: 404). Являючи найгірші модуляції фізичних і моральних знущань з тіла людини (про що, наприклад, свідчитиме Станіслав Асєєв, якому вдалося пережити тамтешні тортури (Асєєв 2021)), в'язниці на окупованих територіях нарочито демонстрували «більш або менш очевидні форми відплати» (Фуко 2020: 357) і стали сучасними жахливими концтаборами, покликаними зламати волю українців до спротиву російській агресії.

Виведення реалій війни далеко за межі передової, на лінії якої загинув Герой, кореспондує з його пророчим розумінням – «А тепер усюди АТО» (Неждана 2019: 414) – і рясно його ілюструє. Тобто у п'єсі всі мілітарні концепти, образи, дискурси, до яких герой-митець начебто і непричетний, у сухому залишку стають стратегіями підсилення його героїзації.

Розгортання концепту “Міф”. Концепт “Міф” у п'єсі взагалі неможливо було оминати, оскільки саме таким був фронтовий позивний Василя Сліпака. «Він був вищим за всіх – велетень. Не людина, а міфічний герой. Живий Міф... У цьому голосі була така сила – не тільки звуку – духу» (Неждана 2019: 410), – розмірковує протагоністка у п'єсі Неда Нежданої. Направду дуже цікаво порівнювати інтуїтивні вектори сприйняття біографії свого героя драматургом із тим, як їх потім тлумачить дослідник-біограф. Так, Неда Неждана надає позивному «Міф» свідомо міфологічного звучання, завдяки чому Герой сприймається як унікальна, міфологізована, ідеалізована постать, що вивищується над звичайним «дольним» рівнем простих людей, а от біограф Ірина Вовк наводить зовсім іншу інтерпретацію семантики цього позивного. Виявляється, що у січні 2015 року, до свого приїзду на фронт, Василь Сліпак брав участь у концерті «Міф про Фауста», що відбувся у Великому Храмі Ліона і на якому звучали твори Франца Шуберта, Шарля Гуно, Гектора Берліоза, Арріго Бойто, а потім у лютому цього ж року виконав партію Мефістофеля в опері «Фауст» Шарля Гуно у паризькому театрі «Два береги», а також що, «попри величезну кількість виступів, концертів, безлічі арій, які Василь часто примудрявся вчити за годину-дві вночі, його улюбленою завжди була партія Мефістофеля в опері Гуно «Фауст». Це, власне, звідси й з'явився майбутній позивний уже невдовзі воїна-Василя. «Мефістофель» вибрав Василь позивним, а на фронті трішки скоротили, аби добре звучав в ефірі – «Міф» (Вовк 2021: 44–45). Інтуїтивно Неда Неждана розгортає у п'єсі потужний дискурс Мефістофеля/Фауста, який створює внутрішню міфологічну напругу у боротьбі за

людські душі у контексті новітньої української геополітичної історії, чим уможлиблює подання локального національного травматичного досвіду як глобального міфологічного.

У тексті п'єси є чимало міфологічних образів, які задіяні: на мікрорівнях, як, наприклад, музична шкатулка, мелодія якої у фіналі перетворюється на зворотний відлік таймера; на рівні розгорнутих метафор, як візуалізована метафора війни, розгорнута через описи сутності і стратегій карате, «фішка» якого – «це оборона незброєних проти озброєних, слабших проти сильних», коли «ти концентруєш волю, енергію – і вкладаєш в удар» (Неждана 2019: 406); на рівні перформативних сценічних дій, коли, скажімо, прадавні ритуали замовляння тіста для пірижків на фронт відтворюються як промовляння архетипної пам'яті різних українських поколінь, які виборювали власну незалежність.

Зрештою, міфологічним виміром існування вищої, небесної справедливості стає метафора «ответки», яка місцями отримує страшні, нелюдські характеристики, втілюючи у п'єсі деформовану справедливість Бога під час війни.

Водночас саме «ответка» використовується Недою Нежданою як остаточний засіб розриву кількасотлітньої двійницької матриці «народи-брати».

Якщо самого Василя Сліпака у світі ідентифікують за унікальним голосом і його виступами в Опера Бастій та Гранд Опера, то його вбивцю у п'єсі теж вдається ідентифікувати і вирахувати за унікальними модуляціями голосу та фотографією у «сірій зоні» (Неждана 2019: 403, 419). Одному голос дарує метафізичне безсмертя (він стає національним Героєм, залишилися записи з концертів та вистав, він продовжуватиме жити у своєму синові). Іншому – безславну смерть і забуття/небуття (обставини смерті залишаться невідомими, тіло – не знайденим/не ідентифікованим).

Якщо у майбутньої дитини протагоністки війна забрала батька, то у родичів з «республік», що закликали Росію на українську землю, війна забирає всю родину, включно з маленькою дитиною. Протагоністка вжахнеться, коли отримає звістку про цю трагедію: «Невже це «ответка»?.. Ні, я не розумію цієї справедливості!.. Чи справедливість Бога у тому, щоб і ми, і вони мали янголів-захисників?» (Неждана 2019: 420).

Сприйняття Росії як братньої країни у п'єсі трансформується у сприйняття Росії як глобального вбивці, і це дискурс, який уже став традиційним для української літератури про війну на Сході, незалежно від того, у яких жанрах реалізується ця інтенція, тож і драматургія тут не виняток.

Авторка у драматургічному тексті. Прикметно, що авторка п'єси “OTVETKA@UA” Неда Неждана у нашій культурі є представницею і амбасадоркою саме українського сходу, звідки вона родом і де пройшли її дитинство та юність. При цьому цінність України для неї особисто ніколи не була під сумнівом, Неда завжди докладала і докладає максимум зусиль до промоції української драматургії за межами нашої країни, а до того ж була активною учасницею українських революцій XXI століття. Можливо, тому оповідь її протагоністки така загострено-афективна, можливо, тому в її уста вкладено безліч власне авторських думок та емоцій, що, власне, й уможлиблює концентровану присутність авторського голосу і навіть цілісного віртуального образу авторки у творі. Їй вдалося реалізувати бажання написати п'єсу про героя-чоловіка, не вдаючись до відтворення чоловічої оповідної функції, а представивши чоловічий образ опосередковано – через емоційний жіночий наратив, який, поза сумнівами, для неї самої є органічнішим.

Висновки

Як бачимо, п'єса Неди Нежданої “OTVETKA@UA” – це цікавий і самобутній драматургічний текст про війну на Сході України, який водночас бере участь в оновленні текстових стратегій сучасної біографічної драми про митця, активно задіявши такі ресурси: підміну протагоніста, завдяки чому замість сповідальності біографічні відомості подаються через свідчення і запитання; доконструювання реальної біографії за допомогою власне художніх ресурсів із виведенням її на рівні «тонких матерій» та «глобальної етики»; акцентовану героїзацію

як заявку на можливу присутність митця, чий образ опрацьовано у п'єсі, в оновленому культурно-історичному пантеоні України; вписування героя у новітні реалії гібридної війни і свідоме тиражування героя; потужну неоміфологізацію, яка частково знімає трагедійну напругу сюжету і дає змогу осмислювати національний травматичний та індивідуально-біографічний досвід у координатах міфології.

Література:

1. Асєєв С. «Світлий шлях». Історія одного концтабору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 448 с.
2. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2006. 512 с.
3. Вовк І. Василь Сліпак. Харків : Фоліо, 2021. 122 с.
4. Водотика Т., Магда Є. Ігри відображень. Якою бачить Україну світ. Харків : Віват, 2016. 352 с.
5. Кулакевич Л. Жанрові стратегії української авантюрно-пригодницької прози першої третини ХХ століття : монографія. Дніпро : Видавець Свідер А.Л., 2020. 387 с.
6. Марценюк Т. «Захисники галактики»: влада і криза у чоловічому світі. Київ : Комора, 2020. 256 с.
7. Неждана Н. ОТВЕТКА@UA. Лабіринт із криги і вогню : антологія актуальної драми. Революція Гідності і гібридна війна / упоряд. Неда Неждана, Олег Миколайчук-Низовець. Київ : Смолоскип, 2019. С. 395–424.
8. Фуко М. Наглядати й карати. Народження в'язниці / Пер. з фр. Київ : КомуБук, 2020. 452 с.

References:

1. Asyeyev, S. (2021). “Svitlyy shlyakh”. Istorya odnogo kontstaboru [“Light Way”. The story of one concentration camp]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 448 s. [in Ukrainian].
2. Bondareva, O. (2006). Mif i drama u novitnomu literaturnomu konteksti: ponovlennya strukturnoho zvyazku cherez zhanrove modelyuvannya [Myth and drama in the latest literary context: the renewal of structural ties through genre modeling]. Kyiv: Chetverta khvylya. 512 s. [in Ukrainian].
3. Vovk, I. (2021). Vasyl Slipak [Vasyl Slipak]. Kharkiv: Folio. 122 s. [in Ukrainian].
4. Vodotyka, T., Mahda, Y. (2016). Ihry vidobrazhen. Yakoyu bachyt Ukrayinu svit [Games of reflections. How the world sees Ukraine]. Kharkiv: Vivat. 352 s. [in Ukrainian].
5. Kulakevych, L. (2020). Zhanrovi stratehiyi ukrayinskoyi avantyurno-pryhodnytskoyi prozy pershoyi tretyny XX stolittya [Genre strategies of Ukrainian adventure-adventure prose of the first third of the XX century]. Dnipro: Vydavets Svider A.L. 387 s. [in Ukrainian].
6. Martsenyuk, T. (2020). “Zakhysnyky halaktyky”: vlada i kryza u cholovichomu sviti [“Defenders of the Galaxy”: power and crisis in the male world]. Kyiv: Komora. 256 s. [in Ukrainian].
7. Nezhdana, N. (2019). OTVETKA@UA [OTVETKA@UA]. Labirynt iz kryhy i vohnyu: antolohiya aktualnoyi dramy. Revolyutsiya Hidnosti i hibrydna viyna / uporyad. Neda Nezhdana, Oleh Mykolaychuk-Nyzovets. Kyiv: Smoloskyp. S. 395–424 [in Ukrainian].
8. Fuko, M. (2020). Nahlyadaty y karaty. Narodzhennya vyaznytsi [Supervise and punish. Birth of a prison] / Per. z fr. Kyiv: Komubuk. 452 s. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022
The article was received 21 January 2022

УДК 821.161.2.09-2Мик«192»

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-89-2>

ХРОНОТОП У ДРАМАХ І. МИКИТЕНКА «ІДУ», «ДИКТАТУРА», «ДІВЧАТА НАШОЇ КРАЇНИ»

Соколова Катерина Володимирівна,
*аспірантка кафедри історії української літератури
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
sokolova090893@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5859-0432*

Мета. Мета статті – дослідити функції часу і простору у п'єсах у п'єсах Івана Микитенка «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни».

Методи дослідження. У статті використано елементи таких методів, як: біографічний, порівняльний, описовий, структурно-семіотичний, композиційний (з акцентом на хронотопі).

Результати. І. Микитенко виступав представником комуністичної партії у літературному середовищі 20-х років ХХ ст. Він писав твори на замовлення влади, тому час і простір у його творах ідеологізовані (а відтак - міфологізовані). Відтак, з одного боку, міфологічний принцип організації художнього матеріалу властивий творчості І. Микитенка. А з іншого, автор позиціонує себе як реаліст, тобто автор, що відображує дійсність. Нами було з'ясовано, як названа вище опозиція виявила себе на рівні хронотопу п'єс «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни». Досліджено, що драматург ідеалізує колективізацію та індустріалізацію, засуджуючи куркулів та противників комуні. У структурах п'єс з'являються типові хронотопи дороги, зустрічі, приміщення, села, заводу, міста, кризи, які відображують соціальний міф.

Висновки. Висновуємо, що соціальні міфологеми накладаються на часопростір у п'єсах «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни» І. Микитенка. Автор висвітлює ті сторони радянської влади, які було дозволено зображувати, однак його особисте ставлення до ідеології залишається незрозумілим. Він виконував роль суверенного суб'єкта партії, а його п'єси були партійним інструментом цієї суверенності. Автор подає характеристики дійових осіб і у такий спосіб посилає читачам/глядачам інформативні індекси, за допомогою яких адресат може зробити висновки про людей і події в часопросторі. Тому вважаємо, що справжній час у драмах «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни» – це реалістична ілюзія, яку намагався відобразити І. Микитенко на сцені радянського театру.

Ключові слова: соціальний міф, ідеологія, колективізація, індустріалізація, час і простір, радянська література 20-30-х рр., драматургія.

CHRONOTOPE IN I. MYKYTENKO'S DRAMA "IDU" (I'M GOING), "DICTATORSHIP", "GIRLS OF OUR COUNTRY"

Sokolova Kateryna Volodymyrivna,
*Graduate Student of the History Department
of Ukrainian Literature
Kharkiv National University named after V.N. Karazin
sokolova090893@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5859-0432*

Purpose. The purpose of the article is to consider the "chronotope" in Ivan Mykytenko's plays "Idu" (I'm going), "Dictatorship", "Girls of our country", as well as to explore time and space in works from the point of view of Soviet ideology.

Methods. The article uses elements of the following methods: biographical, comparative, descriptive, structural-semiotic, compositional (with an emphasis on the chronotope).

Results. I. Mykytenko was the representative of the Soviet party in the literary environment of the 1920s. He wrote works commissioned by the authorities, so the time and space in his works are mythologized.

Thus, on the one hand, the mythological principle of organization of artistic material is inherent in the work of I. Mykytenko. On the other hand, the author positions himself as a realist, that is, an author who imitates reality. We found out how the above-mentioned opposition found itself at the level of the chronotope of the plays “Idu” (I’m going), “Dictatorship”, “Girls of our country”. It has been studied that the playwright idealizes collectivization and industrialization by condemning the kulaks and opponents of the commune. In the structures of the plays there are typical chronotopes of roads, meetings, premises, villages, factories, cities, crises, which reflect the social myth.

Conclusions. We conclude that social mythologies are superimposed on space-time in the plays “Idu” (I’m going), “Dictatorship”, “Girls of our country” by I. Mykytenko. The author highlights the aspects of Soviet power that were allowed to be portrayed, but his personal attitude to ideology remains unclear. He served as the party’s sovereign subject, and his plays were the party’s instrument of that sovereignty. The author presents the characteristics of the protagonists and thus sends readers / viewers informative indexes with which the addressee can draw conclusions about people and events in space-time. Therefore, we believe that the real time in the dramas “Idu” (I’m going), “Dictatorship”, “Girls of our country” is a realistic illusion, which I. Mykytenko tried to portray on the stage of the Soviet theater.

Key words: social myth, ideology, collectivization, industrialization, time and space, Soviet literature of the 2th and 30th, drama.

Вступ

Драматургічна спадщина І. Микитенка займає яскраве місце у літературі радянської епохи. П’єси «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни» та ін. відображають заангажований світогляд драматурга.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі:

здійснено спробу дослідження функцій часу і простору у п’єсах у п’єсах Івана Микитенка «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни»; доведено, що автор у своїх п’єсах працював з соціальним міфом радянської епохи; продемонстровано, що в художній структурі п’єс І. Микитенка був присутній політичний чи соціальний міф, що визначав ступінь ідеологічної заангажованості як автора, так і суспільства. Відтак можна вважати, що хронотоп творів, які є об’єктом нашого дослідження, є варіацією радянського політичного метаміфу, єдиного радянського культурного тексту.

Мета дослідження – з’ясувати роль хронотопу у п’єсах «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни».

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети було застосовано такі методи: біографічний, порівняльний, описовий, композиційний (з акцентом на хронотопі). А також елементи герменевтичного та структурно-семіотичного аналізу.

1. І. Микитенко та його драми в рецепції літературознавців

І. Микитенко належить до літературно-мистецького покоління «розстріляного відродження». З 1927-го року він займав керівні посади в лавах комуністичної партії. Проте восени 1937-го проти драматурга було розгорнуто газетне цькування. На партійних зборах Спілки радянських письменників України відомого драматурга виключили з партії як «людину, яка приховувала від партії під час вступу й увесь час перебування в партії своє куркульське походження, надала притулок своєму брату – куркульському бандитові, мала зв’язки із заклятими ворогами радянського народу – троцькістами та буржуазними націоналістами, яка свідомо допомагала шкодити українській літературі» (Герасимова, 2009). За повідомленням Прокуратури УРСР (1956), він вчинив самогубство (застрелився). 12 квітня 1956 року був реабілітований і поновлений у рядах Спілки письменників України. Оскільки СПУ підтримувала лінію ЦК КП(б)У з питань літератури і мала непримиренну позицію щодо націоналістичних тенденцій у літературі, це позначилося на світогляді драматурга.

Творчість І. Микитенка була предметом уваги багатьох літературознавців, зокрема, Л. Качуренко, А. Карганова, Б. Коваленка, Ю. Бобошка, Й. Кисельова, І. Піскун, Л. Чернець,

Д. Вакуленка, А. Кулішенка, І. Засць, Ю. Шереха, В. Працьовитого, Т. Свєрбілової, Ю. Коваліва, В. Школи, О. Чорної-Гриценко. Аналіз літературно-критичних джерел, присвячених драматургії І. Микитенка, засвідчив, що його творчість залишається не достатньо дослідженою.

У наукових статтях першого періоду (Л. Качуренко, А. Карганов, Й. Кисельов) окреслено проблемно-тематичні площини творчості драматурга, а також визначено, що його п'єсам притаманна більшовицька пропаганда. На думку критиків, І. Микитенко використовує свою драматургію як зброю у боротьбі за комунізм. Науковці (І. Піскун, Л. Чернець, Д. Вакуленко, А. Кулішенка, І. Засць) акцентують увагу на тому, що твори драматурга збагатили жанрову систему радянської літератури. В основі творів – «ленінська концепція», яка розкривається в системі образів. Дослідники висновують, що вся творчість І. Микитенка висвітлює проблеми соціалістичного будівництва («Диктатура», «Кадри», «Справа честі», «Дівчата нашої країни» та ін.). Дослідники третього періоду (В. Демещенко, Ю. Ковалів, В. Працьовитий, Т. Свєрбілова, О. Чорна-Гриценко, В. Школа) відзначають схематичність дійових осіб та зупиняються на проблемі етичного колективізму. Також вчені зазначають, що драматургічну спадщину І. Микитенка можна віднести до масової радянської літератури, яка стояла біля витоків соцреалізму.

М. Бахтін визначає «хронотоп» як взаємозв'язок часових і просторових відношень, опанованих художньою літературою. На його думку, «хронотоп у літературі має суттєве жанрове значення, адже час є провідним началом у літературному творі» (Бахтін, 2006). Зокрема, науковець визначає такі типові стійкі хронотопи, що притаманні роману: хронотоп зустрічі, хронотоп дороги, хронотоп замку, хронотоп вітальні, хронотоп провінційного містечка, хронотоп порогу, хронотоп кризи і життєвого перелому. Літературознавець наголошує на тому, що «кожний такий хронотоп може включати в себе необмежену кількість дрібних хронотопів, адже будь-який мотив може мати свій особливий хронотоп» (Бахтін, 2006).

Бахтін акцентує увагу на тому, що «хронотопи можуть бути в структурі одне одного, існувати, переплітатися, змінюватися, порівнюватися, протиставлятися або перебувати у складних взаєминах. Ці відносини між хронотопами уже не можуть входити у жоден із взаємовідносних хронотопів. Загальний характер цих стосунків є діалогічним. Діалог входить у світ автора, виконавця і у світ слухачів/читачів. Ці світи також хронотопічні» (Бахтін, 2006). Отже, хронотоп – це авторська модель часу, який відображає події, зображені у творі, вказує на важливість цих подій у розвитку сюжету.

2. Часопростір драм І. Микитенка

Автор відображає ідеологічну модель радянського світу, орієнтуючись на настанови комуністичної партії. Відтак хронотоп у п'єсах І. Микитенка можна назвати міфілогічним. У пролозі до п'єси «Іду» драматург навмисне відсилає читача/глядача до печерних людей, які виконують ритуали під час засівання просом землі, щоб отримати аж три урожаї. Ця сцена змінюється і дією, де прогресивна радянська молодь намагається організувати комуну, з якою вони «ідуть жити». Модель часу тут визначається лінійним характером і поступово доповнюється іншою циклічною моделлю часу. Як зазначає Є. Мелетинський, «цьому сприяє ритуальне повторювання подій, календарні обряди, вічне оновлення природи, корисних злаків» (Мелетинський, 1976). Циклічна модель часу породжує спеціальні міфи про циклічні зміни ланцюгів світових епох.

У п'єсі простежується тип часу авантюрного роману. Події у драмі розвиваються за типовою схемою: молоді люди, сповнені бажанням організувати у селі комуну, виконують певні дії, продиктовані партією. За словами автора, студент політехнічного університету Юхим Загата разом із молоддю комунною іде в життя; будувати нове – його стихія. Учителька Поля Загірна сліпо вірить у комуну та Юхима. Випускник робітничого факультету Чижик «захоплено будує комуну». Колісничок і Загата Загірний – селянство, що на очах росте культурно і вперто намагається вибитися із злиднів, відчутти нові радощі життя; селяни будують комуну. Агроном Родіон Круча спочатку живе ідеями колективізації, він прийшов «широ до боротьби

за Радянську Республіку» (Микитенко, 1927:12), однак «через духовну нетривалість та розхристаність над ним бере гору чужа йому психологічно й соціально, навіть антипатична, але уперта й сильна людина – Федько Ступа» (Микитенко, 1927:13–14). Ступа виступає противником ідей колективізації, куркулем. На думку Микитенка, опозиціонер – серйозна загроза для партії. Драматург характеризує куркуля як хитрого, упертого, розумного, освіченого філософа, який читає газету «Правда», розуміється на ідеях Маркса та Леніна. Автор навмисно зазначає вік, класову приналежність та політичні погляди дійових осіб, щоб створити ілюзію реального часу, вкоренити вигадку в дійсності.

Драма має дві сюжетні лінії – соціальну (створення комуні) і любовну (нерозділене кохання Родіона, взаємини Поліни та Юхима, Наталі та Чижика). Сюжет п'єси розгортається у одному селі, детальні описи пейзажів, інтер'єрів, екстер'єрів відсутні. Поряд із цим у твір вводиться велика кількість діалогів, гасла (Хай живе комуні!), лунають червоноармійські пісні. Такі сюжетні особливості драми відтворюють ідеологію радянської епохи. Зображені події у тексті – період бурхливої індустріалізації та вимушеної колективізації, що в подальшому спричинило техногенний голод у СРСР. Микитенко зазначає, що події відбуваються «за наших часів на Україні» (Микитенко, 1927:11). Позиція драматурга зрозуміла, оскільки він працює на замовлення партії.

Під час розвитку сюжету відбуваються різні події: випадкові та очікувані зустрічі, з'являються шкідники-куркулі, які стають на заваді процесу, зрада інтересів, інтриги, любовні колізії, реабілітація зрадників, створення комуні. Місця дії п'єси – дорога, класна кімната, хутір, ганок.

М. Бахтін зазначає, що «дорога – це місце випадкових зустрічей, де перетинаються в одній часовій і просторовій точці просторові і тимчасові шляхи різних людей – представників різних класів, соціальних поглядів, віросповідань, національностей, різного віку» (Бахтін, 2006). У п'єсі І. Микитенка «Іду» наявні хронотопи дороги й зустрічі, якими наповнена І дія. Цей часовий відрізок відзначається емоційно-експресивним забарвленням і великою кількістю діалогів. Саме під час зустрічі селянина Романа Бинди з куркулем Федьком дізнаємось про те, що у їхньому селі хочуть заснувати комуну. Такі зустрічі зазвичай відбуваються на дорозі. Хронотоп дороги займає важливе місце у творі, адже діалоги, які відображають ідеологічно протилежні позиції, відбуваються саме там. Так, по дорозі, інтелігент Родіон освідчується молодій сільській учительці Полі. Це в подальшому вплине на те, що Родіон почне засуджувати радянські ідеали, за які він прийшов боротися.

Також зустрічі, діалоги, зав'язки конфліктів можуть відбуватися у будинках дійових осіб. М. Бахтін вважає, що саме у вітальнях-салонах найповніше розкриваються образи персонажів, звучать сміливі ідеї, створюються і знищуються політичні, ділові, суспільні, літературні репутації, починаються і закінчуються кар'єри, вирішується успіх чи провал проєкту, часто переплітаються особисті інтриги з політичними, фінансовими, державними питаннями. Тут змішуються історичний, біографічний і побутовий часи, що дає цілісну картину уявлення про певну епоху (Бахтін, 2006).

У п'єсі «Іду» такою локацією є кімната Полі, де розгортається сюжет ІІ дії. Тут ми дізнаємось про почуття Чижика до Наталі, які він так і не хоче визнавати; Поля ділиться одкровеннями про те, що комуні їй важливіша за кохання, тут вона відмовляє Родіону; Бинда і Колісник прояснюють стосунки через приналежність до різних соціальних верств, сваряться через сумніви Бинди щодо створення комуні; з нетерпінням чекають Чижика, який «захоплено буде комуну» (Микитенко, 1927: 35–59).

Події ІІІ дії п'єси відбуваються у сільській місцевості. На хуторі у Ступи святкують обжинки, що теж є ознакою традиційності плину часу. Свято урожаю супроводжується радісним настроєм і червоними прапорами. На цьому святі присутній агроном Родіон Круча, якого куркулі намагаються переманити на свій бік і закликають не брати участі у створенні комуні.

Драматичні події, що відбуваються у провінційній місцевості, насичені інтригами, плітками, брехнею, зрадою, нерозділеним коханням. Усі ці епізоди переплітаються з абсурдною метою автора – зобразити утопічну радянську державу.

У IV дії драми з'являється часова лакуна, яка впливає на інтенсивність розвитку подій. Автор не зазначає, скільки минуло часу, але відчутно, що минув не день і не два, як у попередніх діях, а значно більше. Комуна створена, Радіон і Муся постають як подружжя. Події розгортаються на подвір'ї Радіона і Мусі. У ремарках драматург акцентує увагу на тому, що діалоги відбуваються на ганку зі східцями. Тобто перед читачем/глядачем відкривається хронотоп порогу. За М. Бахтіним, він може поєднуватись із мотивом зустрічі, але найбільше виражається як хронотоп кризи і життєвого перелому. Слово «поріг» набуває метафоричного значення, оскільки до уваги береться переломний період у житті героя, момент зміни життєвої позиції, психології героя, поглядів, ідеології. Важко не погодитись із цим твердженням, адже саме в цьому місці читач відчуває найбільше емоційне напруження через психологічні поневіряння Радіона Кручі. Перейшовши до ворожого табору куркулів, він одружується із Мусею, проте відчуває себе нещасним. Агроном страждає через нерозділене кохання, але найголовніше – зраду своїм комуністичним ідеалам. Персонаж проходить через випробування на вірність своїм лицарським обов'язкам, а саме: створення комуни. Фінал п'єси передбачуваний: шкідники покарані, зрадники реабілітовані, герої уславлені, хоча у тексті є гостре відчуття протиставлення зображеної дійсності та реальності.

Хронотоп драми «Диктатура» теж має елементи авантюрного роману. П'єса, написана 1929 року, порушує теми села напередодні колективізації та індустріалізації, перед Голодомором 32–33-х рр. Тут знайшли відображення і такі партійні ідеї, як українізація, соціалістичне змагання, хлібозаготівля.

Микитенко присвячує твір Миколаївському суднобудівельному заводу імені Андре Марті. Події, які відтворює автор, зображують «напружений темп соціалістичного змагання» (Микитенко, 1931: 21). У творі розгортається одна сюжетна лінія – соціальна. Зразковий робітник суднобудівного заводу Дудар приїздить у село Горбачі з метою збору зерна, де йому протистоїть місцевий куркуль Чирва. Чотири дії п'єси насичені діалогами, глядачі стають свідками того, як «позитивні» герої намагаються викрити «негативних». Помітним у п'єсі є те, що драматург широко характеризує лише представників партії у той час, як незаможники, куркулі та селяни цього позбавлені.

Скажімо, можна провести паралель між героєм лицарського роману і Дударем. Головний персонаж драми – безкорисливий авантюрист, який може жити лише в утопічному світі Микитенка. Він має характерні риси лицарського типу: «Значить треба такого відрядити на роботу на село, котрий би, як кажуть наші вожді, твердою пролетарською рукою вів корабель сільського господарства до соціалізму через хвили клясової боротьби» (Микитенко, 1931: 24). Саме цей персонаж є позитивною частиною опозиції «минуле – майбутнє». Він змальовує віртуальний образ майбутньої модернізованої України: «Автомобіль замість поганого воза, трактор замість дохлої шкапи, копальні, заводи і піонери з засмаглими грудьми і ти сам у церобкопівському костюмі замість широких штанів. Ось тобі й нова Україна!» (Микитенко, 1931: 169). Носіями традиційної України виступають робітник Книш, що є прихильником традиційного українського одягу, літератури й минулого, й заможні селяни, які важливі зустрічі мають у «традиційних просторах» старої дзвіниці й цвинтаря. Зрозуміло, що традиційне показане як неактуальне, застаріле, пережиток минулого, який треба відкинути та йти далі. Часова опозиція минулого й майбутнього трансформується в протиставлення старого й нового світу, озвучене Ромашкою для Чирви: «Розійшлися ми. Як дві гілки на дереві. Твоя в старий світ, а моя в новий» (Микитенко, 1931: 136).

У цьому творі вперше з'являється опозиція міста й села, яка поступово переходить у бажану для політики партії «злуку міста й села». Очевидно, не випадково між 1 і 2 сценами першої дії

вставлена ремарка: «Гуде музика заводу, потім мелодія села» (Микитенко, 1931: 28). Перехід від заводського до сільського простору пом'якшується мелодією, яка викликає у глядача позитивну емоцію і щодо першого, і щодо другого.

Дія I драми розгортається у стінах заводу. Завод є початковою і кінцевою точкою у п'єсі. Цей прийом кільцевої композиції акцентує на головному, тобто місці праці пролетаріату, який веде боротьбу за нове життя. Звідси Дудар відправляється до села, туди ж і повертається з перемогою. Слід зауважити, що завод є важливою локацією, адже Дудар вважає процес індустріалізації справою свого життя. Глядач нічого не дізнається про нього як про особистість. Невідомо, де він мешкає, чи є у нього родина, які має захоплення. Знаємо лише те, що він – зразковий працівник, котляр суднобудівного заводу, який вирушає до села, щоб узяти участь у хлібозаготівлі. Тобто ідеалізований, на думку І. Микитенка, головний герой позбавлений індивідуальних рис характеру і виконує лише конкретні функції, чітко окреслені автором. Прикметно, що збори стали новим ритуалом, який об'єднує людей. Саме Дудар неодноразово виступає на них, ставучи проповідником-пропагандистом політики партії. У його промовах є певна часова глибина, яка актуалізує спільні дії й успіхи робітників і селян на користь революції: «Дехто з вас 19 року ішов з нами поруч проти ворогів революції» (Микитенко, 1931: 78). Спільна дія у минулому повинна стати підставою для об'єднання тепер робітників і селян. Село – це єдине місце, де може себе реалізувати Дудар, виконавши партійні настанови у процесі хлібозаготівель та пропаганди диктатури пролетаріату. Саме цей персонаж є промоутером боротьби за нове життя, він вказує на примарну перспективу: «Вперед, за диктатуру пролетаріату, аж до комунізму!» (Микитенко, 1931: 201).

Паралельно у II дії розгортаються події на селі. Куркуль Чирва дає зрозуміти, що не буде віддавати зароблене важкою працею зерно на вимогу партії.

Колишній студент Гусак, який розчарувався в ідеології партії, своїми висловлюваннями іронізує щодо літературної дискусії 1925–1928 рр.: «Повчіться ще в нас танцювати культурно, по-європейському. Доволі хуторянства й сатани в бочці» (Микитенко, 1931: 119). Під час перебування у столиці він написав багато хороших віршів, однак їх «вичистили і пришили куркульський ухил <...> барабанні поети, шкурники, холуї» (Микитенко, 1931: 65). Припускаємо, що Микитенко насправді розумів, що відбувалося в літературному процесі, але сам став заручником ситуації.

Звертаємо увагу на хронотоп зустрічі у п'єсі «Диктатура». Незаможник Малоштан протягом твору намагається зрозуміти, у чому полягає суть диктатури пролетаріату. На вокзалі він зустрічає Дударя і завзяту комсомолку Оксану Небабу. Ця зустріч була не випадковою. Малоштан – представник найбільш бідної частини селянства, він потребує допомоги з міста і дванадцять років чекає на пасажирів. Завдяки Дударю Малоштан змінить свої погляди на користь партії. Сцена зустрічі Дударя і Чирви на дорозі теж є знаковою, адже представники двох класів сходяться на дорозі, де слабший повинен поступитися сильнішому. У кінці перемога незаможників також окреслена просторовою метафорою, спрямованою від Дударя до Чирви: «Твоя дорога скінчилася» (Микитенко, 1931: 104).

Розвиток II дії розгортається у приміщенні Райпаркому. На зборах присутні секретар комсомольської організації, голова сільської ради, агітпроп, голова комнезаму. Хронотоп комітету дає можливість дійовим особам спланувати хлібозаготівлю у Горбачах, провести збори незаможників. Тут дійові особи відчують себе захищеними і можуть ретельно готуватися до агітації. Вважаємо, що цей часопростір можна співвіднести із хронотопом салону-вітальні, який виділяє М. Бахтін, або місцем формування нових ритуалів.

VII сцена III дії має символічну назву «Криза в серці», яку переживає Малоштан. Незаможник, піддавшись на провокацію куркуля Чирви Козиря, постає проти диктатури пролетаріату і доносить Чирві, скільки потрібно здати зерна на колективізацію. Малоштан відчуває себе

обдуреним і готовий помститися кумові. Отже, автор використовує хронотоп кризи у п'єсі, щоб показати наскільки важливою є ідеологія партії для кожного з героїв. Саме через зраду комуністичних поглядів дійові особи переживають психологічно-емоційне напруження і намагаються це донести читачам/глядачам.

У IV дії знову з'являється часова лакуна, яка обов'язково дасть свої результати. Драматург витримує паузу та зазначає, що події розгортаються навесні 1930-го, приблизно через рік після того, як Дудар вперше приїхав не село. «Об'єднані в артіль імені Блюхера горбачівські колгоспники готуються до весняної колективної сівби, а разом з тим – і до ліквідації куркульні як класу» (Микитенко, 1931: 138).

Як і у лицарському романі, у п'єсі Микитенка з'являється суб'єктивна гра часом, його емоційно-ліричне розтягування та стискання. Ця гра, на думку М. Бахтіна, відповідає грі «чудового світу» та грі з простором. При цьому тут проявляється не позитивна фольклорно-казкова свобода людини в просторі, а емоційно-суб'єктивне і символічне спотворення простору: автор змальовує події не так, як вони відбувалися в українському селі насправді, а за приписами партії.

П'єса «Дівчата нашої країни» присвячена «героїчному ленінському комсомолу», отже очевидним є те, що автор вважає свою добу героїчною та ідеалізує її зі сцени радянського театру. Для твору характерний тип авантюрного часу, де роль головного лицаря виконує комсомолка Марія Шапіга. Роль жінок у промисловій розбудові 20-30-х рр. та їх активна участь у будівництві колгоспного ладу була помітним явищем у літературі минулого століття. Тож образ жінки-активістки залучали до своїх творів багато радянських письменників. Маша не уявляє своє життя без участі у будівництві великої гідроелектростанції. Вона ладна пожертвувати особистим жіночим щастям і навіть здоров'ям задля перевиконання плану. Завод для неї – друга домівка, де вона дублює ідеї партії, закликаючи усіх радянських жінок нарівні з чоловіками братися до роботи. Коли Антон Шметелюк відволікається від будівництва на особисте життя, автор засуджує його, адже бригадир не має права ставити виконання плану п'ятирічки на друге місце.

П'єса має дві сюжетні лінії – любовну (стосунки Лариси Лотоцької та Антона Шметелюка) і соціальну (участь жінок у процесі індустріалізації). Події розгортаються протягом короткого проміжку часу – двох-трьох днів. Соціальний статус дійових осіб відомий: бетонярі, комсомольці, робітники, інженер, письменник, композитор і т. ін. Автор не дає розлогіх описів інтер'єру, екстер'єру, пейзажів, але залучає велику кількість діалогів, що є характерним для драматургічної спадщини І. Микитенка.

У I дії наявний хронотоп дороги, який знайомить читача з таємним любовним зв'язком комсомольця Антона Шметелюка та дружиною інженера Ларисою Лотоцькою. Бетоняр проводить Ларису додому, а вона наполягає на зустрічі у його кімнаті. Звабниця Лариса відіграє у творі не останню роль, адже саме зустрічі з нею будуть фатальними для Антона і сколихнуть його віру у соціалізм.

Хронотоп кімнати у II та III діях впливає на розвиток конфліктів у творі. Тут Марія Шапіга маніпулює почуттями Пронашки задля виконання патріотичного обов'язку. У кімнаті Антона Шметелюка також є місце для інтриги. Пронашка конфліктує з Антоном через амбіційну Машу, намагаючись довести, що жіноча бригада зможе побити рекорди по заливці бетону; Лотоцька намагається звабити Шметелюка і розвінчує диктатуру пролетаріату, щоб ударник менше уваги приділяв заводу, впустивши до свого серця почуття; Пронашка випадково застає у кімнаті заміжню Лотоцьку і бригадира Антона.

Тобто очевидно, що такі локації драматург використовує з метою пропаганди, бо в уста персонажів укладена політична агітація. За допомогою просторово-часових відношень у приміщеннях, які переважають у п'єсах І. Микитенка, можна відчути епоху, про яку йдеться у творі. Дія відбувається на будові електростанції, примарна рівність чоловіків і жінок. У просторі розгортається процес визначення прихильників і ворогів радянського ладу.

Таким чином розкриваються характери дійових осіб, їхнє ставлення до радянської влади, прагнення до самопожертви за комуністичні ідеї та зраду вічних ідеалів.

Палац культури у IV дії подвійно закодований. По-перше, це реальне місце зборів. По-друге, це місце боротьби за переконання одного з героїв. Драматург зазначає, що це велика зала, у якій багато світла, паркет блищить, висять кришталеві люстри. Перед великою кількістю присутніх Марія Шапіга характеризує вчинки бригадира Шметелюка: «Я хочу розповісти про один бій на нашому будівництві. Бій за людину, за товариша, за члена комсомолу, що був загубив свою класову гідність, став обдурювати своїх товаришів, почав рекламувати себе в газетах. Ради ворожої жінки він оддав був усе, що має член комсомолу» (Микитенко, 1933: 143). Однак він «пірвав з своєю ганьбою і повертається до товаришів» (Микитенко, 1933: 143), тобто реабілітується в очах партії та її прихильників. Коли Антон Шметелюк проходить через випробування, коли зізнається членам комсомолу у почуттях до Лариси Лотоцької, друзі зневажають бригадира за зраду своїм ідеалам, адже його інтриги із заміжньою жінкою заважають працювати бетоняркам і суперечать поведінці члена комсомолу. Отже, персонаж проходить через психологічну та політичну перевірку.

Висновки

Підсумовуючи, зазначимо, що Микитенко не мав змоги відтворити реальні процеси, що відбувалися, у п'єсах «Іду», «Диктатура», «Дівчата нашої країни». Твори Микитенка були своєрідним інструментом партії для маніпулювання масовою свідомістю, тому мали усі можливості, щоб візуалізуватися на сцені. З метою пропаганди комуністичної ідеології письменник намагався відобразити соціальний міф у своїх п'єсах, користуючись такими його рисами, як символи, знаки, вірогідність, некритичність сприйняття, відсутність будь-яких випадковостей, цілісне моделювання реальності, опора на конкретну традицію, емоційне забарвлення, чуттєво-образне сприйняття реальності. Час і простір є фоном для зображення подій, на які накладвся соціальний міф.

Відданість партії, членство у ВУСПП, твори, які відповідали тодішнім ідеологічним штампам, дають підстави вважати, що автор був щирим прихильником комунізму. Тож стверджувати, що драматург створював реалістичні п'єси, немає підстав, оскільки при відтворенні дійсності він керувався не так художньою уявою, як ідеологічною сіткою з заданими позитивними й негативними характеристиками. За допомогою індексів і кодів радянської епохи стає зрозумілим, що у сюжетах творів навмисно створена утопічна модель суспільства.

Типові хронотопи дороги, зустрічі, приміщення, села, заводу, міста, кризи, опозиція майбутнього й минулого свідчать про символізацію часу і місця дій, а відтак і наявність соціального міфу у структурах п'єс, перенасичених радянською ідеологією. На дорозі відбуваються зустрічі та діалоги, які вводять читача в контекст радянської епохи. У приміщеннях драматург описує інтриги, сутички, конфлікти між дійовими особами через політичні погляди. Хронотопи села, заводу, міста намагаються відобразити велич таких процесів, як індустріалізація, колективізація, створення комуні, підготовка кадрів.

Отже, вважаємо, що запропонований напрям дослідження драматургії І. Микитенка є цікавим для подальшого вивчення його творчості.

Література:

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов. *Французская семиотика : От структурализма к постструктурализму* / пер. з фр. і вступ. ст. Г.К. Косикова. Москва : Прогресс, 2000. С. 239–247.
2. Бахтін М. Формы времени и хронотопа в романе. URL: <http://philologos.narod.ru/bakhtin/hronotop/hronotop1.html> (дата звернення: 10.07.2021).
3. Вакуленко Д. Герой-трудивник у драматургії І. Микитенка. *Радянське літературознавство*. 1977. № 3. С. 12–24.

4. Герасимова Г. Микитенко Іван Кіндратович. *Енциклопедія історії України*. 2009. URL: <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/> (дата звернення : 12.07.2021).
5. Демещенко В. Лесь Курбас та Іван Микитенко. Особливості роботи режисера і драматурга. *Творча спадщина Леся Курбаса в контексті суспільно-політичного і культурного життя*. Київ : НАКККіМ, 2012. 64 с.
6. Засць І. «Диктатура», «Кадри», «Як сходило сонце» та ін. *Іван Микитенко – драматург : Літературно-критичний нарис*. Київ : Рад. письменник, 1987. 236 с.
7. Карганов А. В схватке. *Дружба народів*. 1960. № 10. С. 209–215.
8. Кисельов Й. Величний образ : Ленініана укр. Драматургії. Київ : Дніпро, 1970. 170 с.
9. Кисельов Й. Іван Микитенко. *Перші заспівувачі : Літ. портр. укр. рад. драматургів*. Київ : Радянський письменник, 1964. С. 290–326.
10. Ковалів Ю. Іван Микитенко. *Слово і час*. 2018. № 9. С. 74–76.
11. Коваленко Б. Іван Кіндратович Микитенко. *Літературно-критичні статті*. Київ : Радянський письменник, 1962. С. 234–260.
12. Кулішенко А. Образ сучасника у творчості Івана Микитенка і Харківського театру Революції. *Пратор*. 1977. № 10. С. 107–109.
13. Мелетинський Є. Поэтика мифа. Москва : Академический проект, 2012. 331 с.
14. Микитенко І. Диктатура. Харків : Література і мистецтво, 1931. 197 с.
15. Микитенко І. Дівчата нашої країни. Харків : Література і мистецтво, 1933. 147 с.
16. Микитенко І. Іду. Київ : Маса, 1927. 113 с.
17. Піскун І. Він зробив, що міг... (До 70-річчя з дня народження І. К. Микитенка). *Театральна культура*. 1967. № 4. С. 91–101.
18. Сverbілова Т. Іван Микитенко (1897–1937) як дзеркало українського кітчу. *Слово і час*. 2007. № 9. С. 35–48.
19. Чернець Л. Ленінська тема в творчості Івана Микитенка. *Українське літературознавство*. 1970. № 9. С. 17–23.
20. Чорна-Гриценко О. Художнє відтворення впливу урбаністичного оточення на формування дитячого світогляду в повісті Івана Микитенка «Вуркагани». *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)*. 2012. № 3. С. 124–132.
21. Шерех Ю. Так нас навчали правильних проізношень. Триптих про мову. *Поза книжками і з книжок*. Київ : Час, 1998. 456 с.
22. Школа В. Казкові елементи в художній структурі п'єс Івана Микитенка. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. № 3. С. 339–348.

References:

1. Bakhtin, M. (1975) *Formy vremeny u khronotopa v romane. Ocherky po istorychniy poetytsi* [Forms of time and chronotope in the novel]. Moscow: Khudozh. Lit. P. 234–407.
2. Bart, R. (2000) *Vvedennya v strukturnyy analiz zv'yazkovykh tekstiv. Frantsuz'ka semiotyka: Vid struktury do post-strukturalizmu* [Introduction to the structural analysis of narrative texts. French semiotics: From structuralism to poststructuralism]. Moscow: Progress. P. 239–247.
3. Chernets', L. (1970) *Lenins'ka tema v tvorchosti Ivana Mykytenka* [Lenin's theme in the work of Ivan Mykytenko]. *Ukrayins'ke literaturoznnavstvo*. No 9. P. 17–23.
4. Chorna-Hrytsenko, O. (2012) *Khudozhnye vidtvorennya vplyvu urbanistychnoho ototchennya na formuvannya dytyachoho svitohlyadu v povisti Ivana Mykytenka «Vurkahany»*. *Tayiny khudozhn'oho tekstu (do problemy poetyky tekstu)* [Artistic reproduction of the influence of the urban environment on the formation of children's worldview in Ivan Mykytenko's story «Vurkahany». Secrets of the literary text (to the problem of poetics of the text)]. *Naukova periodyka Ukrayiny*. No 3. P. 124–132.
5. Demeshchenko V. (2012) *Les' Kurbas ta Ivan Mykytenko. Osoblyvosti roboty rezhysera i dramaturha. Tvorcha spadshchyna Lesya Kurbasa v konteksti suspil'no-politychnoho i kul'turnoho zhyttya* [Les Kurbas and Ivan Mykytenko. Features of the director and playwright. Lesya Kurbas' creative heritage in the context of socio-political and cultural life]. Kyiv: NAKKКіМ. 64 p.
6. Herasimova, H. (2009) *Mykytenko Ivan Kindratovych. Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny* [Mykytenko Ivan Kindratovych. Encyclopedia of the History of Ukraine]. Retrieved from: <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/> [in Ukrainian].
7. Karganov, A. (1960) *V skhvatke* [In the fight]. *Druzhba narodov*. No10. P. 209–215.
8. Kiselyov, J. (1970) *Ivan Mykytenko. Pershi zaspivuvachi : Lit. portr. ukr. rad. Dramaturhiv* [The first singers: Lit. portrait ukr. soviet playwrights]. Kyiv: Radyans'kuu pys'mennyk. P. 290–326.

9. Kiselyov, J. (1970) Velychnyy obraz: Leniniana ukr. Dramaturhiyi [Majestic image: Leninian Ukr. dramaturgy]. Kyiv: Dnipro. 170 p.
10. Kovalenko, B. (1962) Ivan Kindratovych Mykytenko. Literaturno-krytychni statti [Mykytenko. Literary-critical articles]. Kyiv: Radyans'kuu pys'mennyk. P. 234–260.
11. Kovaliv, Y (2018) Ivan Mykytenko [Ivan Mykytenko]. *Slovo i chas*. No9. P. 74–76.
12. Kulishenko, A. (1977) Obraz suchasnyka u tvorchosti Ivana Mykytenka i Kharkivs'koho teatru Revolyutsiyi [The image of a contemporary in the works of Ivan Mykytenko and the Kharkiv Theater of the Revolution]. *Prapor*. No10. P. 107–109.
13. Meletinsky, E. (2012) Poetika mifa [Poetics of myth]. Moscow: Akademicheskii proyekt. 331 p.
14. Mykytenko, I. (1931) Dyktatura [Dictatorship]. Kharkiv: Literatura i mystetstvo. 197 p.
15. Mykytenko, I. (1933) Divchata nashoyi krayiny [Girls of our country]. Kharkiv: Literatura i mystetstvo. 147 p.
16. Mykytenko, I. (1933) Idu [I'm going]. Kyiv: Masa. 113 p.
17. Piskun, I. (1967) Vin zrobyv, shecho mih... (Do 70-richchya z dnya narodzhennya I. K. Mykytenka) [He did what he could... (To the 70th anniversary of the birth of I. K. Mykytenko)]. *Teatral'na kul'tura*. No 4. P. 91–101.
18. Sherekh, Y. (1998) Tak nas navchaly pravyl'nykh proiznosheniy. Tryptykh pro movu. Poza knyzhkamy i z knyzhok. [So we were taught the correct pronunciation. Triptych about language. Outside of books and from books]. *Chas*. 456 p.
19. Shkola, V. (2014) Kazkovi elementy v khudozhniiy strukturii p'yes Ivana Mykytenka [Fabulous elements in the artistic structure of Ivan Mykytenko's plays]. *Naukovi zapysky Berdyans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*. No 3. P. 339–348.
20. Sverbilova, T. (2007) Ivan Mykytenko (1897–1937) yak dzerkalo ukrayins'koho kitchu [Ivan Mykytenko (1897–1937) as a mirror of Ukrainian kitsch]. *Slovo i chas*. No 9. P. 35–48.
21. Vakulenko, D. (1977) Heroy-trudivnyk u dramaturhiyi I. Mykytenka [Hero-worker in the drama of I. Mykytenko]. *Radyans'ke literaturoznavstvo*. No 3. P. 12–24.
22. Zayets', I. (1987) «Dyktatura», «Kadry», «Yak skhodylo sontse» ta in. Ivan Mykytenko – dramaturh: Literaturno-krytychnyy narys [«Dictatorship», «Staff», «As the sun rose» and others. Ivan Mykytenko - playwright: Literary-critical essay]. Kyiv: Rad. pys'mennyk. 236 p.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2022
The article was received 20 January 2022

2. Романські, германські та інші мови

2. Romance, Germanic and other languages

ЛОГІКО-ПОНЯТТЄВА МОДЕЛЬ КАТЕГОРІЇ ЖАРТУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Зубач Оксана Адамівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
subach@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1884-6875

Мета. Статтю присвячено аналізу логіко-поняттєвої моделі категорії жарту та елементів створення жартівливого комунікативного ефекту. Метою статті є дослідження особливостей формування логіко-поняттєвої моделі категорії жарту та її елементів, які слугують підґрунтям для лінгвокультурного маркування сміхової культури мовної особистості.

Методи. Для розвідки залучено застосування загальносистемного методу з метою інвентаризації, систематизації та виокремлення жартів від інших текстів малої форми. Враховуючі основні засади традиційних методів лінгвістичних досліджень (компонентний, описовий, трансформаційний, стилістичний методи), було розглянуто та категоризовано основні елементи логіко-поняттєвої моделі категорії жарту. Із метою виявлення індикаторів стереотипних уявлень мовної особистості та їх вплив на формування цілісних орієнтирів використано етнолінгвістичний метод. Дискурс-типологічний аналіз та інтент-аналіз застосовано з метою розкриття інтенцій оповідача та лінгвістичних / нелінгвістичних ознак жартівливої комунікації.

Результати. Результати дослідження свідчать про доцільність та актуальність наукової розвідки. Структурно-композиційні елементи жарту уможливають влучне інтегрування мовних одиниць в текст. Контекстуально-стилістичні елементи здійснюють вплив на механізми формування вторинної номінації мовних одиниць у жартах. Функціонально-комунікативні елементи жарту підкреслюють лінгвістичні та нелінгвістичні риси жарту. Емоційно-експресивні елементи жарту створюють передумови для прагматичної мовної гри. Лексико-граматичні елементи жарту підсилюють дію прийомів лексико-граматичного паралелізму.

Висновки. Жарти репрезентують експозиції суспільно-життєвої практики німецькомовної особистості та відображають комунікативну ситуацію, де чітко фіксується мета, предмет та додаткові умови комунікації. Функціонально-комунікативні риси жарту актуалізують специфіку композиційно-мовленнєвої функції та структурують цілісність лінгвокультурного простору. Елементи логіко-поняттєвої моделі категорії жарту створюють підґрунтя для лінгвокультурного забарвлення жартівливої комунікації та сміхової культури.

Ключові слова: лінгвістичні / нелінгвістичні риси, лінгвокультурний простір, соціокультурний контекст, сміхова культура.

LOGICAL AND CONCEPTUAL MODEL OF CATEGORY OF JOKE IN MODERN GERMAN

Zubach Oksana Adamivna,
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of German Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University
subach@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1884-6875*

Introduction

The article is devoted to the analysis of logical and conceptual model of category of jokes and elements of creating a humorous communicative effect. The aim of this article is to study the features of the formation of logical and conceptual basis of category joke and its elements which serve as a basis for lingual and cultural marking laughter culture of linguistic personality.

Methods. The use of a general scientific method for the purpose of inventory, systematization and separation of jokes from other texts of small forms is involved in the investigation. Taking into account the basic principles of traditional methods of linguistic research (component, descriptive, transformational, stylistic methods), the main elements of logical and conceptual base of category of joke were considered and categorized. The ethnolinguistic method was used to identify indicators of stereotypical representations of linguistic identity and their influence on formation of values. Discourse-typological and intent analysis were used to reveal the intentions of narrator and linguistic / nonlinguistic features of humorous communication.

Results. The results of the study indicate the expediency and relevance of the article. Structural and compositional elements of joke make possible the accurate integration of language units in text. Functional and communicative elements of joke emphasize linguistic and nonlinguistic features of joke. Emotional and expressive elements of joke create the preconditions for pragmatic language game. Lexical and grammatical elements of joke enhance the effect of perception of lexical and grammatical parallelism.

Conclusions. Jokes represent the expositions of social and life practice, creating a comprehensive representations of linguistic personality and its lingual and cultural space. The jokes reflect the communicative situation, which clearly fixes the purpose, the subject and additional conditions of communication. Functional and communicative features of joke actualize the compositional and speech function and structure the integrity of lingual and cultural space. Elements of logical and conceptual model of category of jokes create the basis for lingual and cultural specificity of humorous communication and laughter culture.

Key words: linguistic / nonlinguistic features, lingual and cultural space, social and cultural context, laughter culture.

Вступ

Вивчення логіко-поняттєвої моделі категорії жарту полягає у необхідності аналізу внутрішньої структури та специфіки формування його змісту. Функціональна особливість жарту виявляється в експліцитному висміюванні фактів або явищ реальної ситуації у лінгвокультурному просторі з метою виконання кінцевої мети комунікативного процесу.

Дослідження спрямоване на виявлення специфіки формування логіко-поняттєвої моделі категорії жарту у сучасній німецькій мові та фіксації ціннісних орієнтирів німецькомовної особистості у лінгвокультурному просторі, що й підкреслює новизну та актуальність теми. Особлива увага у статті приділена аналізу елементів та акцентів формування логіко-поняттєвої моделі для створення іронічного або саркастичного забарвлення соціокультурного контексту, що є фоном для формуванні та стереотипізації жартів. Об'єктом цього дослідження є жарти сучасної німецької мови. Предметом виступають елементи формування логіко-поняттєвої

моделі категорії жарту з метою прагматизації лінгвокультурної специфіки сміхової культури. Мета розвідки – дослідити особливості формування логіко-поняттєвої моделі категорії жарту та її елементів. Для досягнення мети поставлені такі науково-дослідницькі завдання: зробити вибірку жартів сучасної німецької мови з інтернет-джерел, дослідити та виокремити елементи логіко-поняттєвої моделі категорії жарту, які слугують підґрунтям для лінгвокультурного маркування сміхової культури мовної особистості.

1. Визначення поняття жарту у германістиці

Жарти – це тексти, інтегровані загальною прагматичною спрямованістю: реалізувати гумористичний ефект, актуалізувати жартівливу, несподівану і нетривіальну інформацію (Кобякова, 2007: 85). У німецькому словнику поняття жарт має тривимірне тлумачення, що підтверджує його важливу роль у міжкультурній комунікації, оскільки його формальні та змістові аспекти здатні не лише впливати на адресата, але й досягати певну лінгвістичну та нелінгвістичну мету: *der Witz [mhd. witz(e), ahd. wizzi, eigtl. = Wissen]: 1. kurz formulierter Sachverhalt, der durch seine Verbindung mit meinem abliegenden Gebiet einen – scheinbar unbeabsichtigten – Doppelsinn entstehen läßt, so daß das Durchschauen der Pointe zum Lachen reizt. 2. (o. Pl.) Gabe, sich geistreich, witzig, in Witzen zu äußern; b) (veraltend) Klugheit; Findigkeit.* (Duden, 1989: 1749).

Жарт створює ефект «логічного парадоксу», його можна розглядати як гумористичну смислову мініатюру, якій властиві: 1) комунікативна чіткість (тема і рема експліцитно виділені і протиставлені одне одному); 2) інформативна щільність (мінімальна кількість інформаційних одиниць – у жарті вона нижче за рахунок різних включень конотативного характеру) (Самохіна, 2010: 59).

У наукових студіях жарт досліджували з позиції текстуальних та дискурсивних (Attardon, 1994; Карасик, 2004; Кобякова, 2007; Самохіна, 2010), лінгвокогнітивних та лінгвокомунікативних (Bausinger, 1987; Вапіров, 2010; Соколова, 2008; Щуріна, 1997), психолінгвістичних (Freud, 1991; Hirsch, 1991), просодичних (Тараненко, 2016) аспектів.

В англійській мовній культурі цей тип дискурсу називається *joke, funny story* (жарт, ефектна історія), у французькій мові – *histoire* (байка, небилиця) або *amusante histoire* (забавна історія). А німці номінують аналогічне явище терміном *Witz*. На відміну від літературного жанру *Anekdote*, який розповідає про кумедні ситуації із життя відомих людей, *Witz* відноситься до побутової сфери, де основною характеристикою комунікації є її розмовний характер, а не претензія на художність (Вапіров, 2010: 39; Карасик, 2004: 214).

2. Методологія дослідження

Із метою отримання вірогідних результатів дослідження здійснено застосування *загально-системного* методу з метою інвентаризації, систематизації та виокремлення жартів від інших текстів малої форми (анекдоти, афоризми, сентенції тощо), які містять пуант та є репрезентантами лінгвокультурної специфіки сміхової культури. Фактичним матеріалом для дослідження слугували жарти, відібрані методом суцільної вибірки з інтернет-видань, де фіксуються зміни не лише у суспільстві, але й у науковій парадигмі знань. Враховуючі основні засади традиційних методів лінгвістичних досліджень (компонентний, описовий, трансформаційний, стилістичний методи), було розглянуто та категоризовано основні елементи логіко-поняттєвої моделі категорії жарту, виокремлено акценти лінгвокультурної специфіки. *Етнолінгвістичний метод* сприяв виявленню індикаторів стереотипних уявлень мовної особистості та їх вплив на формування ціннісних орієнтирів.

Оскільки жарт є дискурсивним утворенням, з метою виявлення засобів маркування комічного в німецькомовному жарті, було задіяно *дискурс-типологічний аналіз* при виявленні жанротвірних ознак жарту та його соціального контексту та *інтеннт-аналіз* з метою розкриття інтенцій оповідача та розкриття нелінгвістичних ознак жартівливої комунікації.

3. Результати дослідження

Логіко-поняттєва модель формування категорії жарту ґрунтується на контрастному протиставленні понять та прояві інтенціонального рівня сприйняття акцентів сміхової культури та складається з таких елементів:

1. Контекстуально-стилістичні елементи формування жарту. Лінгвокультурна специфіка жартів фіксується у ознаках іронії та сарказму. У жартах з ознаками іронічного забарвлення слова втрачають своє первинне значення та набувають ознак вторинної номінації з елементами гіперболізації та акцентом на протилежні або перебільшені характеристики предмета або явища: *Ein junger Mann bestellt bei einem Lieferservice und bekommt entgegen seiner Erwartungen eine riesige Portion. Um zu betonen, wie übertrieben groß diese Portion ist, sagt er: „Wow, die Portion ist echt klein“* (13)

Іронічно забарвлені жарти висміють й слабкі сторони мовної особистості: *Falls ihr euch zwischen Diät oder Schokolade entscheiden müsstet, würdet ihr dann schwarze, weiße oder Schokolade mit Vollmilch nehmen?* (14)

Саркастично забарвлені жарти є проявом критики та глузування та обумовленні соціально-культурною ситуацією, яка відображає певну професійну сферу або взаємовідносини між оповідачами: *Ein Arbeiter sitzt auf einer Bank und ruht sich aus, anstatt zu arbeiten. Sein Chef läuft an ihm vorbei und sagt: „Überarbeiten Sie sich nicht“* (13)

Соціокультурний контекст внаслідок взаємодії явищ полісемії та омонімії породжує комічний ефект та обумовлює виникнення жарту на ґрунті прямого значення дієслова *klagen*, яке означає скарги на життєві проблеми або в професійній діяльності, зокрема медицині та юриспруденції: 1. *b) äußern, dass man an etw. (Schmerzen, Beschwerden) leidet; d) Unzufriedenheit in bekümmertem Tonfall äußern; 3. a) (Rechtsspr.) a) bei Gericht Klage führen* (Duden, 1989: 838).

Ein junger Anwalt trifft einen ebenfalls noch jungen Arzt. „Wie geht es Ihnen?“ „Gut“, sagt der Arzt, „ich kann nicht klagen. Und Ihnen?“ „Schlecht. Ich kann nicht klagen“ (Hirsch, 1991: 35).

2. Структурно-композиційні елементи формування жартів. За своєю композиційно-мовленнєвою структурою або структурно-змістовною організацією жарти поділяються на короткі та довгі. Короткими вважаємо жарти, які націлені на вузьку аудиторію або конкретну людину, чії риси або звички влучно інтегровані у тексті жарту або є результатом експозиції суспільно-життєвої практики з метою встановлення контакту:

„Ich hab ne Schlüpfwunde“

„Du meinst ne Schürfwunde“

„Nein, ich hab an meinem Kaffee geschlürft und mich verbrannt“ (14)

Довгі ж жарти потребують вмілої презентації та відповідного інтонаційного або просодичного оформлення, гарантовано викликають сміх завдяки складній комбінації структури. Власне пунт знаходиться наприкінці самого жарту, що спричиняє ефект несподіванки: *Ein hochbetagtes Ehepaar geht in einen Schnellimbiss, wo sich beide einen Hamburger und eine Portion Pommes Frites gerecht aufteilen. Ein Lkw-Fahrer hat Mitleid mit ihnen und bietet an, der Frau eine eigene Mahlzeit zu spendieren. „Nein, danke“, sagt der Ehemann. „Wir teilen alles“. Der Lkw-Fahrer bietet der Frau erneut eine Mahlzeit an, weil sie noch keinen Bissen gegessen hat. „Sie wird noch essen“, versichert ihm der Ehemann. „Wir teilen alles“. „Und warum essen Sie dann noch nicht?“, fragt der Lkw-Fahrer die Frau. Darauf sie genervt: „Weil ich auf die Zähne warte!“* (15)

3. Лексико-граматичні елементи формування жарту. За рахунок особливостей вживання лексичних одиниць, граматичної будови речення та синтаксичного конструювання створюється комічний ефект. Жарти презентуються у діалогічних, монологічних або сентенційних формах, прагматизують прийоми лексико-граматичного паралелізму та емоційно-експресивну дотепність, що вимагає наявності фонових знань: *„Super Kevin!“ – „Kevin SUPER!“ – „Das ist Diesel, verdammt Kevin, du sollst Super nehmen!“* (14)

4. Емоційно-експресивні елементи формування жартів. Комічний ефект створюється на тлі прагматичної гри мовних одиниць при зіставленні або приписуванні стереотипних або контрастних суджень, що може поширюватися й у просторах інших лінгвокультур. Пуант є неочікуваним та проявляється через спритність або винахідливість оповідачів, що є первинною ознакою асоціативного формування жарту та викликає емоційно-експресивне забарвлення його контекстуальних акцентів: *Es war einmal ein Ehepaar, das 25 Ehejahre hinter sich hatte und gerade silberne Hochzeit feierte. Da erschien plötzlich eine Fee und verkündete, dass sie und ihr Mann je einen Wunsch frei hätten. Die Frau wünschte sich nichts mehr als einmal eine Reise rund um die ganze Welt machen zu können. Die Fee schwang ihren Zauberstab und ... die Reisetickets erschienen aus dem Nichts. Danach war der Gatte an der Reihe. Er dachte einen Moment nach und fragte: „Kann ich mir alles wünschen?“. Die Fee bestätigte: „Alles.“. „Ok,“ sagt er, „ich hätte gerne eine 30 Jahre jüngere Frau.“ Die Fee machte einen Kreis mit ihrem Zauberstab und plötzlich war er 90 Jahre alt... (18)*

5. Функціонально-комунікативні елементи формування жартів. Принципом формування функціонально-комунікативних рис жартів є архітектоніко-мовленнєві форми набору мовних одиниць, тональності або експлікації комунікативних дій з метою здійснення комунікативного акту, впливу на свідомість та ідентичність мовної особистості. Враховуючі прагматичну особливість мовної гри, що підкреслює як лінгвістичні, так і нелінгвістичні елементи формування жартів, виокремлюють такі категорії:

Плоскі жарти / Flachwitze / Kalauer / „Schenkelklopfer“ націлені на широку аудиторію, їх пуант сфокусований на грі слів: *Mein Zahnarzt hat gesagt, dass ich eine Krone brauche. Endlich einer, der mich versteht. (16)*

Жарту-загадки / Scherzfragen мають форму питальних конструкцій, які створюють комічний ефект за рахунок короткої відповіді, яка формується внаслідок процесів контамінації: *Was sticht und hat Spaß daran? – Eine Sadistel. (16)*

Каламбур / Wortwitze використовуються та легше сприймаються у письмовій комунікації, оскільки їх пуант передбачає розуміння та осягнення мовної композиції жарту, яка швидше досягається через візуальне представлення або графічне унаочнення: *Wenn ich meinen Hund frage, wie ich aussehe, sagt er WAU. Deswegen liebe ich ihn. (17)*

Висновки

Жарт є функціонально цілісним, аргументованим та стислим текстом, який спрямований на цільову аудиторію, потребує наявності фонових або додаткових знань та має дискурсивні ознаки. Специфіка жарту виявляється у висвітленні лінгвістичної та нелінгвістичної мети жарту, експліцитному відтворенні жартівливої ситуації у соціокультурному контексті. Логіко-поняттєва модель категорії жарту складається з певних елементів формування категорії жарту та містить іронічне або саркастичне забарвлення. Експозиційні та архітектоніко-мовленнєві форми підсилюють жартівливу комунікацію крізь призму мовної гри або ігрових елементів комунікації.

Література:

1. Вапіров С.Ю. Анекдот як об'єкт філологічного вивчення. *Нова філологія*. № 39. 2010. С. 37–42.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
3. Кобякова І.К. Креативне конструювання вторинних утворень в англomовному дискурсі : монографія. Вінниця : Нова книга, 2007. 128 с.
4. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США: текстуальний та дискурсивний аспекти : дис. ... к-та. ф. наук : 10.02.04. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. 519 с.
5. Соколова Н.С. Лингвокогнитивный анализ текстов типа “Юке” (на материале англоязычного юмора) : дис. ... к-та ф. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2008. 175 с.
6. Тараненко Л.І. Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми : дис. ... д-ра. ф. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 661 с.
7. Щурина Ю.В. Шутка как речевой жанр : дис. к-та. ф. наук : 10.02.02. Красноярск. 1997. 155 с.

8. Attardo S., Attardo D. H., Baltes P. The linear organization of jokes: analysis of two thousand texts. *Humor*. 1994(a). 7(1). P. 27–54.
9. Bausinger H. Ironisch – witzige Elemente in der heutigen Alltagskommunikation. *Jahrbuch für int. Germanistik*. 1987. Vol. 19(2). S. 58–74.
10. Freud Z. Jokes and their Relation to the Unconscious. London : Penguin Books. 1991. 239 p.
11. Hirsch, E. Der Witzableiter oder Schule des Gelächters. München. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG. 1991, S. 35.
12. Duden Deutsches Universal Wörterbuch A–Z. 2., völlig neu bearb. u. erw. Aufl. Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG, Mannheim. 1989. 1816 S.

Ілюстративні джерела:

13. URL: <https://www.schreiben.net/artikel/gute-witze-2572/> (дата звернення: 21.11.21).
14. URL: <https://www.schreiben.net/artikel/witze-zum-totlachen-2211/> (дата звернення: 21.11.21).
15. URL: <https://www.witze-manni.de/witz/1458>(дата звернення: 21.11.21).
16. URL: <https://www.schreiben.net/artikel/100-flachwitze-kalauer-2412/>(дата звернення: 21.11.21).
17. URL: <https://www.pinterest.de/pin/747527238127028284/>(дата звернення: 21.11.21).
18. URL: <https://www.schreiben.net/artikel/maennerwitze-2606/>(дата звернення: 21.11.21).

References:

1. Vapirov S. Iu. (2010) Anekdot yak ob'iekt filolohichnoho vuvchennia. [An anecdote as an object of philological study]. *Nova filolohiia*. № 39. S. 37–42. [in Ukrainian].
2. Karasik V. I. (2004) Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs. [Linguistic circle: personality, concepts, discourse]. M.: Gnozis. 390 s. [in Russian].
3. Kobiakova I. K. (2007) Kreatyvne konstruiuvannia vtorynnykh utvoren v anhlovnomu diskursi [Creative construction of secondary formations in English discourse]: monohrafiia. Vinnytsia : Nova knyha. 128 s. [in Ukrainian].
4. Samohina V. O. (2010) Zhart u suchasnomu komunikativnomu prostori Velikoyi Britaniyi i SSHA: tekstualniy ta diskursivniy aspekty : dis. ... k-ta. f. nauk : 10.02.04. [A joke in the modern communicative space of Great Britain and the USA: textual and discursive aspects]. Kiyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kiyiv. 519 s. [in Ukrainian].
5. Sokolova N. S. (2008) Lynhvokohnytyvnyi analiz tekstov typu “Joke” (na materyale anhloiazychnoho humora) : dys. ... k-ta. f. nauk : 10.02.04. [Linguo-cognitive analysis of texts like “Joke” (based on English humor)]. SPb. 175 s. [in Russian].
6. Taranenko L.I. (2016) Prosodychni zasoby aktualizatsii anhliiskykh folklornykh tekstiv maloi formy : dys. ... d-ra. f. nauk : 10.02.04. [Prosodic means of actualization of English folklore texts of small form]. Kyiv. 661 s. [in Ukrainian].
7. Shchuryna Yu. V. (1997) Shutka kak rechevoi zhanr : dys. k-ta. f. nauk: 10.02.02. [Joke as a speech genre]. Krasnoiar'sk. 1997. 155 s. [in Russian].
8. Attardo S., Attardo D. H., Baltes P. The linear organization of jokes: analysis of two thousand texts. *Humor*. 1994(a). 7(1). P. 27–54.
9. Bausinger H. Ironisch – witzige Elemente in der heutigen Alltagskommunikation. *Jahrbuch für int. Germanistik*. 1987. Vol. 19(2). S. 58–74.
10. Freud Z. Jokes and their Relation to the Unconscious. London : Penguin Books. 1991. 239 p.
11. Hirsch E. Der Witzableiter oder Schule des Gelächters. München. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG. 1991. S. 35.
12. Duden Deutsches Universal Wörterbuch A–Z. 2., völlig neu bearb. u. erw. Aufl. Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG, Mannheim. 1989. 1816 S.

Illustrative sources:

13. <https://www.schreiben.net/artikel/gute-witze-2572/>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]
14. <https://www.schreiben.net/artikel/witze-zum-totlachen-2211/>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]
15. <https://www.witze-manni.de/witz/1458>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]
16. <https://www.schreiben.net/artikel/100-flachwitze-kalauer-2412/>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]
17. <https://www.pinterest.de/pin/747527238127028284/>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]
18. <https://www.schreiben.net/artikel/maennerwitze-2606/>(Retrieved from: 21.11.21). [in German]

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022
The article was received 21 January 2022

МОВА ІНТЕРНЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Полякова Тетяна Леонідівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного аерокосмічного університету
імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
tatyana_kharkov@outlook.com
orcid.org/0000-0002-3353-2228

Дубцова Ольга Вячеславівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
olgadubtsova@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2612-5843

Мета дослідження полягає в аналізі деяких теоретичних проблемних питань, пов'язаних із функціонуванням мови в мережі Інтернет: вибору терміна для мови, що обслуговує інтернет-комунікацію, аналізу поєднання рис усного й писемного мовлення та мовних особливостей на графічному, лексичному, синтаксичному рівнях, на рівні словотвору.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використано такі **методи** дослідження, як: метод аналізу інформації, метод синтезу, описовий метод.

Результати дослідження. Вітчизняна й особливо зарубіжна інтернет-лінгвістика характеризуються великою кількістю термінів для позначення мови, що функціонує в мережі Інтернет (мова Інтернету, мова, що обслуговує електронні засоби комунікації, Netspeak, e-language, computer-mediated language та ін.), що пояснюється постійним розвитком інтернет-технологій та опосередкованістю комунікації електронним каналом зв'язку.

В інтернет-комунікації поєднуються риси як письмової мови (набір повідомлення на клавіатурі, відсутність візуального контакту, наявність гіпертексту та ін.), так і усної (неформальність, фатичний контент, швидкий обмін повідомленнями, використання емотиконів, нехтування правилами орфографії й пунктуації та ін.), що дозволяє говорити про виникнення нового різновиду форми мови – усно-писемної.

Зміни, що відбуваються в мові Інтернету, відбуваються на різних рівнях: графічному (множинне написання знаків пунктуації; написання великими літерами слів, груп слів та окремих речень; багаторазове повторення в слові однієї і тієї ж літери; використання знаків @, #); лексичному (використання слів, що передають емоційно-експресивне значення та імітують настрій користувача, термінів, неологізмів); синтаксичному (вживання номінативних, еліптичних речень); на рівні словотвору (використання буквено-складового та буквено-цифрового способів написання слів, ініціальних скорочень).

Висновки. Мова Інтернету є складним, унікальним явищем, яке стрімко змінюється внаслідок впливу інформаційних технологій, що постійно розвиваються, і появи нових форматів спілкування, що ставить нові завдання та вказує на перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: інтернет-лінгвістика, інтернет-комунікація, мова, яка обслуговує електронні засоби комунікації, усно-писемне мовлення, мовні засоби.

LANGUAGE OF THE INTERNET – THEORETICAL ISSUES OF FUNCTIONING

Poliakova Tetiana Leonidivna,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics
National Aerospace University
“Kharkiv Aviation Institute”
tatyana_kharkov@outlook.com
orcid.org/0000-0002-3353-2228*

Dubtsova Olha Vyacheslavivna,

*Ph.D. in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Pedagogy,
Foreign Philology and Translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
olgadubtsova@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2612-5843*

The purpose of the study is to analyze some theoretical issues related to the functioning of language on the Internet: the choice of the term for the language serving Internet-communication, analysis of the combination of oral and written speech features, and linguistic features on graphic, lexical, syntactic levels, and on the level of word formation.

Methods. The method of information analysis, the synthesis method, and the descriptive method were used to solve the tasks set in the work.

Research results. The national and especially foreign Internet-linguistics are characterized by a large number of terms to denote the language operating on the Internet (Language of the Internet, language serving electronic means of communication, Netspeak, e-language, computer-mediated language, etc.), due to the constant development of Internet technologies and conducting communication through electronic communication channels.

Internet-communication combines features of both written language (typing the message, lack of visual contact, hypertext availability) and oral (informality, phatic content, fast message exchange, use of emoticons, ignoring spelling and punctuation rules, etc.), which allows talking about the emergence of a new kind of language – oral and written.

Changes in the language of the Internet occur on different levels: graphic (multiple punctuation; capitalization of words, groups of words and sentences; multiple repetitions of the same letter in a word; use of @, #); lexical (use of words that convey emotional and expressive meaning and imitate the user’s mood, terms, neologisms); syntactic (use of nominative, elliptical sentences); on the level of word formation (use of alpha-syllabic and alphanumeric ways of writing words, initial abbreviations).

Conclusions. Language of the Internet is a complex, unique phenomenon that is rapidly changing due to the ever-evolving information technology and the emergence of new formats of communication, which poses new challenges and indicates the prospects for further research.

Key words: Internet-linguistics, Internet communication, language serving electronic means of communication, oral and written speech, linguistic means.

Вступ

Поява Інтернету наприкінці 60-х – початку 70-х років ХХ ст. призвела до виникнення не лише глобального інформаційного середовища, а й нового комунікативного простору й, відповідно, особливих віртуальних спільнот, мережевої культури та, що особливо важливо, мови, яка обслуговує цей новий сегмент соціальної реальності (Горошко, 2007). Мова, що обслуговує інтернет-комунікацію, настільки різноманітна, цікава і мінлива, що ось уже не одне

десятиліття привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних учених-лінгвістів (Горошко, 2007; Crystal, 2004; Herring, 2019).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення самого поняття комунікації, що відбувається в мережі Інтернет, вже давно викликає дискусії серед дослідників. Одним із перших термінів, що визначає цей вид комунікації і який широко використовується і зараз, є «комп'ютерно-опосередкована комунікація» (Herring, 2019). Згодом великого поширення набув термін «інтернет-комунікація» (Компанцева, 2008). Крім того, в лінгвістичній літературі можна зустріти такі поняття, як «електронна комунікація», що містить експліцитну вказівку на електронний канал передачі інформації (Смирнов, 2004: 12-16); «Інтернет-спілкування» або «комп'ютерне спілкування», під яким розуміють комунікативну дію, що має на увазі обмін інформацією за допомогою комп'ютера (Галичкіна, 2001: 32) та ін. Велика кількість термінів для позначення комунікації в мережі Інтернет зумовлена їх різним семантичним обсягом (Компанцева, 2008: 21–22).

В англійській лінгвістичній літературі широке застосування знайшли терміни *electronically mediated communication* (укр. *електронно-опосередкована комунікація*) та *digitally mediated communication* (укр. *дигітально-опосередкована комунікація*), оскільки за минулі десятиліття змінилося саме розуміння поняття комп'ютерно-опосередкованої комунікації, починаючи від його визначення як обміну текстовими повідомленнями між окремими особами, що набирають їх на клавіатурі та читають з екранів пов'язаних між собою комп'ютерів, до будь-якої *дигітально-опосередкованої комунікації* (Crystal, 2011: 2).

Таким чином, усі ці терміни комунікації, що проходить у мережі Інтернет, тією чи іншою мірою вказують на її головну відмінність від реальної комунікації – опосередкованість електронним каналом зв'язку й у результаті доповнення текстової комунікації графічними, аудіо- та відеоканалами комунікації (Herring, 2018), що без сумніву безпосередньо впливає на мову, яка обслуговує інтернет-комунікацію.

У межах як вітчизняної, так і зарубіжної інтернет-лінгвістики визначено найважливіші лінгвальні властивості англійської інтернет-комунікації (Biber & Egbert, 2018; Herring, 2018; Demata, Heaney, & Herring 2018; Dürscheid & Siever, 2017). Однак мова, що функціонує в цьому комунікативно-інформаційному просторі, перебуває під впливом інформаційних технологій, що постійно стрімко розвиваються, надають інтернет-користувачам усе нові можливості й мають великий вплив на мову, яка постійно змінюється на всіх своїх рівнях.

Мета дослідження полягає в аналізі однієї з основних проблемних галузей інтернет-лінгвістики – функціонування мови в мережі Інтернет. Зазначена мета передбачає виконання таких завдань: 1) розглянути проблеми, пов'язані з вибором терміна, що означає мову, що обслуговує інтернет-комунікацію; 2) проаналізувати поєднання характеристик усного й писемного мовлення; 3) розглянути особливості, що відбуваються в мові на графічному, лексичному, синтаксичному рівнях, на рівні словотвору.

Відповідно до поставленої мети й завдань у роботі були використані такі **методи** дослідження, як: метод аналізу інформації – для виділення одного з напрямів дослідження інтернет-лінгвістики – функціонування мови в мережі Інтернет та вибору терміна для його позначення, для визначення рис усного й писемного мовлення; метод синтезу – для об'єднання даних, отриманих у результаті аналізу особливостей, які відбуваються в інтернет-комунікації на різних мовних рівнях; описовий метод із його елементами порівняння, узагальнення та класифікації лінгвістичного матеріалу.

1. Мова Інтернету – вибір терміна

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричинив також зміни у мові, що обслуговує цю сферу (Crystal, 2004). Ці мовні зміни настільки масштабні і глобальні, що деякі лінгвісти вже говорять про виникнення мережевої або електронної мови, особливо стосовно англійського комунікативного простору (Горошко, 2012: 31).

У термінології Д. Кристала «електронна мова», що використовується в Інтернеті, трактується як *Netspeak* (укр. *інтернет-жаргон, мережева мова*). *Netspeak* є різновидом мови з властивими їй особливостями на графічному, лексичному та синтаксичному рівнях (жаргонізми, скорочення, спеціальна комп'ютерна лексика), а також характеризується використанням особливих семіотичних утворень – смайлів (Crystal, 2004: 24-48). Термін *cyberspeak* (укр. *інтернет-жаргон, кіберсленг*) та інші похідні зі словом *-speak* часто використовувалися в літературі, призначеній для широкого загалу, але їх недоліком було те, що вони вказували на більшу однорідність інтернет-простору, ніж вона є насправді.

Превалювання англійської мови в мережі Інтернет також призвело до появи таких термінів, як *Netlish* та *Weblish*, але ці терміни занадто обмежувальні, якщо брати до уваги зростаючу присутність у мережі китайської та інших мов (Crystal, 2011: 2).

В англійській науковій літературі для позначення мови Інтернету використовуються також терміни *e-language*, *e-talk*, *wired-style*, *geeksspeak*, *netspeak*, *Internet language*, *computer-mediated language*, *computer-mediated discourse*, *online discourse*, *electronic discourse* та ін. (Crystal, 2004).

У вітчизняній лінгвістичній літературі поки що немає єдиного терміна для позначення мовних особливостей і явищ, що відбуваються в мережі Інтернет, та різновиду мови, яка обслуговує інтернет-комунікацію.

Деякі лінгвісти вказують, що з виникненням високих технологій можна говорити про особливий функціональний різновид мови – мови, яка обслуговує електронні засоби комунікації, до яких насамперед належить мова Інтернету (Іванов, 2003). Зокрема, підмову засобів електронної комунікації вважають функціональним різновидом мови, оскільки: 1) сфера функціонування цієї підмови чітко відмежована від інших сфер комунікації, тому що вона здійснюється за допомогою технічних електронних засобів і є опосередкованою ними; 2) ця підмова служить задоволенню специфічних комунікативних цілей (фатичної мети – спілкування заради спілкування); 3) ця підмова «ініціювала» виникнення нової системи мультимедійних жанрів та жанрових форматів і в результаті сприяла розвитку нового напрямку в теорії конвенційних жанрів – *віртуального жанрознавства*; 4) мовні засоби цього функціонального різновиду характеризуються певним набором лексичних та граматичних характеристик, які можна легко виділити, формалізувати та які утворюють єдиний прагматичний комплекс (Іванов, 2003: 791–793).

2. Посвідчення характеристик усного та писемного мовлення в інтернет-комунікації

Традиційно розрізняють дві основні форми мови – усну та писемну, які тісно пов'язані одна з одною, але, незважаючи на їх єдність, кожна з цих форм відрізняється властивими їй характерними рисами. Відмінність між усною та писемною формами мови полягає насамперед у тому, що кожна з них характеризується власною формою існування (Лутовинова, 2009: 120). Таким чином, якщо визначальним критерієм поділу мови вважати форму її існування, можна говорити, що основою комунікації в Інтернеті є писемна мова. Однак мова користувачів Інтернету також характеризується деякими особливостями, які не дають можливості віднести її до писемного мовлення. Цей факт дозволяє говорити про виникнення нового різновиду форми мови – усно-писемної (Yates, 1996), якій притаманні риси як усного, так і писемного мовлення. Так, до рис писемної мови відносять такі характеристики промови комунікантів у мережі Інтернет, як опосередкованість через символи писання (Лутовинова, 2009: 121), дистантність комунікантів, відсутність візуального контакту, наявність гіпертексту, можливість виправлення тексту, набір повідомлення на клавіатурі або, іншими словами, введення особистості в текстовий інтерфейс, читання повідомлень на екрані (Crystal, 2004).

До особливостей вербального складника інтернет-комунікації, які не можуть бути віднесені до писемного мовлення, належать такі характеристики, як: неформальність; фатичний контент; швидкий обмін повідомленнями (Crystal, 2004); часто зневага правилами орфографії й пунктуації; використання емотиконів, емодзі, буквено-складового та буквено-цифрового

написання слів; багаторазове написання розділових знаків з метою передачі емоційного стану автора, вираження емпатичного наголосу, передачі темпу або гучності мови; написання слів і речень із використанням великих літер; використання комп'ютерного жаргону та ін. (Лутовинова, 2009: 121–131). Перелічені особливості усно-писемної форми мовлення у мережі показують, що мова комунікантів в Інтернеті істотно відрізняється як від розмовної мови, так і від писемної, являючи собою унікальне явище, що вимагає подальшого детального вивчення.

3. Вплив цифрових комунікаційних технологій на мову Інтернету

Зміни, що виникають у мові, яка функціонує в Інтернеті, відбуваються в різних аспектах: на рівні лексики, правил побудови висловлювань і зв'язного тексту, жанрово-стилістичних норм, співвідношення норм усного та писемного мовлення, комунікативних стратегій і тактик. Найбільш значущими і частотними з них є: 1) змішання мовних стратегій практично у будь-якому комунікативному інтернет-форматі (блог, форум); 2) інтенсивне генерування комп'ютерного сленгу, елементи якого переходять у загальноживану лексику; 3) відродження епістолярного жанру (особливо з появою в Інтернеті технологій *Інтернету 2.0*); 4) часте використання мовної гри у зв'язку з поширенням ігрових умов комунікації; 5) високий рівень креолізованості, динамічності, інтерактивності, інтертекстуальності та гіпертекстуальності текстів практично у всіх форматах інтернет-комунікації (Горошко, 2009: 112); 6) широке використання невербальних засобів для вираження й опису емоційної сторони мови, що пояснюється необхідністю компенсувати дистантність електронного спілкування та відсутність візуального контакту між комунікантами, надати спілкуванню більш невимушеного, виразного й емоційного характеру (Горошко, 2012: 32).

Вплив дигітальних комунікативних технологій на мову і, зокрема, на її граматику (згідно з С. Херрінг, відмінними рисами *Netspeak* є переважно граматичні зміни в мові) спричинило появу такого поняття, як *e-grammar*, що визначається як набір відмінних рис, які характеризують граматику електронної мови. До таких характеристик відносять особливості на рівні оформлення тексту, орфографії, морфології, синтаксису (Herring, 2019).

До особливостей мови Інтернету в англomовній комунікації на *графічному* рівні можна віднести множинне написання знаків пунктуації (*#GoDevils!! 2nd win in a row!!*); написання великими літерами слів, груп слів та окремих речень (*and LOVED IT!*); багаторазове повторення у слові однієї й тієї ж літери (*A ba-a-a-a-d idea*), метою яких є передача емоційного забарвлення висловлювання. Також особливістю мови Інтернету є використання різних символів, що мають функціональне значення, – знак @, що ставиться перед назвою акаунта, знак # (хештег). В окрему групу графічних засобів можна винести використання емотиконів і емодзі, що передають емоції, настрої користувача.

До особливостей мови Інтернету на рівні *лексики* належать використання слів типу *Ummm, HaHa, Ugh, Wow, Oooh, Hooray, Ouch, Mmmm*, що передають емоційно-експресивне значення та імітують настрої користувача.

Ще одним прикладом особливостей мови на лексичному рівні є поява термінів, що є особливістю кожного Інтернет-сервісу (*blog, blogger*), великої кількості неологізмів. Так, наприклад, розвиток мікроблогінгу Твіттер призвів до появи великої кількості слів, що мають у своєму складі букви *tw* (*twictionary, tweologism, twaffic, twaddiction*) і поєднання лексем зі словом *twitter* (*twittersphere, twitterholic*) (Crystal, 2011: 58–59).

На рівні словотвору мова Інтернету характеризується використанням:

- буквено-складового написання слів: вживання акронімів (*LOL (laughing out loudly)*); скорочення одного слова (*ppl – people, btwn – between, pwr – power, u – you, y – why*);

- буквено-цифрового способу написання слів (*4 – for, gr8 – great*);

- ініціальні скорочення (*gov't – government, gov – governor, nat'l – national, imp't – important*).

Основною метою використання цих засобів є прагнення економії висловлювання.

Особливістю *синтаксичного рівня* є вживання неповних (номінативних) речень, основою яких є ядерний компонент, виражений іменником (*Gr8 day!*); еліптичних (структурно-неповних) речень (*Looking forward to speaking at #GOP2012 in a few moments – should be fun!*). Ці речення створюють імітацію живої, невимушеної розмови, надаючи їй відтінки емоційності, зближуючи таким чином автора й адресата, що особливо важливо, зважаючи на письмову форму організації мови. Загалом синтаксис мови Інтернету в англomовній комунікації можна охарактеризувати як стислий (англ. *telegraphic*) і фрагментований (англ. *fragmented*) (Herring, 2019: 4).

Отже, у віртуальному просторі діють особливі закони існування та розвитку мови, які проявляють себе на всіх мовних рівнях. Мовна традиція вступає у протидію з мовною творчістю, прагнення до економічності мовного висловлювання позначається і на семантиці, і на формах слова, і на синтаксичних зв'язках (Штукарева, 2012: 294).

Таким чином, можна зробити **висновок**, що одним із нагальних питань інтернет-лінгвістики є вибір терміна для позначення мови, що функціонує в Інтернеті. Незважаючи на великий вибір запропонованих термінів як у вітчизняній (*мова Інтернету, мова, що обслуговує електронні засоби комунікації*), так і в зарубіжній (*netspeak, cyberspeak, e-language, e-talk, wired-style, geekspeak, Internet language, computer-mediated language, computer-mediated discourse, online discourse, electronic discourse*) лінгвістиці, вчені ще не дійшли єдиної думки з цього питання. Кожен із запропонованих термінів акцентує певні характеристики цього поняття, пов'язані з опосередкованістю комунікації електронним каналом зв'язку. На появу нових термінів впливають інформаційні технології, що постійно стрімко розвиваються. Але найбільш вживаним терміном вважається термін *мова Інтернету*.

Важливою особливістю інтернет-комунікації є поєднання рис писемного мовлення (набір повідомлення на клавіатурі, читання повідомлень на екрані, дистантність комунікантів, відсутність візуального контакту, наявність гіпертексту, можливість виправлення тексту) та усного (неформальність, фатичний контент, відносно швидкий обмін повідомленнями, часто зневага правилами орфографії та пунктуації; використання емотиконів, емодзі, буквено-складового та буквено-цифрового написання слів, багаторазового написання розділових знаків з метою передачі емоційного стану автора, емоційного наголосу, передачі темпу чи гучності мовлення, написання слів та речень з великих літер; використання комп'ютерного жаргону та ін.), тобто можна говорити про появу нового різновиду форми мовлення – усно-писемної.

Зміни, що відбуваються в мові, яка функціонує в мережі Інтернет, відбуваються на різних рівнях: на рівні лексики, правил побудови висловлювань і зв'язного тексту, жанрово-стилістичних норм, співвідношення норм усного та писемного мовлення, комунікативних стратегій і тактик та ін.

До особливостей мови Інтернету в англomовній комунікації на *графічному* рівні можна віднести множинне написання знаків пунктуації; написання великими літерами слів, груп слів та окремих речень; багаторазове повторення у слові однієї і тієї ж літери; використання різних символів, що мають функціональне значення, – знаків @, #; вживання емотиконів, смайлів та емодзі.

До особливостей мови Інтернету на рівні *лексики* належить використання слів типу *Ummm, Ugh, Wow, Ouch, Mmmm*, що передають емоційно-експресивне значення й імітують настрій користувача, використання термінів та неологізмів.

На рівні *словотвору* мова Інтернету характеризується використанням: буквено-складового та буквено-цифрового способів написання слів; ініціальних скорочень.

Особливістю *синтаксичного рівня* є вживання неповних (номінативних) речень та еліптичних речень, метою яких є передача живої невимушеної бесіди з відтінками емоційності.

Вищезазначені проблемні питання є лише небагатьма, які стоять перед лінгвістами, що займаються дослідженням інтернет-комунікації та функціонує в ній мови. Мова Інтернету

є складним, унікальним явищем, що вимагає подальшого детального вивчення як на окремих своїх рівнях, наприклад, на рівні тексту, комунікативних стратегій і тактик, особливостях функціонування в окремих інтернет-жанрах, так і в комплексі, а також вивчення й порівняння мовних особливостей у різних сервісах Інтернету, що й визначає **перспективи подальших досліджень**.

Література:

1. Галичкина Е.Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках (на материале жанра компьютерных конференций) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Астрахань, 2001. 212 с.
2. Горошко Е.И. Лингвистика Интернета : формирование дисциплинарной парадигмы. *Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе*. 2007. Вып. 5. С. 223–237.
3. Горошко Е.И. Современная интернет-коммуникация: структура и основные параметры. *Интернет-коммуникация как новая речевая формация* : колл. монография / науч. ред. Т.Н. Кольцова, О.В. Лутовинова. Москва, 2012. С. 9–52.
4. Горошко Е.И. От психолингвистики 2.0 к психолингвистике 3.0: QuoVadis? *Психолингвистика* : збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2009. Вип. 3. С. 108–124.
5. Иванов Л.Ю. Язык в электронных средствах коммуникации. *Культура русской речи* : энциклопед. слов.-справ. / под ред. Л.Ю. Иванова, А.П. Сковородникова, Е.Н. Ширяева и др. Москва, 2003. С. 791–793.
6. Компанцева Л.Ф. Интернет-лингвистика: когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы : монография. Луганск, 2008. 528 с.
7. Лутовинова О.В. Лингвокультурологические характеристики виртуального дискурса : монография. Волгоград, 2009. 477 с.
8. Смирнов Ф.О. Национально-культурные особенности электронной коммуникации на английском и русском языках : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ярославль, 2004. 222 с.
9. Штукарева Е.Б. Языковая специфика интернет-коммуникации. *Интернет-коммуникация как новая речевая формация* : колл. монография / науч. ред. Т.Н. Кольцова, О.В. Лутовинова. Москва, 2012. С. 291–302.
10. Biber D., Egbert J. Register variation online. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. URL : https://www.researchgate.net/publication/343245106_Biber_Douglas_Egbert_Jesse_2018_Register_Variation_Online_Cambridge_Cambridge_University_Press_httpsdoiorg1010179781316388228.
11. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge, 2004. 272 p.
12. Crystal D. Internet Linguistics : A Student Guide. London and New York, 2011. 179 p.
13. Demata M., Heaney D., Herring S.C. (eds). Language and Discourse of Social Media. New Challenges, New Approaches. Special issue of *Altre Modernita*. 2018. I-X. 1–168. URL : <http://https://riviste.unimi.it/index.php/AMonline/issue/view/1310/showToc?fbclid=IwAR2ePZHDCLOr9YcT0zkK62QDa02eZX6NIVmAYcuacszjGiRn46Np1vB8ao>
14. Dürscheid C., Siever C.M. Beyond the alphabet – Communication with emojis. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 2017. 45(2). P. 256–285.
15. Herring S.C. The Co-Evolution of Computer-Mediated Communication and Computer-Mediated Discourse Analysis. / In P. Blitvich & P. Bou-Franch (Eds.), *Analysing digital discourse: New insights and future directions*. London : Palgrave Macmillan. 2018. URL : <http://ella.slis.indiana.edu/~herring/adda.pdf>.
16. Herring S.C. Grammar and Electronic Communication. In C. Chappelle (Ed.), *The Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*. Hoboken, NJ : Wiley-Blackwell. 2019. URL : <http://ella.ils.indiana.edu/~herring/CEAL.pdf>.
17. Yates S.T. Oral and Written Linguistics Aspects of Computer Conferencing: A Corpus Based Study. *Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspective*. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1996. P. 29–46.

References:

1. Galichkina, Ye.N. (2001). Spetsifika komp'yuternogo diskursa na angliyskom i russkom yazykakh (na materiale zhanra komp'yuternykh konferentsiy) [Specifics of Computer Discourse in English and Russian (Based on the Genre of Computer Conferences)]. Diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.20. Astrakhan, 212 p. [in Russian].
2. Goroshko, Ye.I. (2007). Lingvistika Interneta: formirovaniye distsiplinarnoy paradigmy [Internet-Linguistics: formation of the disciplinary paradigm]. *Zhanry i tipy teksta v nauchnom i mediyenom diskurse*, Iss. 5, pp. 223–237 [in Russian].

3. Goroshko, Ye.I. (2012). Sovremennaya internet-kommunikatsiya: struktura i osnovnyye parametry [Modern Internet communication: structure and main parameters]. Internet-kommunikatsiya kak novaya rechevaya formatsiya: koll. monografiya. / T.N. Kol'tsova, O.V. Lutovinova (eds.). Moscow: Flinta: Nauka, pp. 9–52 [in Russian].
4. Goroshko, Ye.I. (2009). Ot psikholingvistiki 2.0 k psikholingvistike 3.0: QuoVadis? [From psycholinguistics 2.0 to psycholinguistics 3.0: QuoVadis?]. *Psikholingvistika: zb. nauk. prats' DVNZ "Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody"*. Vol. 3, pp. 108–124 [in Russian].
5. Ivanov, L. Yu. (2003). Yazyk v elektronnykh sredstvakh kommunikatsii [Language in electronic means of communication]. Kul'tura russkoy rechi: entsikloped. slov.-sprav. / L.Yu. Ivanov, A.P. Skovorodnikov, Ye.N. Shirayayeva i dr. (eds.). Moscow: Flinta: Nauka, pp. 791–793 [in Russian].
6. Kompantseva, L.F. (2008). Internet-lingvistika kognitivno-pragmaticheskoy i lingvokul'turologicheskoy podkhody: monografiya [Internet-linguistics Cognitive-Pragmatic and Linguistic-Cultural Approaches: monograph]. Lugansk: Znaniye, 528 p. [in Russian].
7. Lutovinova, O.V. (2009). Lingvokul'turologicheskoye kharakteristiki virtual'nogo diskursa: monografiya [Linguistic and cultural characteristics of virtual discourse: monograph]. Volgograd: VSPU "Change", 477 p. [in Russian].
8. Smirnov, F.O. (2004). Natsional'no-kul'turnyye osobennosti elektronnoy kommunikatsii na angliyskom i russkom yazykakh [National and cultural features of electronic communication in English and Russian]. Diss. Cand. of Phil. Sciences: 10.02.19. Yaroslavl, 222 p. [in Russian].
9. Shtukareva, Ye.B. (2012). Yazykovaya spetsifika internet-kommunikatsii [Linguistic specifics of Internet-communication]. Internet-kommunikatsiya kak novaya rechevaya formatsiya: koll. monografiya. / T.N. Koltsova, O.V. Lutovinova (eds.). Moscow: Flinta: Nauka, pp. 291–302 [in Russian].
10. Biber, D., & Egbert, J. (2018). Register variation online. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/343245106_Biber_Douglas_Egbert_Je.
11. Crystal, D. (2004). Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 272 p.
12. Crystal, D. (2011). Internet Linguistics: A Student Guide. London and New York: Routledge. Taylor & Francis Group, 179 p.
13. Demata, M., Heaney D., & Herring, S.C., Eds. (2018). Language and Discourse of Social Media. New Challenges, New Approaches. Special issue of *Altre Modernita*. I-X. 1–168. Retrieved from: <http://https://riviste.unimi.it/index.php/AMonline/issue/view/1310/showToc?fbclid=IwAR2ePZHDCLorq9YcT0zkK62QDa02eZX6NIVmAYcuacsziGiRn46Np1vB8ao>.
14. Dürscheid, C., & Siever, C.M. (2017). Beyond the alphabet – Communication with emojis. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 45(2). P. 256–285.
15. Herring, S.C. (2018). The Co-Evolution of Computer-Mediated Communication and Computer-Mediated Discourse Analysis. / In P. Blitvich & P. Bou-Franch (Eds.), *Analysing digital discourse: New insights and future directions*. London: Palgrave Macmillan. Retrieved from: <http://ella.slis.indiana.edu/~herring/adda.pdf>.
16. Herring, S.C. (2019). Grammar and Electronic Communication. In C. Chappelle (Ed.), *The Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell. Retrieved from: <http://ella.ils.indiana.edu/~herring/CEAL.pdf>.
17. Yates, S.T. (1996). Oral and Written Linguistics Aspects of Computer Conferencing: A Corpus Based Study. *Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, pp. 29–46.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2022
The article was received 20 January 2022

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF VERBAL MEANS OF EXPRESSION OF EMOTIONS IN NOVELS OF DIFFERENT GENRES ON THE MATERIALS OF J. K. ROWLING'S TEXTS

Riabova Kateryna Olehivna,

Teacher,

Department of English for Engineering № 1

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

katerynariabova@gmail.com

orcid.org/0000-0001-7561-251X

Purpose. This exploration aims to investigate and analyze lexical means that express emotions in the works of one author of different genres.

Methods that were used. The method of continuous sampling of analytical material, the method of comparative analysis, the method of ordering and grouping of language tools, and for complex analysis of research – the deductive method.

Results. The paper presents a comparative description of verbal means of expressing emotions in three novels by J.K. Rowling. Examples from all three novels are given and all language levels are analyzed: phonetic, phonetic-graphic, morphological, lexical, and syntactic. It was found that most verbal means were used in the socio-psychological novel “Casual vacancy”, and the least in the detective novel “The Cuckoo’s Calling”. It has been studied that in her novels J.K. Rowling deliberately omits letters in words to indicate language defects, at the phonetic level, most examples have been found in “Casual vacancy” and in “Harry Potter and the Philosopher’s Stone”. To express the emotions of her characters, the author often uses three dots on the phonetic and graphic level. The lexical level dominates by words that denote or describe the emotion in the novel ‘Harry Potter and the Philosopher’s Stone’. The most slang and vulgar vocabulary were in the novel "Casual vacancy" and less emotionally expressed in the novel “The Cuckoo’s Calling”. At the syntactic level, repetitions predominate, in the novel “Casual vacancy”, inversions and short, incomplete phrases, isolated cases are found in the other two novels.

Conclusions. The analysis allows us to conclude that the verbal means of expression of emotions in the presented novels of J.K. Rowling differ at all language levels, except phonetic. The most verbal means of expressing emotions were found in the socio-psychological novel and the least in the detective. We see prospects for further research in the involvement of other works of the author belonging to different genres for more detailed analysis. We see prospects for further research in the involvement of other works of the author belonging to different genres for quantitative analysis.

Key words: genre, stylistic means, emotive, feelings, emotionality, emotiveness, emotional language, idiostyle.

КОМПАРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У ТВОРАХ РІЗНИХ ЖАНРІВ НА МАТЕРІАЛАХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЖ. РОЛІНГ

Рябова Катерина Олегівна,
викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 1
Національного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
katerynariabova@gmail.com
orcid.org/0000-0001-7561-251X

Мета цієї розвідки – дослідити та проаналізувати лексичні засоби, що виражають емоції у творах одного автора різних жанрів.

Методи, які були використані: метод суцільної вибірки аналітичного матеріалу, метод порівняльного аналізу, метод упорядкування та групування мовних засобів та для комплексного аналізу дослідження – дедуктивний метод.

Результати. У роботі представлено компаративну характеристику вербальних засобів вираження емоцій у трьох романах Дж.К. Ролінг. Наведені приклади з усіх трьох романів та проаналізовані всі мовні рівні: фонетичний, фонетико-графічний, морфологічний, лексичний та синтаксичний. З'ясовано, що найбільше вербальних засобів використано у соціально-психологічному романі “Casual vacancy”, а найменше у детективному романі “The Cuckoo’s Calling”. Досліджено, що у своїх романах Дж.К. Ролінг навмисно пропускає літери у словах для позначення дефектів мови на фонетичному рівні, найбільше прикладів було знайдено у “Casual vacancy” та “Harry Potter and the Philosopher’s Stone”. Для вираження емоцій своїх персонажів авторка використовує найчастіше три крапки на фонетико-графічному рівні. На лексичному рівні переважають слова, що позначають або описують саму емоцію, найбільше їх у романі “Harry Potter and the Philosopher’s Stone”. Найбільше сленгу та вульгарної лексики в романі “Casual vacancy” та менш емоційно виражений саме роман “The Cuckoo’s Calling”. На синтаксичному рівні переважають повтори у романі “Casual vacancy”. Інші мовні засоби, а саме інверсії та короткі, обривчасті фрази, траплялися дуже рідко в інших двох романах.

Висновки. Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що вербальні засоби вираження емоцій у представлених романах Дж.К. Ролінг відрізняються на всіх мовних рівнях, окрім фонетичного. Було виявлено найбільше вербальних засобів вираження емоцій саме у соціально-психологічному романі, а найменше – у детективному. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у залученні інших творів автора, що належать до різних жанрів, для кількісного аналізу.

Ключові слова: жанр, стилістичні засоби, емотивність, почуття, емоційність, емоційна мова, ідіостиль.

1. Introduction

The expressiveness of speech characterizes the mental and emotional state of the speaker primarily. Therefore, the linguistic means chosen by the author for the linguistic characteristics of the character are essential in the work of art. Through emotional vocabulary and emotional syntax, the author shows the emotional state of his character.

The **article aims** to analyze and show what verbal means of expressing emotions J.K. Rowling uses in her novels of different genres.

The materials of the research were the novels of J.K. Rowling: a socio-psychological novel “Casual vacancy” (2013), detective novel “The Cuckoo’s Calling” (2018) by R. Galbraith (pseudonym of J.K. Rowling), and fantasy novel “Harry Potter and the Philosopher’s Stone” (2014).

2. Recent Researches Analysis

Linguistics of emotions as a science began to take shape in the XX century, on the basis of scientific works on psychology. Research on the concept of “emotion” in psychology and psychiatry (Simonov, 1982; Leont’ev, 1971; Izard, 2000, etc.). Over time, there was a need to categorize emotions at the language level. Scientists have begun to distinguish between lexical units that denote emotions and lexical units that express them. There are works to study the reproduction of emotionality in literary texts (Anosova, 2002; Hlushchak, 2014; Vovk, 2016; Kozub & Pohukai, 2019), to distinguish concepts between “emotionality” and “emotiveness” (Shakhovsky, 2009; Wierzbicka, 1999; Prokoichenko, 2017; Glinka, 2019; etc.). However, today there is an unsolved problem of studying the expression of emotions in the works of different genres of one author.

3. Result and Discussion

3.1. The concept of “emotion” in psychology and linguistics.

The term “emotion” originally belongs to psychological science, so considering the phenomenon initially took place in psychology. Every scientist interprets this term in their own way, so P.V. Simonov believes that “emotion” is a reflection of the human and animal brain of any urgent need and probability of its satisfaction, which the brain evaluates based on genetic and previously acquired individual experience (Simonov, 1982: 45). A.N. Leont’ev calls emotions “situational” affective states. Scientist says that emotions act as internal signals, so they carry information about external objects. His scientific work explores motives and emotions, concluding that emotions reflect the relationship between reasons and implementation (Leont’ev, 1971). K. Izard turned to the theory of differential emotions, which defines it as a complex process with neurophysiological, neuromuscular, and experienced aspects (Izard, 2000).

In this way, we can summarize the opinion of psychologists that emotion is a kind of response of our subconscious to reality. Emotions are an integral part of our lives and behavior, reacting to the world around us.

3.2. “Emotionality” and “emotiveness”.

V.I. Shakhovsky presents emotions as mediators between the world and humans. He says that emotions reflect a person’s attitude to this world. He claims that since emotions exist in any sphere of human activity, they present at every level of analysis of the communication situation and subsystem. Therefore, there is an emotional language, speech, communication, and emotional thinking (Shakhovsky, 2008). According to the author, there is a clear distinction between emotionality as a psychological category and emotionality as a linguistic one.

Emotions are a psychological category that is transformed into emotionality at the language level and expresses them. It believes that emotionality is a sign of idiostyle because emotionality is a language category that reflects the author’s emotional background, principles, and stereotypes. The author conveys the experience, his system of values through the text with the help of emotives.

Scholars discuss the use and definition of the terms “idiostyle” (V.V. Vinogradov, N.S. Bolotnova, I.A. Tarasova, etc.), “language code” (Glinka, 2019: 150) The explanatory dictionary of the Ukrainian language defines “idiostyle” as an individual style, system of meaningful and formal linguistic characteristics inherent in the works of a specific author (Dmitriev, 2006). As you know, the author’s idiostyle or language code, as we define it, is formed by many factors: lifestyle, culture, upbringing, and the author’s worldview. The author uses specific linguistic means to show her understanding of the picture of the world. Thus, the choice of such language means and creates the writer’s style. J.K. Rowling endows each work with its individual characteristics. Language in the fantasy world of Harry Potter defines by the use of Latin phrases (*Wingardium Leviosa*, *Locomotor Mortis*, *Petrificus Totalus*, etc.) and evaluative vocabulary. In turn, the social novel, which is aimed only at adults, is distinguished by using abusive words, slang, vulgar language. However, what unites all

the novels are social issues: the relationship between parents and children, problems with drug addiction, social inequality, politics. It is these problems that the author reveals in her novels.

4. Means of expressing emotionality in the works of J.K. Rowling

Peculiarities of involving emotional language mean in J.K. Rowling's idiosyncrasy are presented at all language levels.

Phonetic level. To convey incomprehensibly slurred speech, the author deliberately omits letters in words; thus, she says the character's low social status and ignorance, his/her mental state thus gives the expressions expressiveness and brightness. In the case of the socio-psychological novel "Casual Vacancy", J.K. Rowling presents Terry as a woman of low social responsibility. In the fantasy novel, we meet Hagrid, and this character is not revealed to us immediately. In the following books about Harry Potter, we learn that he is an orphan, expelled from school, and speaks unintelligible language. In the detective novel, the author also uses the same linguistic means to present us with unintelligent or uncultured people. As in the social novel, there is also slang and vulgar vocabulary, which is characteristic of characters with low social responsibility and drug addicts.

'She wuz depressed. Yeah, she wuz on stuff for it.'; 'Why shou'n't I' ("The Cuckoo's Calling").

Wha'? said Terri. No, 'e ain'. Yeah, 'e 'as. 'E only jus' mist yesterday. An when 'e had his sore throat ("Casual vacancy").

'an' a thumpin' good'un, I'd say, once yeh've been trained up a bit. ("Harry Potter and the Philosopher's Stone")

Phonetic and graphic level. The author often uses three dots (...) in all the novels we analyzed to convey a pause. She also uses capitalization to emphasize the emotionality of the statement. Exclamatory sentences are less common.

– Exclamation mark:

'Let me see it!' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone") 'Get the fuck out! Out! OUT!' ("The Cuckoo's Calling"); 'I want to talk about it now!' ("Casual vacancy")

– Italics:

'Don't you dare fucking *investigate* me. Don't you dare treat me like some drugged-up *squaddie*'. ("The Cuckoo's Calling"); 'He won't be able to talk about the *bloody* Fields any more, or about anything, ever again!' ("Casual vacancy")

– Capitalization:

"MOTORCYCLES DON'T FLY!" ("Harry Potter and the Philosopher's Stone"); **I DI'N' DO NOTHIN', YOU PRICK!** ("Casual vacancy") **'STOP! YOU'RE GOING TO KILL HIM!'** ("The Cuckoo's Calling")

– (...):

Barry. Barry Fairbrother! He's ...fuck, he's ... he's dead! It's from Miles. Jesus Christ.; Uhhlll... uhhlll ... CUNTING THING! You fucking do it! ("Casual vacancy"); 'Lula... and my mother's dying ...' ("The Cuckoo's Calling")

– Dash:

'– INSULT – ALBUS – DUMBLEDORE – IN – FRONT – OF – ME!' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone"); 'I'm *fine-fine!*' he shouted back. ("The Cuckoo's Calling"); 'It's your job – it's your –' ("Casual vacancy")

Morphological level. Emotions are conveyed through morphemes (Mats, 2002). Emotional suffixes include: -ard, -ette, -y, -ling, -let, -ster, -ish.

Strike asked himself ruefully; said Strike, with an honesty that was not habitual; said Strike, deliberately ominous; ("The Cuckoo's Calling"); *foolish* girl ("Harry Potter and the Philosopher's Stone").

Lexical level. At this level, there is a verbalization of emotional states. There are examples when this happens to the character himself, the speaker speaks his condition, or the emotional state identifies

only contextually. V.I. Shakhovsky identifies three vocabulary groups for the linguistic representation of emotions: specific expressive vocabulary, vocabulary that names emotions; vocabulary that expresses emotions (Shakhovsky, 2009). To analyze the lexical level, we turned to the classification of A. Wierzbicka, which distinguishes emotions into five categories and their concepts (Wierzbicka, 1999).

1. “Pleasant things” and everything related to it (joy, happiness, pleasure (and enjoyment), relief, admiration, excitement, and hope):

‘Fantastic! That’s quick work!’; ‘Glad to hear it’, said Anstis cheerfully. (“The Cuckoo’s Calling”); ‘Fabulous. I’ll hop in my time machine’ (“Casual vacancy”).

‘Your father would have been proud’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”).

2. “Unpleasant things” and everything related to it (sadness, unhappiness, grief, despair, disappointment):

‘I’m sorry ... I’m sorry ... oh God, Gav ...’ (“Casual vacancy”); ‘I knew he’d get upset’ (“The Cuckoo’s Calling”); ‘Don’t leave me!’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”).

3. “Unpleasant things that can happen” and everything related to it (fear, fright, panic, terror, horror, anxiety, fear, anxiety):

‘What a dreadful shock, Miles’, she said (“Casual vacancy”)

‘Hysterical. Shaking like a wet dog’ (“The Cuckoo’s Calling”)

‘Daddy’s gone mad, hasn’t he?’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”)

4. “I don’t want this to happen” and everything related to it (anger, rage, resentment, shock, impression, irritability, shock):

‘Dreadful, this. Barry. Awful shock’ (“Casual vacancy”); ‘That must have been highly distressing’ (“The Cuckoo’s Calling”)

‘It’s an outrage! A scandal!’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”)

5. Think of others (envy, jealousy, pity, compassion, gratitude, admiration, contempt):

‘His poor, poor wife...she’s absolutely devastated...’; ‘And the kids ... and Mary ... poor Mary... God, you’ve got no idea’ (“Casual vacancy”); ‘You genius, you bloody genius...’ (“The Cuckoo’s Calling”)

‘Poor dear – no wonder he was alone, I wondered’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”)

Lexical descriptors:

– Words that name the emotion itself: *‘So proud, Mr. Potter, I’m just so proud’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”); ‘Of course she was distressed’ (“The Cuckoo’s Calling”)*

– Words and expressions that contain emotional elements (abusive words): *‘I’m not going to fund the little fucker’s filthy habit! Fucking cheek of him, puffing away in my fucking shed!’ (“Casual vacancy”); ‘No fuckin’ chance’ (“The Cuckoo’s Calling”)*

– Evaluative nouns and words containing the suffix evaluation: *‘Fancy seeing you here, Professor McGonagall’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”); ‘It’s fucking tedious’ (“The Cuckoo’s Calling”); ‘Is this a joke? Charming!’ (“Casual vacancy”)*

– Valuable adjectives and adverbs: *‘looking furiously’, (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”); ‘Because that woman’s fucking weird’ (“The Cuckoo’s Calling”); ‘Fairbrother was a bugger, mind, Mo. He could be real bugger’ (“Casual vacancy”)*

– Elements of slang, idiomatic clichés and phraseological units: *‘Don’t be silly’; ‘I would trust Hagrid with my life’ (“Harry Potter and the Philosopher’s Stone”)*

Syntactic. This level in the novels of J. K. Rowling is mainly expressed in interrogative and exclamatory sentences. Characteristic constructions for her idiostyle are also discontinuity or incompleteness and repetitions. In the novel “Casual vacancy” repetitions predominate, in “Harry Potter and the Philosopher’s Stone” they are also present, but not in such numbers, unlike in the detective novel, they are almost non-existent.

– Repetition:

'I want to read that letter. I want to read it' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone"); *'Good God, said Howard. He wasn't much past forty, was he? Good God'* ("Casual vacancy"); *'Sorry – I'm so sorry'*; *'I don't accept it. I'll never accept it'* ("The Cuckoo's Calling")

– Inversion:

'Well, I just thought ... maybe ... it was something to do with ... you know ... her crowd.' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone"); *'Well – I don't know. I think I screamed'* ("The Cuckoo's Calling")

– Short, fragmentary structures that follow one another:

'Lily and James ... I can't believe it ... I didn't want to believe it ... Oh, Albus...' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone")

– Emphatic use of the verb *do*:

'Oh, come on, Hagrid, you might not want to tell us, but you do know, you know everything that goes on round here' ("Harry Potter and the Philosopher's Stone"); *'I did hear it'* ("The Cuckoo's Calling")

5. Conclusions.

After conducting a comparative analysis of linguistic means of expression of emotions in works of different genres, we concluded that despite the author's defined and recognizable idiosyncrasy, the use of verbal means of expression of emotions differs depending on the genre. We see the prospects for future research in the involvement in analyzing the features of idiosyncrasy or language code of J.K. Rowling her dramatic works.

Bibliography:

1. Аносова Т.В. Проблема лексикографического отображения коннотации. Запоріжжя : Нова філологія, 2002. С. 7–8.
2. Вовк О.В. Емотивність та емоційність в ракурсі іконічності (на матеріалі англomовного роману жахів Р. Блоха "Psycho"). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство.* 2016. № 6. С. 24–29.
3. Глінка Н.В. Англійський модерністський текст: комунікативно-прагматичний аспект : монографія. Київ : Interservis, 2019. 329 с.
4. Глушак Н. Особливості відтворення емотивності в романі «Таємний сад» Ф.Г. Бернет. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2014. Вип. 10. С. 100–104.
5. Дмитрієв О. Словник.ua. URL: <https://slovnuk.ua/>.
6. Изард К.Э. Психология эмоций. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 464 с.
7. Козуб Л.С., Погукай К.Є. Специфіка прагматичного спрямування емотивних текстів. *Міжнародний філологічний часопис.* 2019. Т. 10, № 3. С. 26–31.
8. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. Москва : Издательство Московского Университета, 1971. 40 с.
9. Мац І.І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови), 2002. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3511/1/03miiesv.pdf>.
10. Прокопченко А. Емотивне забарвлення художнього тексту (на матеріалі роману Д.Г. Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»). *Південний архів. Філологічні науки.* 2017. Вип. 67. С. 134–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2017_67_34.
11. Симонов П.В. Потребностно-информационная теория эмоций. *Вопросы психологии.* 1982. Т. 6. С. 44–56.
12. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций. Москва : Гнозис, 2008. 416 с.
13. Шаховский В.И. Язык и эмоции: номинативные и коммуникативные аспекты. *Сборник научных трудов к юбилею В.И. Шаховского.* Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2009. 281 с.
14. Wierzbicka A. Emotions across languages and cultures: diversity and universals. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 364 p.

Sources of illustrative material:

1. Galbraith R. The cuckoo's calling. London : Sphere, 2018. 550 p.
2. Rowling J.K. Harry Potter and philosopher's stone. London : Bloomsbery, 2014. 254 p.
3. Rowling J.K. The casual vacancy. London : Sphere, 2012. 568 p.

References:

1. Anosova, T.V. (2002). Problema leksikograficheskogo otobrazheniya konnotatsii [The problem of lexicographic display of connotation]. Zaporizhzhya: Nova filologiya, 7–8 [in Russian].
2. Vovk, O.V. (2016). Emotyvnist ta emotsiynist v rakursi ikonichnosti (na materialii anhlomovnoho romanu zhakhiv R. Blokh "Psycho"). [Emotivity and emotionality in the context of iconicity (based upon the novel by R. Bloch "Psycho")]. Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya "Filolohichni nauky". Movoznavstvo, No. 6. 24–29 [in Ukrainian].
3. Glinka, N.V. (2019). Anhliiskyi modernistskyi tekst: komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt: monohrafiia [English modernist text: communicative-pragmatic aspect: monograph]. Kyiv: Interservis, 329 p. [in Ukrainian].
4. Hlushchak, N. (2014). Osoblyvosti vidtvorennia emotyvnosti v romani "Taiemnyi sad" F.H. Bernet [The peculiarities of emotiveness reproduction in the novel "The Secret Garden" by F.H. Burnett]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, Vyp.10. 100–104 [in Ukraine].
5. Dmytriiev, O. (2006). Slovyk.ua. Retrieved from: <https://slovyk.ua/>.
6. Izard, K.E. (2000). Psihologiya emocij [Psychology of emotions]. Saint Petersburg: Piter, 464 p. [in Russian].
7. Kozub, L., & Pohukai, K. (2019). Spetsyfika pragmatychnoho spriamuvannia emotyvnykh tekstiv [Pragmatic features of emotive texts] *Mizhnarodnyi Filolohichniy Chasopys*, 10, 26–31 [in Ukrainian].
8. Leont'ev, A.N. (1971). Potrebnosti, motyvy i emocii [Needs, motives and emotions]. Moskva: Izdatel'stvo Moskovs. Universiteta, 40 p. [in Russian].
9. Mats, I.I. (2002). Riznovydy emotsii ta sposoby yikh verbalizatsii (na materialii anhliiskoi movy) [Varieties of emotions and ways of their verbalization (on the basis of English)]. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/3511/1/03miiesv.pdf> [in Ukrainian].
10. Prokoichenko, A. (2017). Emotyvne zabarvlennia khudozhnoho tekstu (na materialii romanu D.H. Lourensa "Kokhanets ledi Chatterlei"). [The emotive coloring of the literary text (based on D.H. Lawrence's novel "Lady Chatterley's Lover")]. *Pivdennyi arkhiv. Filolohichni nauky*, Vyp. 67, 134–136. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2017_67_34 [in Ukrainian].
11. Simonov, P.V. (1982). Potrebnostno-informacionnaya teoriya emocij. Voprosy psikhologii [Need-information theory of emotions. Questions of psychology]. [in Russian].
12. Shahovskij, V.I. (2008). Lingvisticheskaya teoriya emocij [Linguistic theory of emotions]. Moskva: Gnozis, 416 p. [in Russian].
13. Shahovskij, V.I. (2009). Yazyk i emocii: nominativnye i kommunikativnye aspekty. Sbornik nauchnykh trudov k yubileyu V.I. Shahovskogo [Language and emotions: nominative and communicative aspects. A collection of scientific papers for the anniversary of V.I. Shakhovskiy]. Volgograd: Volgogradskoe nauchnoe izdatel'stvo, 218 p. [in Russian].
14. Wierzbicka, A. (1999). Emotions across languages and cultures: Diversity and universals. Cambridge University Press, 364 p.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022
The article was received 21 January 2022

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ З ПРОСТОРОВИМ ЗНАЧЕННЯМ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Шимянова Марія Вячеславівна,
*магістр філології,
аспірант кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету
shymianova@znu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0685-6486*

Мета. Статтю присвячено дослідженню етимологічних, структурних та семантичних особливостей просторової лексики у давньоанглійській мові.

Методи. Лексичні одиниці проаналізовано за допомогою комплексу методів та методик: методу суцільної вибірки й описового методу – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць; методу аналізу словникових дефініцій, етимологічного, структурного й контекстологічного аналізу для розкриття динаміки структурно-семантичних властивостей досліджуваних одиниць.

Результати. Результати дослідження підтвердили, що просторова лексика є важливим засобом вербалізації знань і вражень мовців про навколишнє середовище у давньоанглійській мові. Поняття простору комунікативно значуще для представників англосаксонської культури. Про це свідчать структурно-семантичні особливості лексики з просторовим значенням (багатозначність, розвинена полісемія, синкретизм). Лексика з локативно-дирекціональним значенням є ефективним способом засвоєння та вербалізації поняття простору. Вона визначає і спрямовує комунікативну поведінку мовців та уживається практично у всіх сферах життєдіяльності.

Висновки. Важливу роль у формуванні англосаксонської картини світу відіграють просторові зв'язки. Просторова лексика є універсальною, що робить її сприйнятливою до взаємодії з різними культурними кодами. Шляхом семантичного аналізу доведено, що лексика з просторовим значенням пронизує повсякденне життя, проявляється не тільки в мовленні, а й у мисленні та вчинках. Зокрема, представлена в таких сферах: навколишнє середовище, здоров'я, зайнятість, робота, взаємодія, вплив, емоції. Різні аспекти буття репрезентовано у термінах простору за допомогою одиниць з локативним та дирекціональним значенням. Переважна частина давньоанглійської просторової лексики представлена споконвічними лексемами, що засвідчує її культурну значущість та історичну стійкість. Результати дослідження засвідчили активність просторових одиниць у процесах словотворчої та семантичної деривації. Це підтверджує базовий характер концептуальної сфери «простір», яка задіяна в якості цільового когнітивного домена у процесах пізнання світу, себе та інших носіями англосаксонської культури.

Ключові слова: давньоанглійська мова, просторова лексика, локативно-дирекціональне значення слова, концептуалізація, структурно-семантичні особливості лексики.

WITH SPATIAL MEANING IN THE OLD ENGLISH LANGUAGE

Shymianova Mariia Viacheslavivna,
*Master of Philological Sciences,
Graduate Student of the Department of English Philology
and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
shymianova@znu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0685-6486*

Purpose. The article is devoted to the analysis of etymological, structural and semantic features of spatial vocabulary in Old English.

Methods. Lexical units are analyzed using a set of methods and techniques: continuous sampling method and descriptive method – for inventory and interpretation of language units; method of analysis of dictionary definitions, etymological, structural and contextual analysis to reveal the dynamics of structural and semantic properties of the studied units.

Results. The results of the study confirmed that spatial vocabulary is an important means of verbalizing the knowledge and impressions of speakers about the environment in Old English. The concept of space is communicatively significant for representatives of Anglo-Saxon culture. This is evidenced by the structural and semantic features of vocabulary with spatial meaning (ambiguity, advanced polysemy, syncretism). Vocabulary with locative-directional meaning is an effective way of learning and verbalizing the concept of space. It determines and directs the communicative behavior of speakers. It is used in almost all spheres of life.

Conclusions. Spatial connections play an important role in the formation of the Anglo-Saxon picture of the world. Spatial vocabulary is universal, which makes it susceptible to interact with various cultural codes. By semantic analysis, it was proved that the vocabulary with spatial meaning permeates everyday life, manifests itself not only in the speech, but also in thinking and actions. In particular, presented in such areas: environment, health, employment, work, interaction, influence, emotion. Different aspects of being are represented in terms of space with the help of units with a local and directing meaning. Most of the Old English spatial vocabulary is represented by ancient lexical items, confirming its cultural significance and historical stability. The results of the study showed the activity of spatial units in the processes of word-formation and semantic derivation. This confirms the basic nature of the conceptual sphere of “space”, which is involved as a target cognitive domain in the processes of cognition of the world by the bearers of Anglo-Saxon culture.

Key words: old English language, spatial vocabulary, locative-directional meaning of the word, conceptualization, structural-semantic features of vocabulary.

Вступ

Антропоцентричне спрямування сучасного мовознавства, зростання інтересу науковців до проблем мови, мислення, культури, картин світу стимулювало вивчення просторової лексики та ролі орієнтаційної метафори. Ефективним виявився міждисциплінарний підхід у дослідженнях різних розрядів просторової лексики (Egan, 2017; Evans, 2018; Gozli, 2018; Kövecses, 2006: 130, 132; Lakoff, Johnson, 2008: 35-46; Li Heng, 2018). Багаточисленні наукові розвідки підтвердили важливість просторової лексики для концептуалізації різних сфер пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексика з просторовим значенням неодноразово привертала увагу мовознавців. Систематизація даних індоєвропейських мов (англійської (Ковбаско, 2021; Козлова, Полежаєв, Салій, 2020: 109–116; Jódar-Sánchez, 2015: 155–163), німецької (Holtschneider, 2020; Christian, 2020: 228–248), української (Лутава, 2019; Бачишина, 2013: 19–21; Яковенко, 2016), російської (Спаская, 2012; Малькова, 2018: 119–132; Гаршина, 2013: 67–69) та мов інших сімей (фіно-угорської (Teeri-Niknammoghadam, 2019: 91–120; Гребнева, 2019: 559–567), сино-тибетської (Gu Yan, Mol, Hoetjes, Swerts, 2017: 1048–1063) засвідчила приналежність

цього розряду лексики до мовних універсалій, історичну стійкість просторових позначень, різноманітність одиниць з локативним і дирекціональним значеннями (окремі лексеми, морфеми, прислівниково-відмінникові вирази), їхню дериваційну продуктивність.

Репрезентація просторових відношень засобами сучасної англійської мови (див. праці, зазначені вище) досліджена всебічно, хоча і невичерпно. Вивчено семантичні та функційно-синтаксичні характеристики окремих одиниць у текстах давньоанглійського епосу (Мухин, 2018), відображення простору у лексико-граматичних моделях давньоанглійської мови (Фомичева, 2015). Здійснено аналіз процесів лексикалізації та граматикалізації у давньоанглійській мові на матеріалі локативної та темпоральної лексики (Ковбаско, 2020). Проте формування цих розрядів одиниць на архаїчних етапах потребує більшої уваги.

Метою статті є дослідження етимологічних, структурних та семантичних особливостей просторової лексики у давньоанглійській мові.

Матеріал дослідження (110 лексичних одиниць) виокремлено зі словника давньоанглійської мови (Bosworth, 2014) та художніх текстів. Лексичні одиниці проаналізовано за допомогою комплексу **методів та методик**: методу *суцільної вибірки* й *описового методу* – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць; методу *аналізу словникових дефініцій, етимологічного, структурного й контекстологічного* аналізу просторової лексики для розкриття її структурно-семантичних властивостей.

1. Етимологія одиниць з просторовим значенням

За етимологічним критерієм давньоанглійські одиниці з просторовими значеннями можна об'єднати у дві групи. Словниковий склад давньоанглійської мови є переважно германським, але «значна частина лексики вийшла з ужитку у період нормандського завоювання» (Vaugh, 2002: 49), що підтверджують результати дослідження.

Перша група найчисленніша (54%) і представлена лексемами споконвічного походження, які мають спільне індоєвропейське коріння. Архаїчні основи розвинули відповідники у різних мовах індоєвропейської сім'ї: іє. **an* > пгерм. **ana* > да. *on*, гот. *ana*, нім. *an*, дан. *aan*, грецьк. *ana*, лат. *an*, дцсл. *na*; іє. **uper* “over” > да. *ofer* “over”, дс. *obar*, дфризськ. *over*, дск. *yfir*, гот. *ufar*, нім. *über* тощо. До цієї групи відносяться, наприклад, такі давньоанглійські лексеми: *âbûtan*, *æfterwearde*, *be-gán*, *beforan*, *betweox*, *bufan*, *of*, *on*, *over*, *midd*, *under*, *ymbûtan*.

Друга група менш численна (44%) і представлена лексемами германського походження (пгерм. **hind* > да. *behindan*; пгерм. **niþar* > да. *beneoðan*). Зазначимо, що германська лексика активно розвинулася в інших мовах. Наприклад, пгерм. **med-ja* > да. *middia*, гр. *mésos*, лат. *medius*, вірм. *mej*.

Спільне індоєвропейське походження частково пояснює спільні тенденції подальшого історичного розвитку лексичних одиниць із просторовим значенням, хоча спостерігаються деякі відмінності. Напрямки розвитку архаїчних етимонів з просторовими значеннями можна узагальнити таким чином.

В одних мовах рефлексі архаїчних етимонів зберегли етимологічні значення, але в інших – вони зазнали різних змін. В якості прикладу можна навести етимологічне гніздо з вершиною іє. **uidh* “up, out, up away, on high”. Рефлексі цього кореня зберегли просторове значення у германських мовах (да. *urpe* “up, above, on high”, гот. *iur* “up, upward”) і санскриті (санскр. *ut* “up, out”). У латині ж просторова сема у структурі значення рефлексів зазнала модифікації у напрямку темпоральності, тривалості, процесуальності (*a mani ad noctem usque in foro dego diem* “I spend the whole day, **from** morning **to** evening, at the forum” (цит. за: Latin Dictionary)). Розбіжності у подальшому розвитку етимонів у споріднених мовах засвідчують потужність динаміки у процесах розвитку просторової лексики.

Друга тенденція пов'язана з консервативністю мови та потужним впливом культурної

традиції. Архаїчні основи з просторовим значенням збереглися у складі топонімів у різних мовах індоєвропейської сім'ї. Наприклад, іє. *me-(dh)-* «середина» збережено у таких власних назвах: а. *Middlewich* < *Mildestuich* (1086) “Middlemost salt-works” < да. *midlest* + *wīc*, а. *Middleham* < *Medelai* (1086) “middle homestead or enclosure” < да. *middel* + *hām* (цит. за: Mills, 2011).

2. Структура та утворення просторової лексики

У давньоанглійській мові лексика з просторовим значенням представлена одиницями, які співвідносяться з різними лексико-граматичними класами. Серед лексичних одиниць можна виокремити прості (*neáh* “near”, *ofer* “over”, *ut* “out”), похідні (*beforan* “before”, *betwēonan* “between”) та композити (*norþweardes* “northwards”, *onweg-gewite* “drive forth”).

Похідні одиниці утворено за допомогою афіксів: *beforan* “before”, *betwēonan* “between”, *á-fýsan* “drive forth”, *incofa* “inner chamber”. У ході дослідження виокремлено три префікса з дирекціональним (*be-*, *to-*, *á-*) та чотири з локативним (*ge-*, *on-*, *ymb-*, *wið-*) значенням. Префікси у складі різних лексичних одиниць вказують на напрямок. Наприклад, префікс *á-* у складі дієслова *á-fýsan* “drive forth” уживається у значенні “away”, префікс *be-* означає “about” і задає орієнтаційний напрямок дієслову *be-gán* “surround”, префікс *in-* вказує на місце розташування – *incofa* “inner chamber”.

Група лексики з просторовим значенням, що утворилася шляхом афіксації, виявилася найпродуктивнішою, що пов'язано з особливостями словотвору у давньоанглійській мові. Історики мови (Vaugh, 2002) визнають, що префіксальний спосіб словотвору характерний для давньоанглійського періоду історії мови.

Композити утворюються шляхом поєднання: іменникової та прикметникової основ (*norþ* (adj.) + *weard* (n.) → *norþweardes* “northwards”; *niper* + *weard* → *niperweardes* “downwards”), іменникової та прислівникової основ (*onweg* “away, off” (adv.) + *gewite* “departure” (n.) → *onweg-gewite* “drive forth”), прислівникової та прислівникової основ (*þær* “there” (adv.) + *bufan* “above” (adv.) → *þær-bufan* “besides, over and above that”).

Специфіка утворення просторової лексики в давньоанглійській мові визначається тим, що окремі одиниці набували генералізації значення. Наприклад, лексема з дирекціональним значенням ‘у напрямку до низу’ да. *ofdune* “downwards” походить від *of dune* “off from (the) hill”. Хоча одиниця із значенням “hill” має рефлексу у різних германських мовах (нім. *hull* “hill”, днорв. *hallr* “stone”, гот. *hallus* “rock”), дирекціональне значення властиве англійській мові.

3. Семантика просторової лексики

Серед проаналізованих лексичних одиниць з просторовим значенням 72% становлять такі, що безпосередньо вказують на місце розташування певного предмета у просторі, тобто мають локативне значення. Ця група представлена прийменниками (*âbûtan* “around”, *beforan* “in front of, before”, *ofer* “over, across”), прикметниками (*neáh* “next to”, *hinder* “under, down”, *midd* “at the middle”) та прислівниками (*uppe* “above”, *ute* “outside of”). Решта (35 %) - це лексика, що має дирекціональне значення, до якої належать прийменники (*tó-geagn* “towards”, *þurh* “through”, *geondan* “beyond”), прислівники (*suþan* “from the south”), дієслова (*ætswimman* “swim out”), іменники (*ymbhwyrft* “surrounded space”, *wundorworuld* “a dwelling place”).

За семантичною структурою слова з просторовим значенням є полісемантами, які розвинули від двох до десяти значень. Найбільшу кількість лексико-семантичних варіантів (від 6 до 10 ЛСВ) виявлено у семантичній структурі таких одиниць: *æt* “near, by, in, on, upon, with, before, next to, into, toward”, *bufan* “over, above, on, upon, overhead, at a point higher than”. Меншу продуктивність семантичної деривації (3-5 ЛСВ) виявили прийменники *âbûtan* “on, around, on the outside, round about”, *æfter* “after, along, behind, through”, *ymbe* “around, at, upon,

near, along”. Найменша кількість лексико-семантичних варіантів виявлена (1-2 ЛСВ) у структурі значень прийменників *wiðutan* “outside of”, *wiðufan* “above”, *binnan* “in, into”.

Одним із чинників розвитку багатозначності просторової лексики у давньоанглійській мові є функційний зсув («зрушення у застосуванні слова» (Healey, 2016: 79)), спричинений розширенням уживання одиниць, урізноманітненням контекстів. Наприклад, прийменник *be* уживається на позначення таких просторових відношень:

1) «знаходження біля чогось» – *by* (“*wunode be lordane*” “he dwelt **by** Jordan”) (цит. за: Bosworth, 2014);

1) «розташування на чомусь» – *on* (“*be grunde wod*” “went **on** the ground”) (цит. за: Bosworth, 2014);

2) «розташування одного предмета над іншим» – *upon* (“*be ðam strande*” “**upon** the strand or shore”) (цит. за: Bosworth, 2014);

3) «розташування за межами чого-небудь» – *out of* (“ *Ic ðe læde be ðam wege*” “I should lead thee **out of** the way”) (цит. за: Bosworth, 2014);

4) «від однієї частини до іншої» – *along* (“ *Ic be grunde graefe*” “I dig **along** the ground”) (цит. за: Bosworth, 2014).

У давньоанглійській мові лексичні одиниці виражають різні типи просторової спрямованості. Серед лексики з просторовим значенням представлені такі види бінарних опозицій: «верх – низ» (*uppe* “up, upward” – *ofdune* “downwards”); «зад – перед» (*bæc* “back” – *fore* “in front of”); ‘всередині – назовні’ (*inne* “inside” – *ut* “out”); «центр – периферія» (*middel* “equally distant from extremes or limits” – *toward* “in the direction of”).

У давньоанглійській мові лексичне значення прийменників характеризується розвиненою полісемією. Прийменник *after*, залежно від контексту, може реалізувати як темпоральне (*after þrim monþum* “after three months” (Roop, 2002: 65), так і локативне (*Ðá eóde ðæt wif after him* “Then the wife went **after** him” (Bosworth, 2014: 1053) значення.

Окрему групу лексичних одиниць з просторовим значенням становлять прислівники на позначення сторін світу. За допомогою суфікса *an-* утворюються прислівники з аблативним значенням: *sup* “southwards” → *supan* “from the south”; так само *east* → *eastan*, *norþ* → *norþan*, *west* → *westan*. Відповідно до того, який напрямок позначає лексична одиниця, може змінюватися форма слова (за допомогою суфікса *an-*). Наприклад, прислівник *feorr* зберігає початкову форму, коли передає значення руху до центру: *Seó sunne gæþ eall swá feorr adúne on nihtlicre tíde under ðære eorþan swá heó on dæg bufan up astihþ* “The sun goes quite as **far** down under the earth in the night time as it rises above it in the day” (цит. за: Bosworth, 2014: 193). Коли йдеться про рух від одного місця до іншого, форма слова змінюється на *feorran* (*Ðær wæron manega wif feorran* “There were women watching from **afar**” (Wessex Gospels. Luke: 27:55).

Дослідники стверджують, що найбільш актуальною схемою просторових репрезентацій у давньоанглійській мові є *up / down schema*, адже знаходячись на землі, людина постійно перебуває під дією гравітаційних сил, саме цей досвід, руху вгору і вниз, є важливим і базовим (Swan, 2010: 56). Як слушно зазначає Ю. Степанов (Степанов, 2004: 247), етнос, англосаксонський зокрема, є явищем історії, тому час і простір сприймаються як щось таке, що «початок», «під розвитку» (*up*) та «занепад» (*down*).

Однак за результатами нашого дослідження частка лексики із значенням вертикальної орієнтації ‘up - down’ невелика і становить 4%, і 7%, відповідно. Найбільш актуальними просторовими орієнтирами виявилися ‘in – into’ (12% від загальної кількості досліджуваних одиниць) та ‘beyond – back’ (10%). Таку розбіжність можна пояснити актуальністю опозиції ЦЕНТР (IN / INTO) / ПЕРИФЕРІЯ (BEYOND / BACK), адже «у просторовому аспекті все традиційно

обертається на фоні відмінних світоглядних систем у внутрішньому протистоянні між метрополією (імперією) і провінцією, містом та селом» (Ісапчук, 2016), що зумовлено особливостями розвитку суспільства.

Лексика з просторовим значенням є динамічним розрядом. Слова можуть виходити з ужитку (*birihite* “close by”, *gehende* “near”, *onurpan* “on”), або продовжувати функціонувати у мові в зміненому вигляді (*æfterwearde* (OE) → *afterwards* (ME)). Найбільш динамічним є змістовий аспект слова, його лексичне значення. Одиниці з просторовою семантикою увійшли до морфологічної структури різноманітних позначень: повернення назад – *æfterwearde* “in the rear”; стан – *upheah* “lofty, noble”; рух – *ætfleon* “flee away, escape by flight”, *ætswimman* “escape by swimming, swim out”.

Проаналізовані лексичні одиниці корелюють з такими сферами життя: довкілля (*ymbhwyrft* “surrounded space”, *wundorworuld* “a dwelling place”); здоров’я (*nirewett* “pain in the chest”, *nearu* “tightness in the chest”, *nearones* “narrowness → pain, bodily discomfort”); *ophrīnan* “to touch, come in contact”).

Одиниці з локативною семантикою набувають динамічних значень і співвідносяться з позначеннями змін (*āstandan* “to stand (of position) → to remain, not to be destroyed”), повсякденних дій, праці (*stede* “place, position → sphere of action, function”).

Одиниці з дирекціональною семантикою уживаються на позначення взаємодії, впливу (*oncierran* “to move and change direction → to mislead, seduce, lead astray”), емоційного чи соціального впливу (*inweard* “to go in, enter → heartfelt, close to one’s heart, sincere”, *(ge)bīegan* “to bow, bend down → to humble, abase”).

Висновки

Отже, лексика з локативно-дирекціональним значенням є вельми актуальною для вербалізації англосаксонської картини світу. Окрім вербальної маніфестації просторових відношень, позначення місця та напряму виявилися ефективними у процесах лексичної репрезентації інших концептів, зокрема соціальних змін та взаємодії.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення просторової лексики давньоанглійської мови в когнітивно-прагматичному аспекті.

Література:

1. Бачишина О. Лексика на позначення простору в романі В. Шевчука «Дім на горі». *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія “Філологічна”. 2013. Вип. 34. С. 19–21.
2. Гаршина Е. Лексика с пространственно-временной семантикой в романе И. А. Бунина «Жизнь Арсеньева». *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2013. № 12. Ч. 1. С. 67–69.
3. Гребнева А. Пространственная лексика и ее роль в формировании мордовской топонимической системы. *Ежегодник финно-угорских исследований*. 2019. Т. 13. № 4. С. 559–567.
4. Ісапчук Ю. Опозиція центру й периферії, або провінція versus метрополія в сучасному літературознавстві. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Літературознавство»*. 2016. № 8. С. 54–61.
5. Ковбаско Ю. Функціональна транспозиція в англійській мові IX–XXI століть: автореф. дис. ... д-р. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2021. 43 с.
6. Ковбаско Ю. Origins of functional transposition within the category of time and space prepositions: lexicalization and grammaticalization. *Записки з романо-германської філології*. 2020. № 1. С. 335–350.
7. Козлова Т., Полежаєв Ю., Салій О. Зовнішні та внутрішні стимули розвитку фразеології англійської мови в Австралії. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2020. Т. 1. № 1. С. 109–116.
8. Кузьменко Н. Холо-меронімічні структури в системі просторової лексики сучасної англійської мови. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2015. № 81. С. 40–48.

9. Левицкий В. Этимологический словарь германских языков, том I. Винница: Нова Книга. 2010. 616 с.
10. Лутава С. Лексико-семантичне поле локусів сучасної української літературної мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2019. 449 с.
11. Малькова Я. Пространственные образы в обозначениях чувства отвращения, неприятия (на материале лексики русских народных говоров). *Научный диалог*. 2018. № 12. С. 119–132.
12. Мухин С. Семантика и валентность предлога ofer в древнеанглийском эпосе «Беовульф». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/semantika-i-valentnost-predloga-ofer-v-drevneangliyskom-epose-beovulf> (дата звернення 23.08.2021).
13. Спаская К. Пространственная лексика в поэтическом тексте: лексика со значением родины в поэзии И. Северянина. 2012. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21875/1/newappr-2012-08.pdf> (дата звернення: 05.09.2021).
14. Степанов Ю. Константы: словарь русской культуры. Москва : Академический Проект, 2004. 992 с.
15. Тхор Н. Просторові категорії в англійській мові. Записки з романо-германської філології. 2020. № 2. С. 120–126.
16. Фомичева К. Выражение пространства древнеанглийскими предложениями (на основе поэмы «Беовульф»). URL: www.gramota.net/materials/2/2015/4-1/59.html (дата звернення: 20.08.2021).
17. Яковенко Л. Категорія простору в контексті української фразеології. 2016. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjIv_eDqe_yAhXtYsKHRawB2wQFnoECA8QAQ&url=http%3A%2F%2Fslovzbir.onu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F132172%2F128581&usq=AOvVaw2MIdHhZdpgTzjh0QAiwsu9 (дата звернення: 05.09.2021).
18. Baugh, A. *History of the English Language*, 5th edn. London : Routledge, 2002. P. 49.
19. Bosworth J. *An Anglo-Saxon Dictionary*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2014. URL: <https://bosworthtoller.com/25094> (дата звернення: 17.07.2021).
20. Christian M. Air, Ether, Atmosphere: Space in Rilkeâs Duineser Elegien. *Oxford German Studies*. 2020. Vol. 49. № 3. P. 228–248.
21. Egan T. Cross-linguistic Correspondences: From lexis to genre. Locative at seen through its Swedish and Norwegian equivalents. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2017. P. 121–149.
22. Evans V. *Cognitive Linguistics: An Introduction. Universals and variation in language, thought and experience*. London : Routledge, 2018. 856 p.
23. Genesis A, B. URL: [Genesis A, B \(sacred-texts.com\)](http://sacred-texts.com) (дата звернення: 13.08.2021).
24. Gozli D., Lockwood P., Chasteen A., Pratt J. Spatial metaphors in thinking about other people. *Visual Cognition*. 2018. URL: <https://doi.org/10.1080/13506285.2018.1445153> (дата звернення: 05.09.2021).
25. Gu Yan, Mol L., Hoetjes M., Swerts M. Conceptual and lexical effects on gestures: the case of vertical spatial metaphors for time in Chinese. *Language, Cognition and Neuroscience*. 2017. Vol. 32. № 8. P. 1048–1063.
26. Hall J. R. *A Concise Anglo-Saxon Dictionary*. London: Cambridge University Press, 1960. 790 p.
27. Healey A. Straining Words and Striving Voices: Polysemy and Ambiguity and the Importance of Context in the Disclosure of Meaning. *Inside Old English. Essays in Honour of Bruce Mitchell*. Edited by J. Walmsley. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2016. P. 79.
28. Holman A. J. *The Holy Bible*. Ohio County: A. J. Holman Company, 1942. 1271 p.
29. Holtschneider H. Space and spatiality in modern German-Jewish history. *Journal of Modern Jewish Studies*. 2020. URL: [10.1080/14725886.2020.1730586](https://doi.org/10.1080/14725886.2020.1730586) (дата звернення: 05.09.2021).
30. Jódar-Sánchez J. The Spatial Language of Time. Metaphor, Metonymy and Frames of Reference. *Metaphor and the Social World*. 2015. Vol. 5. № 1. P. 155–163.
31. Kövecses Z. (2006). *Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press. 416 p.
32. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. New York : University of Chicago Press, 2008. 256 p.
33. Latin Dictionary. URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/> (дата звернення: 20.08.2021).
34. Li Heng, Cao Yu. Time will tell: Temporal landmarks influence metaphorical associations between space and time. *Cognitive Linguistics*. 2018. URL: [10.1515/cog-2017-0043](https://doi.org/10.1515/cog-2017-0043) (дата звернення: 20.08.2021).
35. Mills A. *A Dictionary of British Place Names*. URL: [10.1093/acref/9780199609086.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780199609086.001.0001) (дата звернення: 19.01.2022).
36. Roop E. Ruth, Jonah, Esther. Pennsylvania: Herald Press, 2002. 303 p.

37. Swan T. Spatial Metaphors in the History of English and Norwegian. Helsinki : Modern Language Society, 2010. P. 55–67.
38. Teeri-Niknammoghadam K. The use of Motion-Implied front Grams in Spatial Metaphors of Importance in Finnish. *Cognitive Semantics*. 2019. Vol. 5. P. 91–120.
39. The Anglo-Saxon Chronicle, 1994. URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0001-1154,_Auctor_Incertus,_Anglo_Saxon_Chronicle,_EN.pdf (дата звернення: 13.08.2021).
40. The Exeter Book. Riddle 21. URL: <https://theriddleages.bham.ac.uk/riddles/post/exeter-riddle-21/> (дата звернення: 13.08.2021).
41. Wessex Gospels. Luke. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/42/19> (дата звернення: 13.08.2021).
42. Wessex Gospels. Matthew. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/40/27> (дата звернення: 13.08.2021).

References:

1. Bachyshyna O. (2013). *Leksyka na poznachennia prostoru v romani V. Shevchuka «Dim na hori»*. [Vocabulary to denote space in V. Shevchuk's novel "House on the Mountain"]. Ostrog: Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya "Filolohichna". Vol. 34. P. 19-21 [in Ukrainian].
2. Harshyna E. (2013). *Leksyka s prostranstvenno-vremennoi semantikoï v romane Y. A. Bunina «Zhyzn Arseneva»*. [Vocabulary with spatio-temporal semantics in the novel by I. A. Bunin "The Life of Arseniev"]. Tambov: Filolohicheskyye nauky. Voprosi teoryi y praktyky. № 12. Ch. 1. P. 67-69 [in Russian].
3. Hrebneva A. (2019). *Prostranstvennaia leksyka i ee rol v formirovaniy mordovskoi toponymicheskoi systemi*. [Spatial vocabulary and its role in the formation of the Mordovian toponymic system]. Saransk: Ezhehodnyk fyjno-uhorskykh yssledovanyi. Vol. 13. № 4. P. 559-567 [in Russian].
4. Isapchuk Yu. (2016). *Opozyciya centru j periferii, abo provinciia vercyt metropoliya v suchasnomu literaturoznavstvi*. [Opposition center and periphery, or province versus metropolis in modern literary criticism]. Naukovij visnik Shidnoevropejs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Lesi Ukraïнки. Seriya "Filolohichni nauki. Literaturoznavstvo". № 8. S. 54-61 [in Ukrainian].
5. Kovbasko Yu. (2021). *Funkcional'na transpozyciya v anglijs'kij movi IX-XXI stolit.* [Functional transposition in English of IX-XXI centuries]: avtoref. dis. ... d-r. filol. nauk : 10.02.04. Zaporizhzhya. 43 p. [in Ukrainian].
6. Kovbasko Yu. (2020). Origins of functional transposition within the category of time and space prepositions: lexicalization and grammaticalization. *Zapiski z romano-germans'koï filologii*. № 1. P. 335-350 [in English].
7. Kozlova T., Poliezhaiev Yu., Salii O. (2020). *Zovnishni ta vnutrishni stymuly rozvytku frazeolohii anhliiskoi movy v Avstralii*. [External and internal factors for the development of English phraseology in Australia]. Zaporizhzhia: Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. Filolohichni nauky. Vol. 1. № 1. P. 109-116 [in Ukrainian].
8. Kuz'menko N. (2015). *Holo-meronimichni strukturi v sistemi prostorovoï leksiki suchasnoï anglijs'koï movi*. [Holo-meronymic structures in the system of spatial vocabulary of modern English]. Visnik HNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filologiya. Metodika vkladannya inozemnih mov. № 81. P. 40-48 [in Ukrainian].
9. Levickij V. (2010). *Etimologicheskij slovar' germanskih yazykov, tom I*. Vinnica: Nova Knyga. 616 p. [in Russian].
10. Lutava S. (2019). *Leksyko-semantychne pole lokusiv suchasnoï ukrainskoï literaturnoi movy*. [Lexical and semantic locus field of modern Ukrainian literary language]. Vinnytsia : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. 449 p. [in Ukrainian].
11. Malkova Y. (2018). *Prostranstvennie obrazi v oboznacheniakh chuvstva otrashchennyia, nepriyatiia (na materyale leksyky russkykh narodnykh hovorov)*. [Spatial images in designating feelings of disgust, rejection (based on the vocabulary of Russian folk dialects)]. Yekaterinburg: Nauchnii dyaloh. № 12. P. 119-132 [in Russian].
12. Muhin S. *Semantika i valentnost' predloga ofer v drevneanglijskom epose "Beovulf"*. [Semantics and valency of the preposition ofer in the Old English epic Beowulf]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/semantika-i-valentnost-predloga-ofer-v-drevneanglijskom-epose-beovulf> (date access: 05.09.2021) [in Russian].
13. Spasskaia K. (2012). *Prostranstvennaia leksyka v poetycheskom tekste: leksyka so znachenyem rodyni v poezyy Y. Severianyna*. [Spatial vocabulary in a poetic text: vocabulary with the meaning of the motherland in

- the poetry of I. Severyanin]. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21875/1/newappr-2012-08.pdf> (date access: 05.09.2021) [in Russian].
14. Stepanov Y. (2004). *Konstanty: slovnyk rosiiskoi kultury*. [Constants: vocabulary of Russian culture]. Moscow: Akademichnyi Proiekt. 992 p. [in Russian].
 15. Thor N. (2020). *Prostorovi kategorii v anglijs'kij movi*. [Spatial categories in English]. *Zapiski z romanogermans'koi filologii*. № 2. S. 120-126 [in Ukrainian].
 16. Fomicheva K. *Vyrazhenie prostranstva drevneanglijskimi predlogami (na osnove poemy "Beovulf")*. [Expression of space by Old English prepositions (based on the poem "Beowulf")]. URL: www.gramota.net/materials/2/2015/4-1/59.html (date access: 05.09.2021) [in Russian].
 17. Iakovenko L. (2016). *Katehoriia prostoru v konteksti ukrainskoi frazeolohii*. [Category of space in the context of Ukrainian phraseology]. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjIv_eDqe_yAhXtYsKHRawB2wQFnoECA8QAQ&url=http%3A%2F%2Fslozvbir.onu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F132172%2F128581&usq=AOvVaw2MidHhZdpgTzjh0QAIwsu9 (date access: 05.09.2021) [in Ukrainian].
 18. Baugh A. (2002). *History of the English Language*, 5th edn. London: Routledge. P. 49. [in English].
 19. Bosworth J. (2014). *An Anglo-Saxon Dictionary*. Prague: Faculty of Arts, Charles University. URL: <https://bosworthtoller.com/25094> (date access: 17.07.2021) [in English].
 20. Christian M. (2020). Air, Ether, Atmosphere: Space in Rilke's Duineser Elegien. *Oxford German Studies*. Vol. 49. № 3. P. 228-248 [in English].
 21. Egan T. (2017). Cross-linguistic Correspondences: From lexis to genre. Locative at seen through its Swedish and Norwegian equivalents. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company. P. 121-149 [in English].
 22. Evans V. (2018). *Cognitive Linguistics: An Introduction. Universals and variation in language, thought and experience*. London : Routledge. 856 p. [in English].
 23. Genesis A, B. URL: [Genesis A, B \(sacred-texts.com\)](http://www.sacred-texts.com) (date access: 13.08.2021) [in English].
 24. Gozli D., Lockwood P., Chasteen A., Pratt J. (2018). Spatial metaphors in thinking about other people. *Visual Cognition*. URL: <https://doi.org/10.1080/13506285.2018.1445153> (date access: 05.09.2021) [in English].
 25. Gu Yan, Mol L., Hoetjes M., Swerts M. (2017). Conceptual and lexical effects on gestures: the case of vertical spatial metaphors for time in Chinese. *Language, Cognition and Neuroscience*. Vol. 32. № 8. P. 1048-1063 [in English].
 26. Hall J. (1960). *A Concise Anglo-Saxon Dictionary*. London: Cambridge University Press. 790 p. [in English].
 27. Healey A. (2016). Straining Words and Striving Voices: Polysemy and Ambiguity and the Importance of Context in the Disclosure of Meaning. *Inside Old English. Essays in Honour of Bruce Mitchell*. Edited by J. Walmsley. Hoboken: Wiley-Blackwell. P. 79 [in English].
 28. Holman A. (1942). *The Holy Bible*. Ohio County: A. J. Holman Company. 1271 p. [in English].
 29. Holschneider H. (2020). Space and spatiality in modern German-Jewish history. *Journal of Modern Jewish Studies*. URL: [10.1080/14725886.2020.1730586](https://doi.org/10.1080/14725886.2020.1730586) (date access: 05.09.2021) [in English].
 30. Jódar-Sánchez J. (2015). The Spatial Language of Time. Metaphor, Metonymy and Frames of Reference. *Metaphor and the Social World*. Vol. 5. № 1. P. 155-163 [in English].
 31. Kövecses Z. (2006). *Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press. 416 p.
 32. Lakoff G., Johnson M. (2008). *Metaphors We Live by*. New York: University of Chicago Press. 256 p. [in English].
 33. Latin Dictionary. URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/> (date access: 20.08.2021) [in English].
 34. Li Heng, Cao Yu. (2018). Time will tell: Temporal landmarks influence metaphorical associations between space and time. *Cognitive Linguistics*. URL: [10.1515/cog-2017-0043](https://doi.org/10.1515/cog-2017-0043) (date access: 05.09.2021) [in English].
 35. Mills A. *A Dictionary of British Place Names*. URL: [10.1093/acref/9780199609086.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780199609086.001.0001) (date access: 19.01.2022) [in English].
 36. Roop E. (2002). *Ruth, Jonah, Esther*. Pensilvania: Herald Press. 303 p. [in English].
 37. Swan T. (2010). Spatial Metaphors in the History of English and Norwegian. Helsinki: Modern Language Societ. P. 55-67 [in English].
 38. Teeri-Niknamoghdam K. (2019). The use of Motion-Implied front Grams in Spatial Metaphors of Importance in Finnish. *Cognitive Semantics*. Vol. 5. P. 91-120 [in English].

39. The Anglo-Saxon Chronicle (1994). URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/00011154,_Auctor_Incertus,_Anglo_Saxon_Chronicle,_EN.pdf (date access: 13.08.2021) [in English].
40. The Exeter Book. Riddle 21. URL: <https://theriddleages.bham.ac.uk/riddles/post/exeter-riddle-21/> (date access: 13.08.2021) [in English].
41. Wessex Gospels. Luke. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/42/19> (date access: 13.08.2021) [in English].
42. Wessex Gospels. Matthew. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/40/27> (date access: 13.08.2021) [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022
The article was received 21 January 2022

3. Загальне мовознавство

3. General linguistics

DESIGNING THE LINGUISTIC DATABASE “POLITICAL NEOLOGISMS IN ENGLISH”

Hromovenko Viktoriia Volodymyrivna,
*PhD (Philology), Associate Professor
of the Department of Foreign Languages
of Professional Communication,
International Humanitarian University
gromovenkovikkos@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6706-3231*

Purpose is to study the stages of designing a linguistic database “Political neologisms in English”.

Methods: methods of empirical research (observation, comparison, modeling), methods of the theoretical level (abstraction, analysis and synthesis, the method of ascent from the abstract to the concrete), linguistic methods (word-formation analysis (to determine the plan of expression of the neologism, namely the identification of the mechanism of formation of a single word); morpheme analysis (to outline the morphological features of neologisms, delimitation of ending, base, root and affix); component analysis (for the analysis of the structure and system of lexical meaning, which, in turn, allowed to divide the units by certain thematic groups and determine the evaluative component in the lexical meaning of neologisms), as well as the method of continuous sampling and the method of quantitative calculations).

Results. Characteristics of LDB “Political neologisms in English” are: 1) type of language units: tokens – neologisms; 2) volume: 1200 units; 3) aspect of the description of lexical semantics: political neologisms; 4) data source: the site “Word Spy”, online dictionary of neologisms “The Rice University Neologisms Database”, etc.; 5) linguistic tasks: research of productive ways of creating political neologisms in English; 6) methods: word-formation analysis, analysis of dictionary definitions, component analysis; 7) field of application: science, education, lexicographic practice; 8) database type: relational.

Conclusions. A database is an ordered set of data intended for storage, accumulation and processing using computer technologies; a linguistic database is a set of systematized linguistic data. To create and maintain linguistic databases, specialized programs are used – database management systems. Access DBMS is used in cases where an application requires storage and processing of heterogeneous information about a large number of objects and assumes the possibility of multi-user mode. The process of designing LDB “Political neologisms in English” is a sequence of transitions from an informal verbal description of a linguistic information structure to a formalized description of linguistic objects – neologisms. LDB “Political neologisms in English” contributes to the systematization and development of computer methods of individual private linguistic research.

Key words: computer technologies, data set, datalogical stage, English, infological stage, innovations in language.

ПРОЄКТУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ «ПОЛІТИЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»

Громовенко Вікторія Володимирівна,
доктор філософії з галузі знань
ОЗ «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 035 «Філологія»,
доцент кафедри іноземних мов професійного
спілкування,
Міжнародний гуманітарний університет
gromovenkovikkos@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6706-3231

Мета – опрацювати етапи проєктування лінгвістичної бази даних «Політичні неологізми в англійській мові».

Методи: методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, моделювання), методи теоретичного рівня (абстрагування, аналіз і синтез, метод сходження від абстрактного до конкретного), лінгвістичні методи (словотвірний аналіз (для визначення плану вираження неологізму, а саме виявлення механізму творення окремого слова); морфемний аналіз (для окреслення морфологічних ознак складників неологізму, розмежування закінчення, основи, кореня та афікса); компонентний аналіз (для аналізу структури і системи лексичного значення, що, своєю чергою, дозволило розподілити одиниці за певними тематичними групами та визначити оцінний компонент у лексичному значенні неологізмів), а також метод суцільної вибірки та метод кількісних підрахунків).

Результати. Характеристика ЛБД «Політичні неологізми в англійській мові» має вигляд: 1) тип мовних одиниць: лексеми – неологізми; 2) обсяг: 1200 одиниць; 3) аспект опису лексичної семантики: політичні неологізми; 4) джерело даних: сайт “Word Spy”, онлайн-словник неологізмів “The Rice University Neologisms Database” тощо; 5) лінгвістичні завдання: дослідження продуктивних способів творення політичних неологізмів в англійській мові; 6) методи: словотвірний аналіз, аналіз словникових дефініцій, компонентний аналіз; 7) галузь застосування: наука, навчання, лексикографічна практика; 8) тип БД: реляційна.

Висновки. База даних – упорядкована сукупність даних, призначених для зберігання, накопичення й обробки за допомогою комп’ютерних технологій; лінгвістична база даних – сукупність систематизованих лінгвістичних даних. Для створення та ведення лінгвістичних баз даних використовуються спеціалізовані програми – системи управління базами даних. СУБД Access застосовується в тих випадках, коли прикладне завдання вимагає зберігання й обробки різномірної інформації про велику кількість об’єктів і передбачає можливість розрахованого на багато користувачів режиму. Процес проєктування ЛБД «Політичні неологізми в англійській мові» є послідовністю переходів від неформального словесного опису лінгвістичної інформаційної структури до формалізованого опису лінгвістичних об’єктів – неологізмів. ЛБД «Політичні неологізми в англійській мові» робить внесок у систематизацію та розвиток комп’ютерних методів індивідуальних спеціалізованих лінгвістичних досліджень.

Ключові слова: комп’ютерні технології, сукупність даних, датологічний етап, англійська мова, інфологічний етап, новотвори у мові.

Introduction

The development and optimization of specialized databases (DB) for storing and processing units of linguistic research are important tasks of modern linguistics (see the works (Волошина, 2020; Гарбера, 2018; Гриценко, Кобирина, Ткачук, 2019; Дарчук, Лангенбах, 2014; Кочергина, 2019; Кольцова, 2022)). Thus, databases are relevant in modern linguistics for the representation of: a) the negative-evaluative vocabulary in the framework of linguistic expertise (Кочергина, 2019); b) the concept *human* in the phraseology of Eastern Steppe Ukrainian dialects based on the ideographic, axiological, structural classification of idioms (Гарбера, 2018); c) the idioms to denote the material state of human in Ukrainian and English phraseology based on the system of cultural codes (Волошина,

2020); d) fundamental human emotions in English phraseology based on the study of the emotional picture of the world (Кольцова, 2022), etc., as well as to create a digital database “All-Slavic Linguistic Atlas”, elaboration of methods of use which will expand comparative the phenomenon of lingua slavica (Гриценко, Кобиринка, Ткачук, 2019), etc.

The relevance of the study is due to the lack of a linguistic database (LDB) of political neologisms in English.

The purpose of the article is to study the stages of designing a linguistic database “Political neologisms in English”. The objectives of the study: 1) to study and generalize the specifics of database design in applied linguistics; 2) to develop the concept of the linguistic base of the data “Political neologisms in English”; 3) to solve the problems of the infological and datalogical stages of the design of this database.

The object of the article is a database, the subject is a linguistic database “Political neologisms in English”.

When developing the LDB “Political neologisms in English”, the following general scientific and special linguistic methods were used: methods of empirical research (observation, comparison, modeling), methods of the theoretical level (abstraction, analysis and synthesis, the method of ascent from the abstract to the concrete), linguistic methods (word-formation analysis (to determine the plan of expression of the neologism, namely the identification of the mechanism of formation of a single word); morpheme analysis (to outline the morphological features of neologisms, delimitation of ending, base, root and affix); component analysis (for the analysis of the structure and system of lexical meaning, which, in turn, allowed to divide the units by certain thematic groups and determine the evaluative component in the lexical meaning of neologisms), as well as the method of continuous sampling and the method of quantitative calculations).

1. Theoretical principles of creating a linguistic database

The basic concepts of creating databases are: ‘database’ as “a file in which information is stored in a special format, i.e. data” and ‘database management system’ (DBMS) as “a program with which information is entered into the database, viewed, sorted, filtered, searched for, imported, etc.” (Свиридова, 2010: 6). Ye. Karpilovska clarifies that in applied linguistics data is information “about language objects, regardless of the conditions of their implementation, situations and features of use, their connection with other language objects”, and the database is “array (set) of such information” (Карпіловська, 2006: 34). L. Rychkova argues that LDB possess the characteristic features of traditional databases with one difference – they are a specific form of existence and representation of linguistic material (Рычкова, 2010: 112).

The DBMS development technology contains several stages, the main of which are:

- 1) designing the database structure and relationships between tables;
- 2) development of the structure of individual tables and data entry into tables;
- 3) development of requests;
- 4) development of a data schema that implements the designed relationships between tables and queries;
- 5) development of forms;
- 6) development of reports for printing documents.

A. Baranov notes that currently there are no DBMS intended for linguistic purposes, however, existing ones are suitable for them, for example, D-Base, ACCESS, FOX-Base, PARADOX (Баранов, 2001: 82). Consider the database objects that Access works with (Свиридова, 2010): 1) tables are the main objects of the database (the creation of any database begins with the creation of the first table; everything that is stored in the database is stored in its tables); 2) queries – the main object for working with a filled database; special objects that allow making complex data selections from tables, including interrelated ones, and presenting them in the form of resulting tables; 3) forms – specially created

screen forms that can have a tabular form or show only one record in the form; 4) reports – conversion of data from electronic to paper form; 5) pages are data access pages, which are a special type of web pages (the user interacts with the database, using only a browser program; such programs can not only contain static information for viewing reports, but also have the form of dynamic pages, allowing the user to create database queries that retrieve or modify the desired data); 6) macros (the simplest programs) with which you can automate the execution of frequently repeated operations (opening the same form, printing a specific report or selecting a menu command); 7) modules are programs written in the Visual Basic for Applications (VBA) programming language (if it is necessary for the DBMS to perform some non-standard operations, special modules are created for this).

V. Pasichnyk and V. Reznichenko determine the basic requirements to the DBMS (Пасічник, Резніченко, 2006):

a) simplicity and flexibility of application development (DBMS should significantly facilitate the process of creating and maintaining applications that work with databases);

b) multiple and multifaceted use of data (users who understand the same data differently should be able to use it differently);

c) ease and flexibility in use (users should easily know what data is at their disposal and have easy access to data);

d) simplicity and flexibility of changing, expanding and configuring the database (changes to the database should be performed regardless of the applications that already exist and use the database; these operations should be performed as simply and efficiently as possible);

e) efficiency of data storage and processing (DBMS should provide a simple and efficient increase in data without compromising existing methods of use, as well as easy reorganization and restructuring of data; DBMS should support the planned redundancy or reduce it; data requests can be executed at the speed needed to use them effectively);

f) low cost of storage and use of data (DBMS should provide lower cost of storage and use of data than any other information systems);

g) protection against unauthorized access, distortion and destruction (the system must provide the necessary level of data protection; information must be protected from interruptions, the impact of force majeure, as well as from incompetent or malicious access to data of persons who may update, distort or delete them);

h) maintaining the required level of data independence (DBMS is required to have mechanisms to maintain logical and physical data independence);

j) maintaining the required level of data integrity (means of describing and maintaining integrity constraints should be sufficient to describe the rules, laws and constraints in force in the subject area; provided that certain constraints are not directly supported, the DBMS should provide opportunities for their description and support through appropriate programming tools);

k) developed administration tools (it is assumed that the DBMS provides all the necessary tools to support the functions of database administration).

According to Ye. Karpilovska, designing a linguistic database (LDB) involves two stages (Карпіловська, 2006: 34):

1) infological – the stage of selection of information and its structuring, or the stage of internal formalization of information, the stage of modeling the content of information. The task of this stage is to select the objects of description, types of information about their structure and operation. This is the stage of studying and describing a certain subject area, its internal formalization. The result of the linguist's work at this stage is a conceptual information model of such a subject area. O. Mickevich emphasizes that an infological model is a model of a subject area, designed taking into account expert information and the needs of potential users. It should be logical, visual, representative, contain all the information for further design stages, easily transform into database models for common DBMS (Мицкевич, 2012: 204);

2) datalogical – the stage of registration of information in the appropriate language of presentation, suitable for computer processing, or the stage of external formalization of information, the stage of modeling its form, the transformation of information into data. The task of this stage is to develop ways to represent objects and information about them in computer memory, special markers-alarms for error-free “recognition” by the computer of a particular type of information, rules for interacting types of information and retrieving information from the database in the right form or volume, i.e. it is a stage of external formalization of information about language objects. The stage contains two stages of data organization:

a) logical – the connection of the conceptual information model obtained at the infological stage, with the operating system of a particular type of computer, with those databases that it uses, the choice of form of data organization, accepted and acceptable for such databases;

b) physical – the choice of rational structure of the database in computer memory, methods of working with it, based on the capabilities provided by the technical performance of the computer (the amount of its RAM and disk memory, performance), its hardware and software, DBMS capabilities. The strategy of creating indicative and reliable linguistic databases is aimed at their multiple and multifaceted use, i.e. processing by different parameters and types of information about the language objects presented in such databases.

Today, in applied linguistics, there are two main types of LDB: 1) full-text LDB are documentary databases in which complete texts related to any discursive sphere (digital libraries, text collections and text corpuses) are presented; 2) LDB proper are factual information systems and contain structured information about linguistic units of various kinds. A. Klochko supplements the classification of LDB with the term ‘individual electronic linguistic database’ (Клочко, 2006), by which a researcher understands a special type of database, which must have a specific structure, optimized for individual linguistic research and providing for the possibility of modification in the event of further clarification of tasks.

2. LDB concept “Political neologisms in English”

Factographic LDB “Political neologisms in English” is being developed within the framework of the basic provisions of the theory of neology, derivatology, lexical semantics, political discourse, theory of nomination. Characteristics of LDB has the form:

1) type of linguistic units of description: lexemes – neologisms.

By neologism we mean any new word or expression that appears in the language, as well as borrowings and new meanings of known words, the nomination of already mastered objects of reality; as a two-sided unit, determined by the novelty of form (word-forming neologisms) and / or content (semantic neologisms).

2) volume: 1200 units;

3) aspect of the description of lexical semantics: political neologisms.

Political discourse is one of the largest areas of functioning of innovations due to the intensive process of renewing its lexical composition. Neologisms in the field of political vocabulary appear in language during the changes taking place in the life of society. Neologisms as an object of political linguistics belong to the socio-political vocabulary of language. The purpose of political linguistics is to identify patterns of interaction of socio-political events for changes in language and vice versa.

Political neologism as a lexical innovation models a new vision of the object of nomination. Political neologisms are formed on the basis of the use of resources of the word-forming system of language, as a result of semantic derivation, as well as borrowings. Political neologisms of the English language are formed at the expense of own resources and/or borrowed elements and units;

4) data source: site “Word Spy”, online dictionary of neologisms “The Rice University Neologisms Database”; additional Internet resources are involved “Urban Dictionary”, “Yourdictionary”, “Cambridge Dictionary”, “Merriam-Webster”, “Lexico.com”, etc.; online newspapers “The New

York Times”, “The Financial Times”, “The Guardian”, “The New Yorker”, “The Daily Beast”, “The Washington Post” (see Sources);

5) linguistic tasks: research of productive ways of creating political neologisms in English;

6) methods: word-formation analysis (to determine the type of word-formation and isolation of derivation models); analysis of vocabulary definitions, its contextual environment, component analysis (for semantic description and formation of thematic groups of political neologisms);

7) scope: intended for a) research purposes; b) providing program competencies of the educational component “English language” of educational and professional programs of the specialty 035 “Philology” (field of knowledge 03 “Humanities”) of higher education institutions; c) use in lexicographic practice;

8) DB type: Microsoft Access relational database management system included in the Microsoft Office package. The choice of this program is due to its convenient graphical interface and the presence of a wide range of possibilities.

3. Infological stage of LDB “Political neologisms in English”

At the infological stage a) selected novelties on the basis of novelty and belonging to the political vocabulary; b) the type of word formation is clarified and derivation models are singled out; c) thematic groups of neologisms are formed.

Political neologisms in English are formed using six ways of word formation: affixation (22%), word formation (29.3%), abbreviation (20.5%), telescope (22.2%), truncation of bases (4%), conversion (2%) (see (Громоуєнко, 2021)).

In English we observe the following trend in terms of productivity of semantic word formation methods: lexical-semantic (87%), morphological-semantic (8%), lexical-syntactic (5%). The semantic development of political vocabulary is due to the increase in the number of meanings in the word. The specificity of political neologisms is associated with the actualization of the processes of metaphorization, metonymization and appeal: while maintaining the original form of lexical innovation, the content plan is characterized by novelty. Special attention should be paid to proper names, namely the names of presidents, on the basis of which new lexical units were formed.

LDB is based on three groups of political neologisms in English: 1) in the thematic group “State” political neologisms in English reflect the importance of the state in the international arena, the specifics of public administration, government activities, government work, legislative processes, policies, activities persons related to management; 2) the thematic group “Political groups” in English unites units that nominate supporters and members of political forces, their cooperation, elections; 3) the thematic group “Socio-political life” in English consists of innovations that indicate the events of socio-political life, actions and political preferences of their participants, individuals and groups according to their political views, and includes lexical items nominating age and participation in political processes.

4. Datalogical stage of LDB “Political neologisms in English”

LDB consists of several interconnected tables, which contain data distributed over rows (records) and columns (fields). Each record is a collection of the values of several fields, which, depending on their function, contain data of different types, for example, text, numeric, hyperlinks, attachments.

When filling out the main data tables, such information is entered:

Political neologism_superdiversity

Lexical meaning_extreme diversity, particularly with respect to the ethnic and racial mix of a population

Thematic group_population

Type of word formation_prefixal

Context_Social scientist Dr Jenny Phillimore, from the University of Birmingham, said: “Diversity is being replaced by superdiversity” (Daily Express, June 13, 2013)

Source_Word Spy. URL: <https://www.wordspy.com>.

Conclusions

By a database in the article we mean an ordered set of data intended for storage, accumulation and processing using computer technologies; by LDB – a set of systematized linguistic data. To create and maintain LDB (updates, providing access to them upon request and issuing them to the user), specialized programs are used – database management systems. Access DBMS is used in cases where an application requires storage and processing of heterogeneous information about a large number of objects and assumes the possibility of multi-user mode. The process of designing LDB “Political neologisms in English” is a sequence of transitions from an informal verbal description of a linguistic information structure to a formalized description of linguistic objects – neologisms. LDB “Political neologisms in English” contributes to the systematization and development of computer methods of individual private linguistic research.

We see the prospect of further research in the development of LDB “Political neologisms in English”.

Bibliography:

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. Москва : Эдиториал УРСС, 2001. 360 с.
2. Волошина А. База даних «Гроші» в українській і англійській фразеології: досвід проектування. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 18–25.
3. Гарбера І. Мовноареальне поле концепту *людина*: фразеологовий рівень і лінгвокомп'ютерне моделювання. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 170 с.
4. Гриценко П.Ю., Кобирилка Г.С., Ткачук М.М. База даних загальнослов'янського лінгвістичного атласу і український діалектний простір. *Українська мова*. 2019. № 4. С. 14–31.
5. Громовенко В.В. Словотворення політичних неологізмів в українській та англійській мовах: зіставний аспект : дис. ... д-ра філософії : 035 «Філологія». Міжнародний гуманітарний університет. Одеса (Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця), 2021. 204 с.
6. Дарчук Н.П., Лангенбах М.О. Електронний словник як дослідницька база даних (на прикладі електронного словника мови Тараса Шевченка). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50(1). С. 442–447.
7. Карпіловська Є.А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2006. 188 с.
8. Ключко А.Д. Оптимизация индивидуальных лингвистических исследований средствами специализированной базы данных : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.21. Армавир, 2006. 21 с.
9. Koltsova O.S. The Concept of the Linguistic Database “Fundamental Human Emotions in English Phraseology”. *Академічні студії*. 2021. Вип. 3. С. 118–124.
10. Кочергина К.С. Лингвистическая база данных отрицательно-оценочной лексики: концепция, структура, наполнение. *Вестник Томского государственного университета*. 2019. № 446. С. 29–40.
11. Мицкевич О.С. Лингвистическая база данных (ЛБД) специальной лексики белорусского языка с точки зрения потенциальных пользователей. *Прикладная лингвистика в науке и образовании : сборник трудов VI международной научной конференции (Санкт-Петербург, 5–7 апреля 2012 г.)*. Санкт-Петербург : ООО «Книжный дом», 2012. С. 203–206.
12. Пасічник В.В., Резніченко В.А. Організація баз даних та знань. Київ, 2006. 384 с.
13. Рычкова Л.В. Полнотекстовые базы данных как материал для лингвистических исследований. *Язык. Образование. Компьютер*. Гродно, 2010. С. 112–115.
14. Свиридова М.Ю. Система управления базами данных Access. Москва : Академия, 2010. 192 с.

Sources:

1. Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (Last accessed: 18.01.2022).
2. Lexico.com: English Dictionary, Thesaurus, & Grammar Help. URL: <https://www.lexico.com> (Last accessed: 18.01.2022).
3. Merriam-Webster Dictionary. URL: www.merriam-webster.com (Last accessed: 18.01.2022).
4. The Daily Beast 2013, 2015, 2019. URL: www.thedailybeast.com (Last accessed: 18.01.2022).
5. The Financial Times 2006, 2010, 2012, 2015–2017, 2019, 2020. URL: www.ft.com (Last accessed: 18.01.2022).

6. The Guardian 2002, 2005, 2010. URL: www.theguardian.com (Last accessed: 18.01.2022).
7. The New York Times 2001, 2004–2005, 2010–2011, 2014, 2019. URL: www.nytimes.com (Last accessed: 18.01.2022).
8. The New Yorker 2008, 2010, 2017, 2018, 2020. URL: www.newyorker.com (Last accessed: 18.01.2022).
9. The Rice University Neologisms Database. URL: <https://neologisms.rice.edu/> (Last accessed: 18.01.2022).
10. The Washington Post 2005, 2011, 2014–2015, 2019–2020. URL: www.washingtonpost.com (Last accessed: 18.01.2022).
11. Urban Dictionary. URL: www.urbandictionary.com (Last accessed: 18.01.2022).
12. Word Spy. URL: <https://www.wordspy.com> (Last accessed: 18.01.2022).
13. Your dictionary. URL: www.yourdictionary.com (Last accessed: 18.01.2022).

References:

1. Baranov, A.N. (2001). Vvedeniye v prikladnuyu lingvistiku [Introduction to Applied Linguistics]. Moskva: Editorial [in Russian].
2. Voloshyna, A. (2020). Baza danykh “Hroshi” v ukrainskii i anhliiskii frazeolohii: dosvid proiektuvannia [Database “Money” in Ukrainian and English Phraseology: Design Experience]. *Linhvokompiuterni doslidzhennia*, Vyp. 13, 18–25 [in Ukrainian].
3. Harbera, I. (2018). Movnoarealne pole kontseptu liudyna: frazeokodovi riven i linhvokompiuterne modeliuвання [Linguistic Area of the Human Concept: Phrase-Code Level and Linguocomputer Modeling]. Vinnytsia: TOV “Nilan-LTD” [in Ukrainian].
4. Hrytsenko, P.Iu., Kobrynka, H.S., Tkachuk, M.M. (2019). Baza danykh zahalnoslovianskoho linhvistychnoho atlasu i ukrainskyi dialektnyi prostir [Database of the All-Slavic Linguistic Atlas and the Ukrainian Dialect Space]. *Ukrainska mova*, No. 4, 14–31 [in Ukrainian].
5. Hromovenko, V.V. (2021). Slovtvorennia politychnykh neolohizmiv v ukrainskii ta anhliiskii movakh: zistavnyi aspekt [Word Formation of Political Neologisms in Ukrainian and English: a Comparative Aspect]: *Ph.D. thesis*. Odesa; Vinnytsia [in Ukrainian].
6. Darchuk, N.P., Lanhenbakh, M.O. (2014). Elektronnyi slovnyk yak doslidnytska baza danykh (na prykladi elektronnoho slovnyka movy Tarasa Shevchenka) [Electronic Dictionary as a Research Database (on the Example of Taras Shevchenko’s Electronic Dictionary of Language)]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, Vyp. 50(1), 442–447 [in Ukrainian].
7. Karpilovska, Ye.A. (2006). Vstup do prykladnoi linhvistyky: kompiuterna linhvistyka [Introduction to Applied Linguistics: Computational Linguistics]. Donetsk: TOV “Iuho-Vostok, LTD” [in Ukrainian].
8. Klochko, A.D. (2006). Optimizacija individual’nyh lingvisticheskikh issledovanij sredstvami specializirovannoj bazy danykh [Optimization of Individual Linguistic Research by Means of a Specialized Database]: *Extended abstract of Candidates thesis*. Armavir [in Russian].
9. Koltsova, O.S. (2021). The Concept of the Linguistic Database “Fundamental Human Emotions in English Phraseology”. *Akademichni studii*, Vyp. 3, 118–124.
10. Kochergina, K.S. (2019). Lingvisticheskaja baza danykh otricatel’no-ocenochnoj leksiki: koncepcija, struktura, napolnenie [Linguistic Database of Negative Evaluative Vocabulary: Concept, Structure, Content]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, No. 446, 29–40 [in Russian].
11. Mickevich, O.S. (2012). Lingvisticheskaja baza danykh (LBD) special’noj leksiki belorusskogo jazyka s točki zrenija potencial’nyh pol’zovatelej [Linguistic Database (LDB) of Special Vocabulary of the Belarusian Language from the Point of View of Potential Users]. *Prikladnaja lingvistika v nauke i obrazovanii: sbornik trudov VI mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii* (Sankt-Peterburg, 5–7 aprelja 2012 g.), 203–206 [in Russian].
12. Pasichnyk, V.V., Reznichenko, V.A. (2006). Orhanizatsiia baz danykh ta znan [Organization of Databases and Knowledge]. Kyiv [in Ukrainian].
13. Rychkova, L.V. (2010). Polnotekstovye bazy danykh kak material dlja lingvisticheskikh issledovanij [Full-text Databases as Material for Linguistic Research]. *Jazyk. Obrazovanie. Komp’juter*, 112–115 [in Russian].
14. Sviridova, M.Yu. (2010). Sistema upravleniya bazami danykh Access [Database Management System Access]. Moskva: Akademiya [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.01.2022
The article was received 20 January 2022

Наукове видання

ПІВДЕННИЙ АРХІВ SOUTH ARCHIVE

(філологічні науки)
(Philological Sciences)

Випуск

Issue

— LXXXIX

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 7,67. Замов. № 0422/150. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73021, м. Херсон, вул. Паровозна, 46а
Телефон +38 (0552) 39-95-80, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.